

Fondatori: George Bacovia, Grigore Tabacaru (1925)

ateneu

ateneubc@gmail.com
www.ateneu.go.ro

Revistă
de cultură

Nr. 5
(465)

• Anul 45 (serie nouă) • mai 2008 • 3,00 RON •

• Gh. Zărnescu - Crist

„Cât din sângele meu e substanță muzicală variabilă?”

• se întreba arh. Laurențiu Dumitrașcu
într-o zi rece de primăvară

pagina 3

Proză de Viorel Savin

După-amiaza unui om de afaceri

paginile 10 - 11

Laura Solomon

Dezmărginiri spațio-temporale în poezia lui Lucian Blaga

paginile 12 - 13

Mircea Morariu

Literatura română în postcomunism

pagina 16

Prin galeriile din Moldova
cu Valentin Ciucă

Teologiile frumuseții

pagina 18

Ion Fercu

Omul, sclavul mașinii?

pagina 23

Apel pentru salvarea Casei Sterian

La sfârșitul lunii aprilie, Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național Bacău a inițiat un **Apel pentru salvarea Casei Sterian**, din care spicuim: „Spre deosebire de alte zone ale țării, județul Bacău nu se poate lăuda cu un patrimoniu istoric și cultural foarte bogat. Dacă ne referim strict la municipiul Bacău, el este și mai sărac. Regimul comunist a demolat multe din edificiile cu valoare istorică ale Bacăului, construind în locul lor blocuri de locuințe în format standard, iar această tendință a continuat, din păcate, și după căderea regimului comunist. Astăzi băcăuanii trăiesc într-o oraș aproape lipsit de memorie, rupt de trecutul său, cu o istorie demolată. Puținele monumente care au rezistat vremurilor se află într-o stare avansată de degradare, iar cei care s-au perindat de-a lungul ultimilor douăzeci de ani la conducerea administrației locale le-au ignorat și le ignoră în continuare. Toate semnalele de alarmă trase până în prezent au rămas fără răspuns. Pe de altă parte, constatăm cu îngrijorare pasivitatea societății civile față de această situație, lipsa de reacție atât a instituțiilor neguvernamentale, cât și a intelectualilor și a oamenilor de cultură băcăuani.”

Inițiatorii consideră că a sosit momentul ca această stare de pasivitate să înceteze, mai ales că problemele

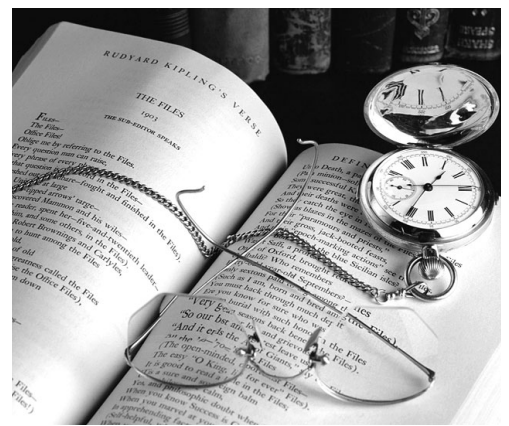
care s-au acumulat sunt nu doar numeroase și grave, ci de-a dreptul copleșitoare: **Casa Vasile Alecsandri**, monument de importanță națională din secolul al XVIII-lea, e în pragul colapsului; **Casa Rafailă**, monument de la începutul secolului al XIX-lea, se află într-o stare de degradare aproape ireversibilă; **Casa Sterian**, una din ultimele bijuterii arhitectonice ale Bacăului, se degradează de la o zi la alta, ca numeroase alte monumente istorice cu o stare precară de conservare.

Conștienți că nu vor putea salva toate aceste monumente dintr-odată, inițiatorii cred că este bine ca măcar primii pași să fie făcuți, cu atât mai mult cu cât „George Sterian a fost un arhitect strălucit al Bacăului, cunoscut și recunoscut ca atare pe plan național, care a trăit la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX - Este, printre altele, autorul clădirii Ateneului Cultural din Bacău, distrusă ulterior de un incendiu, al cazinoului din Slănic Moldova și al proiectelor de restaurare a numeroase monumente istorice, printre care Biserica Precista, Mănăstirea Cașin, vechiul Teatru Național din București etc. A fost fondatorul revistei **Arhitectura**, membru al Comisiei Monumentelor Publice și al Comisiunii Tehnice a Monumentelor Istorice, autor

a numeroase studii despre restaurarea monumentelor din România”, iar casa care i-a aparținut, construită în jurul anului 1910, se remarcă printr-o „arhitectură originală, cu turnuri și găteți de castel medieval, dominată de ferestrele, ornamentațiile și colonetele de o plastică deosebită.”

Adresat aleșilor din Consiliul Local Municipal și Consiliul Județean Bacău, care ar putea răscumpăra imobilul, Apelul a fost deja semnat de Petru Cimpoșu, Doru Kalmuski, Dan Perșa - prozatori; Gh. Iorga, Vasile Robciuc - traducători; Constantin Th. Ciobanu, Calistrat Costin, Val Mănescu, Ioan Prăjișteanu, Silvia Miler, Victor Munteanu, Violeta Savu, Ioan Viziteu, Carmen Voisei - poeți; Gheorghe Zărnescu - sculptor; Ilie Boca, Cristian Bandi, Mihai Chiuaru, Dany Zărnescu - pictori; Ozana Kalmuski-Zarea - muzicolog; Carmen Mihalache - critic de teatru; Andreia Sandu - actriță; Gelu Tudorache - arhitect; Gheorghe Baltă, Mihai Buznea, Cornel Galben, Stefan Olteanu, Vasile Pruteanu - ziaristi; Alexandru Artimon - arheolog; Silvia Iacobescu, Geta Barbu - muzeografi; Ioan Dănilă, Doru Ciucescu, Mirela Gheorghian, Gheorghe Simionescu, Viorel Ungureanu, Gabriela Andrioaie, Gheorghe Stan, Gheorghe Maxim - profesori universitari; Constantin Donea, Mihai Semenov - profesori; Elena Oana Bandi - farmacistă ș.a.

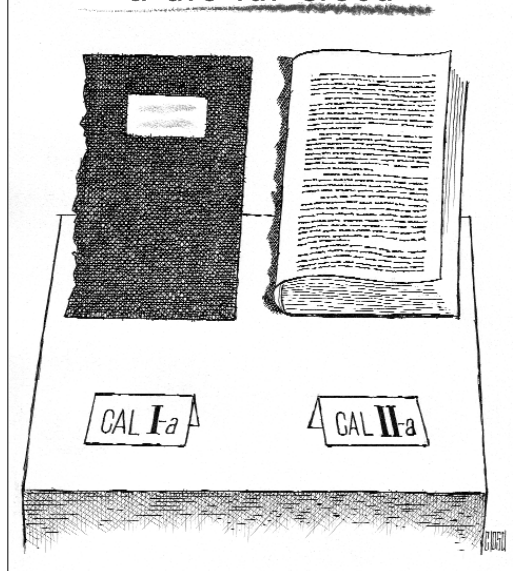
Apelul e deschis tuturor celor ce vor să se alăture în acest demers. Casa Sterian poate și trebuie să fie salvată!
G. C. SIMION

Cărți primite la redacție

- Emilian Marcu** - *Cartea celor optzeci și opt de taine*, Ed. EMOLIS, Iași, 2008
- Matei Vișniec** - *Imaginează-ți că ești Dumnezeu*, Ed. Paralela 45, 2008
- Sebastian A. Corn** - *Vindecătorul*, Ed. Cartea Românească, 2008
- Ștefan Radof** - *Balade Doamnelor, balade* (Volumul conține CD audio), Ed. Cartea Românească, 2008
- Lucian Bagiu** - *Bestiar. Salată orientală cu universitari închipuiți*, Ed. Cartea Românească, 2008
- Maria Tacu** - *Femei sub un copac roșu*, Ed. Cartea Românească, 2008
- Alexandru Dumitru** - *Poeme de zestre*, Ed. Universitas XXI, Iași, 2008
- Emil Ariton** - *Transplant de sinceritate*, Ed. Grigaruș, Piatra Neamț, 2007
- Victor Mitocaru** - *Dintr-un iad într-altul*, Ed. Casa Scriitorilor, Bacău, 2008
- Horea Poenar** - *Semnul celor patru. O teorie a interpretării*, Ed. Paralela 45, 2008
- Virgil Gheorghiu** - *Reportaje de război*, Ed. Agaton, Făgăraș, 2008
- Cornel Sântioan Cubeșan** - *Discurs despre cădere*, Ed. Prunteuro, Ploiești, 2007
- Gabriela Savitsky** - *Cartea de sidef*, Ed. Brumar, Timișoara, 2007
- Gabriel Stănescu** - *Scrisori de la Tropice*, Ed. Paralela 45, 2006
- Gabriel Stănescu** - *Păcatele tinereții*, Ed. Muzeul Literaturii române, 2005
- Carmen Voisei** - *Pasărea nopții*, Ed. Corga Press, Bacău, 2007
- Harold Bloom** - *Anxietatea influenței - o teorie a poeziei*, Ed. Paralela 45, 2008
- Dan Sandu** - *Herald în Talibanii, 101 poeme*, Ed. Aristarc, 2007
- Marius Vasileanu** - *În căutarea duminicii / Sacru și profan în epoca foiletonicisticii*, Ed. Paralela 45, 2008
- Alexandru Dumitru** - *Poeme de zestre*, Ed. Universitas XXI, Iași, 2008
- Hans Dieter Otto** - *Lexiconul erorilor justiției*, Ed. Paralela 45, 2008
- Nicolae Râmbu** - *Tirania valorilor / Studii de filosofie culturală și axiologie*, Ed. Didactică și pedagogică, 2006

d'ale lui Ciosu

Zilele revistei „Convorbiri literare”

Organizată de revista Convorbiri literare, Primăria municipiului Iași și APLER, cea de a XII-a ediție a *Zilelor revistei Convorbiri literare* s-a desfășurat la Iași, în perioada 9-11 mai. Dintre manifestările ce au avut loc trebuie amintite colocviile *Iași - 600 de ani de istorie și cultură și Iași 600 și revista „Convorbiri literare”*, momentul aniversar „Dan Mănuță - 70” și acordarea Premiilor anuale ale revistei „Convorbiri literare”. Evenimentul ce a marcat ediția din acest an a fost sărbătorirea a 600 de ani de atestare documentară a Iașului (în privilegiu comercial emis în 1408 de Alexandru cel Bun). Un alt eveniment deosebit ce s-a suprapus Zilelor revistei și a fost atras, la Iași, în orbita sa, a fost acțiunea organizată cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la nașterea Societății Scriitorilor Români, *Scriitorii pe Calea Regală*. Întâlnirea cu scriitorii din tren a avut loc în gara

Nicolina, unde s-a organizat o lectură publică și apoi au fost decernate Premiile revistei Convorbiri literare. Ca întotdeauna, ieșenii s-au dovedit a fi excelente gazde. Au fost prezenți, alături de redactorii revistei, circa 100 de invitați din toată țara, între care George Vulturescu, Mircea A. Diaconu, Emilian Marcu, Nichita Danilov, Dan Bogdan Hanu, Gellu Dorian, Adrian Alui Gheorghe, Ovidiu Dunăreanu, Lucian Alecsa și mulți alții. Cassian Maria Spiridon, redactorul șef al *Convorbirilor*, a declarat: „Motivația noastră a fost dublă. Am dorit, în primul rând, să reimpunem revista în peisajul publicistic autohton, în care dispărușe, de câțiva ani, dar și să le oferim scriitorilor din întreaga țară ocazia de a se întâlni și discuta despre starea revistelor de cultură și a literaturii, în general”. (D.P.)

- Care sunt obsesiile artistului, în general?

Laurențiu Dumitrașc: Pe artist nu opera îl interesează ci calea prin care o produce. Rodin spunea că artistul este acela care face cu plăcere ceea ce face. Artistul, spre deosebire de savant, își face un obiect de cercetare din însăși nefericirea lui. Iată, prietene, cum produsul finit - opera și calea - viața sunt inseparabile. Mi-amintesc că cineva mi-a comandat vara asta o casă cu o conotație precisă la nivel subliminal: raiul instinctelor primare. Mi-a comandat o casă și a ieșit o poștă, evident cu materialul clientului! Demersul creator a fost curmat de o minima morală generată de silogismul matematic-cuvânt pe care îl presupune tandemul: eu, cel cu banii - stăpânul casei și eu, creatorul.

- Cât a contribuit la deturnarea obiectului inițial cuvântul și cât matematica?

L.D.: Pe cuvânt de onoare că nu știu! Cât a ratat arhitectul ca matematician și cât ca poet, te las pe tine să decizi. Cele doua concepte, cuvântul și matematica, sunt deopotrivă subsumabile.

- Hai să definim acum termenii: cuvântul înseamnă abstragere - spui tu - interpretare, semnificație, cea mai imitativă dintre însușirile noastre (Aristotel) - cu aplicații preponderent în literatură. Dar ce ne facem cu Hegel, la care primordial este ochiul - casă a spiritului?

L.D.: Instrumentul matematic cuantifică sensibilul, repetabilul oferind nenumărate modele de lucru; ori asta e treaba psihologilor, structuraliștilor, nicidecum a mea. În cadrul matematicii, arhitectul demonstrează, cu modelele oferite de aceasta, rezultate ale unor ramuri speciale prin anumite metode speciale (teoria grafurilor în urbanism, de pildă). Când am conceput „Structura spațială de tip piramidal destinată comportamentului uman în incinta acesteia, cu scopul elaborării unor metode de tratament și echilibrare fiziologică” m-am folosit de modele matematice preexistente (în Egiptul antic, Renaștere, școala Bauhaus), stabilind un model matematic propriu care fundamentează întregul studiu.

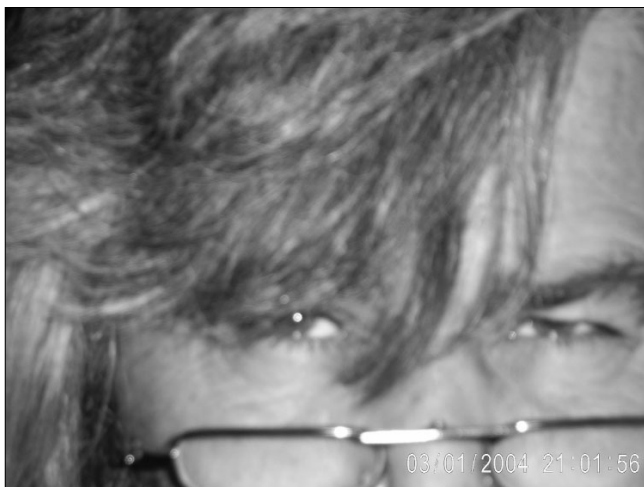
- Cât la sută ai sancționat matematica și cât la sută cuvântul?

L.D.: Greu de spus și nici nu ar fi interesant. Cuvântul, monadă a comunicării, este înlocuit de necuvântul revelat. Altfel spus, tu, creatorul, te comporți asemenea unui senzor care receptează concepte de undeva de sus, pe care - vai! - cu aserțiunile logicii matematice riști să le distrugi, încremenind revelația în proiect. Oare de ce ne place să spunem: un om de cuvânt

„Cât din sângele meu e substanță muzicală variabilă?”

• se întreba arh. Laurențiu Dumitrașc într-o zi rece de primăvară

Cu Laurențiu Dumitrașc (adică Bill, între prieteni) mă întâlnesc, din când în când, și discuțiile noastre bântuie - firesc - între arhitectură, scenografie (el a făcut decorurile la o serie de piese în-scenate de Alexandru Dabija, dar și de Eugen Mandric, Octavian Greavu ș.a.), literatură, teatru...

și nu un matematician ilustru!

- Dă-mi un exemplu concret.

L.D.: Ți dau din teatru: travaliul cu regretatul Dorin Liviu Zaharia (Ciabi), care a făcut muzica la „Mihai Viteazul” realizat de Eugen Mandric și Paul Findrihan la Teatru Tineretului din Piatra-Neamț, subsemnatul semnând scenografia spectacolului. A început lucrul la partitura muzicală după ce spațiul scenic era deja bine cuantificat pe durata întregului spectacol. Construia muzica asemenea unei bucate culinare divine, după o rețetă proprie. A asimilat rigoarea decorului, matematic precisă, inclusiv topologia spațiului scenic (sub scenă stabilind, în final, un raport sinergic cu metaforele creștine din decor)... Sau „Bună dimineața, brad ascuns”, al aceluiași mare prieten dispărut, Ciabi, ale cărui versuri se termină în consoane absolut toate, ase-

meni cuvântului Dumitrașc, fără vocală finală de politețe, cum bine îmi spunea în ceasurile de după scenă. În laboratorul său intim, compozitorul lucra cu două ingrediente esențiale: analiza - reducerea și formalizarea (fundamentele logicii matematice).

- Muzicianul, scenograful, poetul procedea altfel?

L.D.: Esențializarea îi dă rigoare, în timp ce formalizarea îi dă rigoare.

Exprimarea ideilor prin cuvinte sau descrierea unei anumite experiențe presupune o formalizare a intuiției, un fel de a nu te lua în serios. Așa că, maestre Emil Nicolae, crezi că întâmplător pălăvrăgim noi în casa stră-străbunicului Hogaș?!

- Revenind, cât din tine e matematică (arhitect) și cât cuvânt (poet)?

L.D.: Cât sunt cântec și cât colind,

așadar? Cât din sângele meu e substanță muzicală variabilă, explicită, și cât e lege, moștenire, ADN? Nu cumva poetul e între cele două procente matematice? Știu, Emile, știu, dar cu balada cum rămâne? Ce facem cu „Torsul” lui Brâncuși ori cu „Măiastra”, cât la sută e cuvânt încremenit, cât matematică? Spune, cât?! Întorcându-ne la case: orice casă este, vrem nu vrem, un fenomen religios. Are în subsidiar un plan divin. Pe timpul construcției, până la finalizarea volumului, tu - creatorul - stai cu nervii înținși. Ești asemeni somnambulului care o dată trezit se prăbușește; în vacarmul șantierului trăiesc o liniște nefirească. Orice disonanță mă poate prăbuși. Cu atât mai mult când aceasta vine de la cineva drag. Comensurabilul și cuvântul nu pot supraviețui prin tolerantă. Toleranță - NU! Exigență maximă - DA!

- Altfel?

L.D.: Altfel riscăm să facem în loc de CASA TEMPLU o casă a toleranței! Când conceptul și propozițiile unei teorii sunt dispuse astfel încât să fie conforme legăturilor de definibilitate și deductibilitate, atunci avem un sistem axiomatic al teoriei (vieții). De ce crezi că elementele matematicii lui Euclid au o răspândire cum numai Biblia o are? Elementele matematicii conțin zece propoziții primare (axiome) din care cinci sunt idei comune și cinci postulate. Decalogul cuprinde zece porunci... Scriam cândva că imaginar înseamnă un tip radical din minus unu, cu trimitere evidentă la numerele complexe. Când faci un proiect, o casă, pe lângă imaginație se cere și o curăție exemplară. Vezi sacrificiul, jertfa la români și la toate popoarele. Se spune că reprezentarea numerelor complexe, prin perechi de numere reale, a elucidat misterul imaginarului. În extenso, metafizic vorbind, blocul nu poate fi numit casă, acesta fiind posibil doar în urma unui genocid! Vezi unde ajungem dacă măsurăm / cuantificăm?

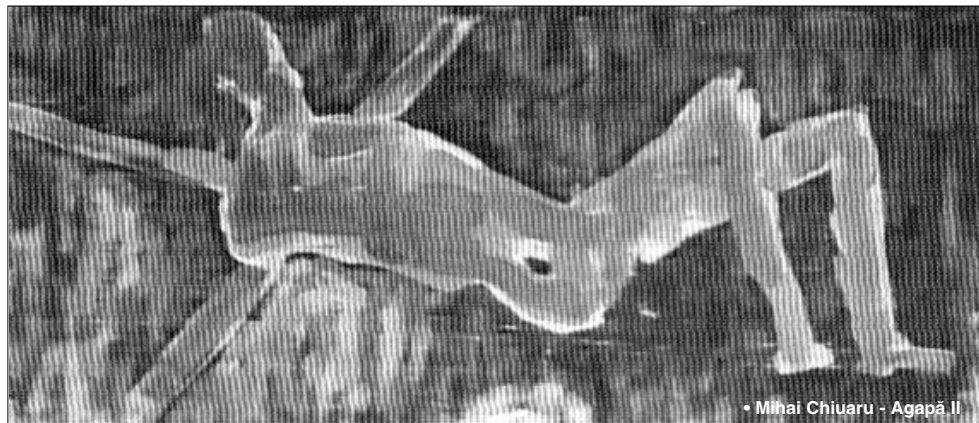
- Ți pun acum cea mai grea întrebare care-mi vine-n minte: cum i-ai spune toate lucrurile astea unei femei?

L.D.: Uite așa:

(L'Amour La Bloc)

Ți-am dus gunoiul Lady Teacher
ca pe-o ofrandă îl purtam,
strângeam în brațe tot rahatul
căci te iubeam / căci te iubeam...
Ai vrut să vezi cât pot cu nervii,
sală de sport cu păr maro
omologată,
sictirită,
cu craci mișto / mișto / mișto.
Ți-am dus gunoiul Lady Teacher
ca pe-o ofrandă îl purtam,
strângeam în brațe tot rahatul
căci te iubeam...

P.S. Obosită de atâta tandrețe L.T. s-a mutat la capătul lumii, unde își trăiește și astăzi clipa adulterată de strigoii, unul mai Phare ca altul.

• Mihai Chiuraru - Agapă II

A consemnat
Emil NICOLAE

Carletta Elena BREBU

Redescoperindu-l pe Maiorescu

Cu câteva zile în urmă, dl. Ion Ilieș – adică autorul volumului care face obiectul cronicii noastre de azi – mi-a înmănat cartea **Repere maioresciene** – lucrare care pare să fie pentru contextul actual cultural, o temerară readucere în discuție a unei personalități de anvergură pentru cultura noastră – chiar dacă Maiorescu e privit mai ales din prisma afinităților politice și mai puțin ca estetician sau critic literar.

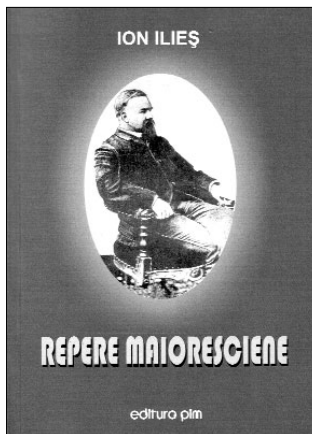
Din păcate, și pe acest teritoriu s-a spus și s-a scris foarte mult! Mulți universitari sau critici au vărsat râuri de cerneală... Numai dacă reluăm studiile academice ale unui George Munteanu, de exemplu, care în **Istoria literaturii române clasice** – oferă cititorilor o panoramă a personalității maioresciene, de o complexitate greu de imaginat, vizând inclusiv această componentă din sfera politicului! E greu să fii original și – după cum spunea un celebru poet latin – dacă vrei să culegi lauri, nu merge pe drumuri deja bătătorite! Probabil însă, că nu lauri dorește să obțină autorul **Reperelor maioresciene** – lucru ce reiese și din sincera mărturisire cu care debutează volumul: „Prezentul volum s-a născut prin reluarea și dezvoltarea unor idei din lucrarea noastră de diplomă, susținută în anul 1978 la Universitatea din București. La data respectivă, se împlinesc peste un deceniu și jumătate de la producerea dezghețului ideologic în contextul căruia **valorificarea critică a moștenirii noastre culturale** îl readusesse în centrul atenției pe Titu Maiorescu, laolaltă cu alte personalități ale trecutului (...) Maiorescu ne îndoteste și cărțile apărute după 1989 o dovedesc pe prisosință. A-l tăgădui acum pe Maiorescu ar fi un gest de-a dreptul ingrat, oarecum asemănător

celui din perioada proletcultistă. A-l nega nu e posibil, a-l zeifica ar fi un lucru de prost gust, a-l consulta ca autor și martor este o cale rațională binevenită. În sensul acestor sublinieri ni s-a părut că ar fi potrivit ca – beneficiind de noile achiziții – să reluăm și să actualizăm anumite puncte de vedere, cuprinse în propunerea noastră din 1978, gândindu-ne că ar fi utile mai ales școlii medii în care existența noastră profesională a început și s-a derulat mai multe decenii.” (cf. Ion Ilieș **Repere maioresciene** Ed. PIM Iași p. 5-6)

Dacă acceptăm cartea în cadrul scolastic și prin caracterul lucrativ al unui instrument de lucru didactic, meritul acesteia sporește simțitor. Dacă, însă, ne raportăm la analizele pertinente asupra gândirii și scrierilor lui Maiorescu la nivel național până astăzi... situația se modifică în defavoarea autorului. Nu ajută aici nici gândirea și așezarea logică a lucrurilor, nici perceperea fenomenologică, nici asiduitatea unor argumente și nici stilul supraviețuit. Trăim vremurile acelea, în care setea de informație nu mai suportă saturarea limitată din trecut! Căile noi, eventuale surprize biografice sau texte încă nepublicate... sau o perspectivă insolită și persuasivă – iată ce cere timpul și publicul cititor! Nu dorim să minimalizăm efortul – laudabil de altminteri – al autorului și luăm desigur în calcul și aspectul dificultății subiectului...

Desigur că munca de profesor a influențat acut și tipul de discurs, dar mai ales orientarea conativă și fatică! Mesajele sunt subliniate și schematizate, ori exemplificate întocmai ca într-o secvență demonstrativă de lecție. Mulți dintre profesorii debutanți dar și din rândul colegilor cu experiență vor putea găsi un real sprijin informațional (mai la îndemână) în cartea **Repere maioresciene** – și repet – consider că, pe undeva, aceasta a fost și intenția: „Maiorescu fiind întâi de toate profesor, mai mult un mare profesor, ne-am gândit că îndreptarul său de poezie de la 1867 scris pentru junimiști și publicat pentru o categorie mai largă de iubitori de poezie, are ce spune și elevului zilelor noastre. Am crezut de cuviință că este de datoria noastră să-l reconsiderăm pe Titu Maiorescu, în spațiul libertății de după 1989. Indiferent de frământările prin care trece astăzi învățământul românesc, Maiorescu rămâne același reper fundamental printre atâtea alte personalități, la care se raportează școala. Trebuie să alegi doar perspectiva din care să îi scrutezi profilul.” (cf. op. ct. p. 7-8)

Prin urmare, dacă luăm în considerare afirmația de dinainte, reaşezăm cartea, raportând-o strict la funcția de instrument de lucru, de cunoaștere scolară, fără pretenția exhaustivității sau cea a rigurozității academice.

Dacă mi se pare interesantă o idee, aceea este că Maiorescu e receptat de către autor – cu o oarecare rezervată finețe – ca om politic: „În viziunea lui E. Lovinescu și a altor critici literari care i-au urmat, Maiorescu, deși parlamentar, ministru și prim-ministru, nu poate fi socotit om politic, în sensul că nu a lăsat în urma lui niciun proiect legislativ dus până la capăt. Dar e cazul să ne întrebăm dacă România, revenind la democrația parlamentară după 1989, a înregistrat în Parlament vreo personalitate de talia lui Titu Maiorescu? Prin urmare, am restituit ce se cuvine memoriei acestei personalități, referindu-ne mai întâi la **Istoria politică** pe care a compus-o dintr-o înșiruire de prefețe la volumele de Discursuri parlamentare. În al doilea rând, am căutat să revenim la **O cercetare critică a poeziei române de la 1867**, care «are toate calitățile unui bun manual școlar». Este caracterizarea aparținând criticului literar Alexandru Dobrescu.” (cf. op. cit. – p.7)

Și aceasta va fi ideea călăuzitoare a volumului în discuție, iar autorul se străduiește să o transforme în postulat, asumându-și o oarecare mefiență! Adaptarea la modernitate se realizează prin identificarea unor situații istorice, sau a unor contexte cu arii simbolice comune: „Istoria României moderne și contemporane cunoaște mai multe perioade de trecere la organizări superioare, dorite ca atare stabile, prospere în raport cu ceea ce numim vag și adesea ironic tranziție. Tranzițiile sunt trăite de populația majoritară cu sentimente contradictorii de acceptare și de neîncredere (...) Titu Maiorescu va scrie și el istoria unei tranziții (...). Dar oare poate fi scrisă istoria așa cum a fost?” (cf. op. cit. p. 49-50)

Ion Ilieș se întreabă dacă nu cumva, din cauza structurii sale morale, Maiorescu nu a cochetat cu întregul șir de compromisuri necesare statutului de politician: „Teren prin excelență al compromisului, politica cere (din partea celui ce i se dedică și își face din practicarea ei o profesie) flexibilitate în susținerea punctelor de vedere,

alternarea vehemenței în susținerea ideilor proprii cu renunțarea (măcar momentană) la combaterea pozițiilor susținute de adversarul de opinie (...). Dar nu atât compromisul pare a fi bariera în calea acceptării lui Maiorescu în clasa oamenilor politici redutabili. Compromisul nu e atât o lege, cât o metodă mai mult și o cale de a ajunge la un rezultat cât de cât acceptabil în problema pusă în discuție (...) Structural, Maiorescu nu admitea compromisul. Este, desigur, un fel de a spune și de a-i examina superficial personalitatea, alcătuită dintr-o asemenea supoziție din suprafețe teoretice lipsite de nuanțări. Invocând adevărul, pe când emitea judecăți de valoare asupra poeziei de la 1867, sau când, în numele aceluiași adevăr, vitupera pe la 1868 direcția în care se dezvoltă cultura română, Maiorescu folosește mijloace din sfera culturală pe care le va aplica și în politică. Eugen Lovinescu și după el alții, cei mai mulți, nu i-au iertat imixtiunea afirmațiilor teoretice în câmpul politicii, domeniu prin excelență practic. E adevărat că Maiorescu judecă teoretic și în parlament, ca un logician ce era și, adesea, plecând de la fundamente culturale pe care le comentează în **Critice**: scrierea limbii române, evoluția școlii, calitatea manualelor școlare, oportunitatea școlilor sătești, desființarea unor catedre universitare, repudierea **bărnuțismului**, ideea preschimbării moravurilor și consfințirea lor prin lege, susținerea dinastiei ca principiu de consolidare și de evoluție a statului, conservarea patrimoniului cultural etc. (...) În politică se ivesc situații dramatice ca și în terenul învecinat al diplomației, când adevăruri fundamentale și cauze vitale se susțin prin mijloace nu tocmai ortodoxe. Sunt cazuri în care un adevăr nu poate fi pus la îndoială și e sprijinit chiar prin tănuirea altor adevăruri parțiale.” (cf. op. cit. p. 93-94)

Ion Ilieș aduce constant citate din Eugen Lovinescu – cel care considera că Maiorescu nu e realmente om politic, în ciuda funcțiilor din Parlament. Astfel, mentorul junimist va fi „reasezat” printr-o serie de contraargumente, pe care autorul lucrării în discuție încearcă să le lanseze printr-o comparație lucidă cu M. Kogălniceanu, P. P. Carp, I. Brătianu sau Lascăr Catargi (care se spune că au impus adevărate revoluții de stat). Se punctează, pe de altă parte, și ideea conform căreia există posibilitatea ca înnăscutele calități de orator ale lui Maiorescu să-l fi deservit la un moment dat. Autorul dă naștere unui discurs argumentativ apropiat „debate”-ului politic promovat astăzi pretutindeni în lumea civilizată.

Rămân, însă, la ideea că **Repere maioresciene** este corolarul activității unui profesor și exprimă sintetizarea unor opinii individuale; intenția lui Ion Ilieș rămâne meritorie dar demersul poate suporta multiple decantări – și – cred eu – e destul de facil de demontat, mai cu seamă de istorici și politologi.

BRD
GRUPE SOCIETE GENERALE

Tot mai simplu

TelVerde: 0800 803 803   www.brd.ro

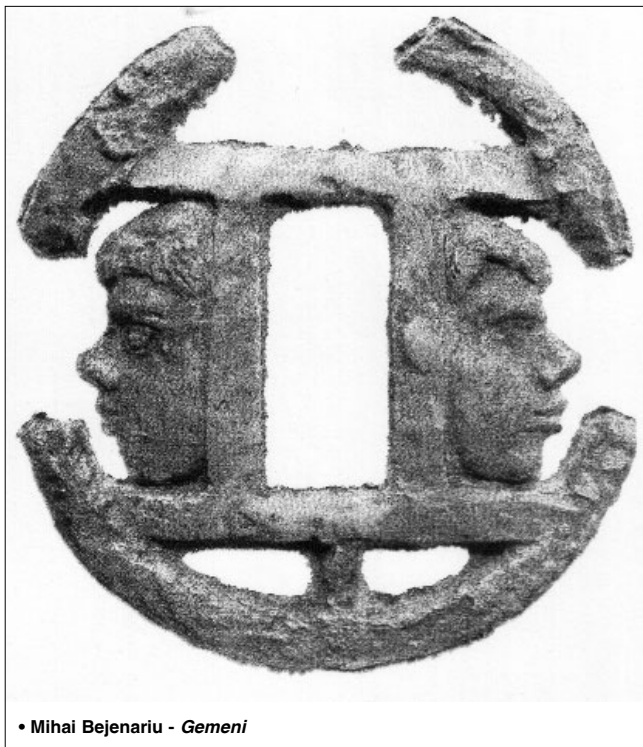
S-a (tot) spus în ultima vreme că literatura de sertar publicată în anii '90 și-a trăit traiul și și-a mâncat mălaiul. Așazisă inflație de jurnale, memorii și autobiografii se vede concurată pe piața literară actuală de o resurrecție a interesului pentru ficțiune și, mai ales, pentru proză. Motiv pentru care unii s-au grăbit a decretarea morții literaturii de sertar, cântându-i prohodul. Cred că lucrurile sunt undeva pe la mijloc. Va fi greu ca interesul avid pentru măturii scrise să mai atingă vreodată nivelul celui din anii postdecembriști. Nu-i mai puțin adevărat că vor exista întotdeauna cititori pasionați de acest gen. După explozia de memorialistică era firesc să urmeze o pauză. Însă nu cred că ea va dura prea mult întrucât urmele comunismului sunt încă adânci în conștiința românilor, iar occidentalii privesc și ei cu oarecare interes asemenea chestiuni pe care nu le-au trăit, dar au șansa de a le cunoaște prin intermediul cărților.

Parcă pentru a răspunde blocajului la care s-a ajuns, Radu Pavel Gheo și Dan Lungu au moșit un volum interesant prin unghiul din care problema comunismului este privită: „Se știe că una și aceeași realitate o experimentăm, ca indivizi sau ca grupuri, în maniere diferite. Comunismul nu a fost trăit și perceput la fel de toată lumea; el a fost diferit pentru securiști și pentru victime, pentru intelectuali și muncitori, pentru membri de partid și nemembri, pentru adulți și copii, pentru femei și bărbați etc. Există cu certitudine experiențe care nu au fost accesibile decât femeilor. Cartea de față vrea să pună laolaltă, pentru a le da volum, consistență și vizibilitate. Presupoziția noastră este aceea că, de la micile evenimente ale vieții cotidiene și până la întâmplări deosebite, de la relația de cuplu și până la raporturile de putere, femeile au o manieră diferită de a se investi în viața socială.” (pp. 9-10) Pornind de la premisa că femeile au privit și trăit comunismul altfel decât bărbații, coordonatorii au încercat să acopere cât mai multe registre ale aceluiași diapazon solicitând unor autoare de vârste diferite să aștearnă pe hârtie felul în care au perceput ele regimul ceaușist. Cât de cuprinzătoare/relevantă este o astfel de încercare, e greu de spus. Aș crede că prea puțin. Pentru că, în definitiv, fiecare femeie a trăit în felul ei acei ani. Cum însă mărturia a peste zece milioane de femei nu ar încăpea în tot atâtă pagini, se pune întrebarea dacă eșantionul ales este într-adevăr reprezentativ. Aș crede și că da și că nu. Pe de o parte da, pentru că respondentele au preocupări intelectuale și o viziune încheagată asupra evenimentelor cu pricina, iar pe de altă parte nu, întrucât ele nu acoperă (lucru de altfel recunoscut de Gheo și Lungu) decât o anumită zonă din ceea ce a însemnat viața femeii în comunism. Cât de atractivă e acea zonă o spun textele incluse în această antologie.

Tovarășe de drum se remarcă de la început prin diversitatea de opinii. M-aș fi așteptat (prejudecată, evident!) ca autoarele să-și strige în cor suferințele și să deplângă nenumeratele greutăți prin care au trecut. Ei bine, nu s-a întâmplat așa. Ba, dimpotrivă. Pentru Mihaela Urșă și pentru Ioana Ocneanu-Thiery a fost altfel. „Eu, una, n-am suferit!” exclamă Ioana, jubiland că nu avea decât 21 de ani în 1989 și a scăpat de „chestia cu avortul”. N-a scăpat, totuși, de școala comunistă, care pregătea oameni noi pentru societatea multilateral dezvoltată: „Cine n-a făcut o cutie poștală din tablă nu știe ce e comunismul.” (p. 179) Pentru Doina Ruști, în schimb, experiența s-a dovedit traumati-

zantă, deși nici ea nu mai privește în urmă cu mânie, ci cu ironie amară. După un chiuretaj făcut în prezența unui ins de la Procuratură, ginecologul care constatase absența sarcinii, exclamă sadic: „– Dar nu strică niciodată un mic chiuretaj!” (p. 257) Pentru fiecare dintre colaboratoarele, comunismul a însemnat altceva, deși există locuri comune, unde viețile lor se intersectează. Fie că percep epoca din perspectiva femeii-cărăuș (cum face Adriana Babeți), a muncitoarelor care se ocupau cu traficul de piepți de pui la Avicola din Bacău (cazul poveștii Ceraseleii Nistor), a petrecerilor rememorate de Alina Radu sau a nostalgiei din dialogul Marianeii Codruț cu Gertrud B., o săsoaică plecată din țară și

• Mihai Bejenariu - Gemeni

Experiența feminină în comunism

măcinată de dorul unui acasă inexistent, toate fragmentele respiră un aer de umanitate. Nimic contrafăcut, nimic artificial. Drame și necazuri, dar și bucurii ori satisfacții.

Ceea ce dă unitate volumului de față este existența unor constante în percepția comunismului. Pentru toate cele șaptesprezece autoare el a însemnat (și) privațiuni, cozi nesfârșite, lipsa unor produse elementare precum pasta de dinți, vata, anticoncepționalele, parfumul, dulciurile etc., berea folosită pe post de fixativ, interdicția de a avorta, greutățile de a-și crește copiii și multe altele. Unele dintre amintirile despre comunism coincid, ceea ce dă un pronunțat sentiment al autenticității. Într-o formă sau altă, există la colaboratoarele acestei cărți măturii comune despre fetele mutilate în tentativa de a avorta în secret (punând o pernă deasupra burții și aplicându-și pumni cu sălbăticie, sărind de pe dulap sau chiuretându-se cu andrelele), despre greutățile de a trăi liber și despre subterfugiile femininătății în încercarea de a se sustrage acțiunii nivelatoare a societății: „Femeia comunistă trebuia să fie tractoristă, mecanic auto, cu mâinile bătoare și plină de elan revoluționar, nu preocupată de fleacuri cosmetizante.” (p. 183)

La Otilia Vieru-Baraboi, „avortul subteran” devine „poate singurul mod de disidență exclusiv feminin”. Alteori, dedublarea se dovedea singura șansă de a rezista. E cazul Mihaelei Urșă, care își amintește anii de școală, cu regimul cazon, dar și cu șotiile căminului: „Practic însă, atunci debuta viața ascunsă a căministelor. Totul era dublu: o față

pregătită pentru inspecția pedagogiei, alta pentru strămbăturile de după ieșirea ei, o carte pentru ochii oficiali, alta pentru plăcerea personală. În aceste perioade, se mânca din pachet, se discuta despre acasă, băieții, filme, despre ceea ce se întâmplase peste zi, se spunea bancuri (inclusiv politice și deochete, mai ales din acestea din urmă), se vehiculau legende locale (despre nu știu care dintr-a douășpea care a încercat să se sinucidă din amor pentru proful de mate, despre presupusa amantă nimfomană a profului de filozofie, despre teroarea domestică în care trăia pedagogia), se schimbau casete sau reviste din Vest despre muzică sau modă, se făceau fituici sau se epilau picioarele la lumânare, până mirosea toată camera a șorică.” (pp. 288-289)

Pentru Simona Popescu regimul comunist a însemnat în primul rând o crasă inegalitate între băieți și fete. Cu înfiacărăre feminină ea deplânge neajunsurile de a fi fost fată: „Băieții au trăit altfel comunismul, zicem. Ei măcar se puteau îmbăta. Sau puteau injura. Sau chiar se puteau bate ca proștii.” (p. 208) Modul antitetic de a percepe receptarea comunismului ascunde și o însemnată doză de ironie nu doar la adresa regimului, ci și a masculilor care, se-nitelege în subtext, ar fi trăit în modul superficial acei ani: „Se pictiseau mai puțin. Jucau table, remy, cărți sau se uitau la fotbal. Era mult fotbal la televizor într-o vreme. Parcă era numai fotbal. Ei aveau găști și își împrumutau muzici. Al! Dar mai ales nu trebuiau să poarte haine cu umeri. Nu știu de ce, dar am convingerea că, pentru băieți, era ceva mai ușor. Plăteau și ei un preț pentru asta. Armata. Care, după ce trecea, devenea o sursă inepuizabilă de făcut hac. Băieții aveau mai multe de povestit decât fetele. Viața unui băiat din comunism e mult mai mișto decât cea a unei fete. Băieții erau mai liberi.” (p. 209)

Dincolo de lipsuri, frustrări și interdicții, am avut, citind această carte, sentimentul unei ușoare nostalgii. Nicăieri n-am simțit înrâncenare sau acuzații dure. Nu întâmplător, Nora Iuga recomandă cumpărare în judecarea comunismului, avertizând: „Și nu mai faceți atâta pe justițiar, dacă nu aveți amintirile celor judecați, iar povestea aia cu pietrei e o chestie la care n-ar fi rău să mai reflectăm.” (p. 147) Lucru de altfel sesizabil în paginile volumului. Oricât va fi fost greu, autoarele nu-și pot reprimă o anume înduioșare față de propriul trecut, față de anii care le-au marcat devenirea. Amestec de amintiri, memorii, pagini de jurnal sau de confesiuni ficționalizate(n)te, textele acestui volum reconstituie o lume. **Tovarășe de drum** este, astfel, o sumă de experiențe individuale, cu aplicabilitate mai largă. Într-un anume fel cartea poate fi povestea Femeii în comunism. O carte utilă în primul rând ca document al sensibilității unei epoci de cele mai multe ori insensibilă la nevoile omenești.

* **Tovarășe de drum. Experiența feminină în comunism** (volum coordonat de Radu Pavel Gheo și Dan Lungu), Iași, POLIROM, 2008.

Anunțam în relatarea despre **Maratonul poetic de la Sibiu (Ateneu nr.11-12/2007)** că, nu peste mult timp, voi publica un articol în care să mă ocup de versurile mele regăsite în **textele altora**. Mai ales în cărțile unor autori debutanți după decembrie '89. Se știe că poezii au o relație specială cu versurile lor îndrăgite și se simt frustrați când le găsesc în textele altora.

Recent am citit în **Luceafărul** (nr.14-15/23 aprilie a.c.) recenzia lui Horia Gârbea la cartea Coniței Lena: **Supradoza – poeme de uscat zilele** (Ed. „Tiparg”, 2007). Am tresărit. Stai, mi-am spus, **zilele uscate** e imaginea mea din versul „pe balcoanele imperiale, mercenarii-și uscau zilele pe sârmă” (volumul de debut **Viața în tablouri**, Ed. „Albatros”, 1984, poemul *Respirație matinală*, p. 40). Că una e să-ți **usuci rufele** (din vorbirea obișnuită) și altele **să-ți usuci zilele** (imagine poetică). Iar H. G. face publicitate Coniței Lena pe seama imaginii mele, comentând în recenzie: „Cu mâne zilele-ți usuci” (parafrazându-l pe Eminescu). Sau: „Zilele Coniței Lena cred să nu fie atât de uscate”. Un amic, din alt oraș, cu care am discutat „cazul” prin telefon mi-a spus că și în interiorul cărții (el o citise) Conița zice: „și să-mi zvânt nitel afară / sufletul întins pe sfoară” (poezia *Underground*, p.13). Ce mi-e **sfoara**, ce mi-e **sârma**? E adevărat că recenzentul consideră că poeta face **parodie** (citind numele unor poeți, dar nu pe-al meu) și concluzionează: „Piftie Conița Lena”. Poate! Eu nu știu, că n-am citit cartea. Dar în cazul meu, nu cred că-i vorba de **parodie**, ci de **plagiat**. Curios e că Horia Gârbea (prieten, pe care l-am cunoscut cred la prima ediție a **Zilelor POESIS** din Satu Mare, în 1990 mi-a recenzat și mie (tot în **Luceafărul** nr.11/2 aprilie a.c.) volumul **Jocurile minții**, Ed. „Vinea”, 2007. Cum de n-a observat el în cartea mea versurile: „Și nici nu hotărâu alții pentru mine/ când să mi se usuce ziua-n gît” (p. 44, *Animalul domestic*) ori „încît pe tarabele din piete văd morți/ expuși la vînzare/ sau afirmați pe sîrmă să se usuce la soare” (poezia *Cînd jocurile minții sînt în cauză – 2*, p.64)? Că distanța dintre 2 și 23 aprilie nu e prea mare.

Am folosit buclucașa imagine (**usca-tul zilelor**) și în alte cărți tipărite. Iar în antologia de la „Dacia”, versul „**poemele homerice... sînt uscate** la soare” sună exact ca-n titlul cărții Coniței Lena. N-am înțeles de ce poeta din Pitești s-a complicat și n-a lăsat pe copertă doar primul titlu: **Supradoza**, care-i aparține. Atât. Frumos și interesant. Aduug că, în culegerile mele, imaginea amintită are și variațiuni: **gîndurile puse la uscat, un deznodămînt fidel, legile, întâmplările din Ithaca, obraji Mirianidei din lada de zestre** etc.

Pe Coniță am cunoscut-o prin telefon. Știa c-am apreciat-o într-o discuție cu poetul Marian Drăghici, care a promovat-o în **Ziua literară**. Mi-a trimis debutul editorial, **Ușă de biserică**. I l-am lăudat. I-am expediat și eu prin poștă câteva cărți de-ale mele. Am primit scrisori de admirație de la ea și de la soțul-poet. Atunci de ce a făcut gestul acesta? În toamna anului trecut am fost în orașul argeșean (pentru un premiu decernat mie de Filiala U.S.R., în care activez) și am întîlnit-o. Se pare că e apropiată de Niculina Oprea, prezentă și ea la manifestare. Oare poeta din București n-a atenționat-o că în deceniul trecut a făcut și ea un gest nesăbuit? (Într-o carte, un capitol se numea, pur și simplu, **Coborârea din tablouri**). Cum criticul Al. Cistelean i-a recenzat volumul (tot în

Regăsindu-mi versurile în textele altora

Luceafărul) și a observat plagiatul, N. O. mi-a pus cartea în plic, cu cronica lui Al. C., xeroxată, cerându-și scuze.

Conița nici nu bănuiește că-i concurenții are în preluarea imaginii amintite. În nr.10-11-12/2006 al revistei băcăuane **13-PLUS** oneșteanul Valentin Rădulescu (care stă acum mai mult prin București) a publicat un grupaj liric, dintr-o carte „în pregătire”, cum ne avertizează. Și el își pune „pe balcon la uscat... cuvintele” sau, în altă parte, „oasele” (în *Soclul profetului*, pp.41-42). Și el trăiește în „garsoniera 26” (nu 49, ca a mea), cu o muză, **Matilda**, nu **Mirianida**. Și, uite-așa, îmi reia canavaua epică a volumului meu de la „Junimea”: **cu deschisul ușii, yala, un atelier de creație** (la mine era „templul ucenicilor”, recte, Cenaclul **Zburătorul**) etc.

În deceniul trecut, cred, prin 1995, fiind în juriul unor concursuri de debut în volum, am avut surpriza să citesc la „Porni Luceafărul...” (Botoșani) și la „Gheorghe Pitul” (Beius) același manuscris al unui ardelean (nu-i rețin numele; probabil, Vidrișchin ?) cu multe imagini din **Viața în tablouri: porția de iluzii, liste de cheltuieli în zile ca și cum ți-ai lua cravata direct din oglindă, cuvintele ne stau ca trăsnetul pe limbă, întâmplările lungi luminate de făclii**

rusinoase etc. Plagiatul l-au observat, alături de mine, alți membri ai juriilor (Gellu Dorian și Daniel Corbu, la Botoșani; Ioan Moldovan, la Beius). Întors la Onești, i-am telefonat concurențului. Dar, bănuieți, o voce repeta mecanic, în receptor: „Nu-i adevărat, nu-i adevărat! Nici nu v-am citit volumul!”

În încheiere, regretându-le gesturile, amintesc aici încă două nume. Un mai tânăr amic, I. B., debutant anul trecut la o editură din Bacău, și Bogdan Niță, fost zburătorist. La I. B. mi-am regăsit imaginile: **rația de iluzii, soarelele cu dinți de aur** (personaj în **Garsoniera 49** și în **O călărie în zor**); în prima, **era ghid în garsonieră și ronțăia cărțile lui Homer**; în a doua, **ronțăia arhivele din copilărie**. A tras cu ochiul și la **Melodrama realului** (ediția a III-a, 2006): **lupii care n-au conștiință** devenind la el, **trecutul care n-are conștiință**.

Un caz aparte este Bogdan Niță. Oneștean, el a studiat la Seminarul din Roman, dar în fiecare sâmbătă era prezent la Clubul elevilor din municipiul nostru. Îi apreciam consecvența, mă bucuram că venea la Târgurile din capitală să asiste cu alți colegi la lansările mele de carte, deși, uneori, la sediintele de cenaclu îmi prezenta poezii în care colecționase metafora din textele mele publicate. Apartamentul meu îi devenise

un spațiu obișnuit, ca și altor ucenici care mă vizitau. Vara trecută, B. N., cu un alt fost zburătorist, Mălin Stan, amândoi studenți la București și membri ai Cenaclului **Euridice**, coordonat de Marin Mincu, au venit fericiți la mine să-mi ofere volumele lor de debut. Răsfoindu-le, am observat că fiecare îmi dedicase câte o poezie. Le-am mulțumit. Reînoindu-și vizitele în apartamentul meu, au insistat să le citesc în întregime opurile. Cum Bogdan e mai mare, m-am oprit întâi la cartea lui, **Clip, cântece amoreze**, apărut la „Junimea” din Iași. Spre surprinderea mea însă, ultima poezie din carte (numerotată **52**), era în mare parte chiar poemul meu (din **Melodrama realului**, Ed. „Timpul”, 1995, p.43) **Tablouri dintr-o viață regăsită**.

Amândurora le-am pus în față paginile din cele două cărți, cu poeme asemănătoare. Pe Bogdan, evident, l-am certat. Întorsindu-se, el a recunoscut. De-atunci însă el n-a mai trecut pe la mine, măcar să-și ceară scuze. Dar, prin intermediul lui Mălin, mi-a transmis că a procedat așa, deoarece nu știa cum să-și încheie volumul. În zilele care au urmat, am stat în cumpănă dacă să-l introduc sau nu în acest articol. Fiind fostul meu ceneclist, m-am hotărât apoi să-l „iert”. Nu mi-că mi-a fost mirarea cînd, peste o vreme, a venit la mine Mălin să-mi spună că Niță, furios, (con)sfătuindu-se cu prietenii săi bucureșteni, a ajuns la concluzia că „nu mi-a plagiat poemul, ci doar s-a inspirat din el”. Am rămas stupefiat. Ce fel de student o fi fiind? A te inspira din altceva, înseamnă să preiei o idee, pe care s-o tratezi cu propriile cuvinte și imagini. Nu s-o copiezi întocmai. Ca să fie mai clar reproduc cele două poeme, al meu și al lui B. N. Menționez că pe-al lui N. B., fiind scurt, îl reproduc în întregime. Al meu, având 6 strofe și 25 de versuri, îl reproduc parțial. Numai cu versurile care au tangență cu textul lui N. B. Subliniez doar cuvintele identice din ambele texte.

Tablouri dintr-o viață regăsită (Gh. I.)

„Acum, băieți acum zic cu gura plină de lîntițe și alge./ Acum, căt înfocatele diguri din spuma murdară..... Dar pe fiecare obraz de sticlă e scrijelit chiar chipul meu/.....”

Oare sînt tablouri dintr-o viață regăsită?/.....

În situația asta mai pot gândi la dualitatea lumii?/ **Mai pot eu aplană acel conflict dintre vedere și sânge?/.....**” **52 (B.N.)**

„acum fetei, acum zic cu gura plină de prof./ acum cînd drumurile sînt înfocate de apa amară, scriu./ dar pe fiecare pagină se mai vede încă o căutare nevrotică./ oare scrisorile pe care ți le-am trimis nu sînt imagini dintr-o viață regăsită?/ mai pot eu aplană conflictele dintre fetei violată și copilul blond?”

Cum se vede, ideea centrală a ambelor poeme este: **Tablouri** (la el, **imagini**, care-i tot una) **dintr-o viață regăsită**. Cîteva cuvinte de la mine nu sînt identice cu B. N., dar exprim aceeași idee. Ex. „înfocate diguri din spuma murdară”, la mine, la B.N. sînt „drumuri înfocate de apa amară”. Cam același lucru. Acum, las la latitudinea cititorilor să decidă dacă B.N. „a plagiat” sau doar „s-a inspirat”.

Sper că Horia Gârbea (recenzent și al altor cărți ale mele) cât și Conița Lena să nu se supere pe mine. Trebuie să reacționez. Poate ar trebui să public cîndva un volum, în care fiecare poezie să aibă ca prim vers, unul din cele prețuite de mine, aparținînd cărților de până acum. Restul versurilor fiind, desigur, inedite. Ca să-i descurajez pe cei care...

Gheorghe IZBĂȘESCU

• Mihai Bejenariu

Vasile Baghiu

Ospiciul

Romanul lui Vasile Baghiu are o istorie lungă. Eu l-am citit în manuscris acum cincisprezece ani și am știut de atunci că am în mâini o carte importantă. Autorul era un poet deja cunoscut pentru originalitatea și curajul cu care, încă de la debutul său în „Ateneu”, milita pentru o poezie altfel decât a optzeciștilor, pe care a botezat-o „himerism”. A câștigat adepți chiar și printre poeții mai „bătrâni”, chiar și în străinătate, unde se mișcă la fel de lejer ca în literatura română și este sigur mai cunoscut decât la noi. A adunat poeziile în cinci - șase cărți, eseistica a lăsat-o împrăștiată prin reviste, a scris chiar și o carte de proză, dar acest roman la care a ținut cel mai mult nu a vrut să-l tipărească decât la „Cartea Românească”, editura Uniunii Scriitorilor care pe atunci consacră un scriitor. Au trecut anii; editura, dar și uniunea, au evoluat cum știm. A trebuit ca un prieten care are și o editură să-l convingă să renunțe la orgoliul de a fi tipărit de „Cartea Românească” și în ajunul Crăciunului trecut, când se întorcea din unul dintre deseale sale sejururi în străinătate, a avut surpriza să vadă, după atâția ani, romanul său tipărit.

Romanul, care inițial se numea „Sanatoriul”, are ca model, chiar dacă printr-o trimitere mai mult sau mai puțin ironică, „Muntele vrăjii” (un personaj care seamănă cu Hans Castorp, Zamisnicu, se spânzură!), dar este de fapt mai mult decât un roman inițiativ, este o *imago mundi* ca-n „Istoriile” lui Mircea Ciobanu, sau „Lumea în două zile” a lui George Bălăeș.

Prezum cartea lui Thomas Mann, „Ospiciul” descrie viața într-un sanatoriu de tuberculoși de lângă Piatra Neamț, pe care însă îl proiectează în *in illo tempore* unde chiar identitatea personajului este incertă; îl poate fi un bărbat sau o femeie, poate fi naratorul (se numește B.), sau însuși cititorul (p.11, 13). Aventura propriei sale existente face parte din marea aventură a vieții, frenetică și grotescă, sublimă până la extaz. Mizeria fiziologică, cu expectorații colorate și fetide, hemoptizii și accese de tuse, se împletește cu dorința frenetică de viață, sex, beție, bărfă, multă bărfă. Granița dintre grotesc și urât, vulgar și pornografic este atât de inesizabilă încât este un adevărat miracol faptul că din buze, mucigaiuri și noroi auroral iscă frumuseți și preturi noi! Folosind diferite strategii narative, de la parodieri amuzante la Eugen Ionescu sau Teodor Mazilu, la G. Bacovia, Urmuz ori Sfinții Părinți până la autoreferențialitate malițioasă ori hiperrealism, autorul caută – și găsește! – cea mai bună cale de a construi o lume care să fie un echivalent elocvent al lumii noastre cea de toate zilele. Pe trei pagini, de exemplu, (pp.15-17) zeci de personaje cu sute de întâmplări compun o lume a sanatoriului, pentru descrierea căreia ar fi fost necesare numeroase pagini. Chiar bărfă, omniprezentă în text, devine strategie narativă amplificând spațiul și timpul prin reflectarea caleidoscopică a lumii în personajele care, deși multe, sunt de fapt unul singur: „În zilele mohorâte B. se închidea în cameră și se băga în pat. Bun! Deci în zilele mohorâte B (cine este B ? dacă este cel din oglindă atunci sunt chiar eu și pot vorbi despre mine la persoana a doua (sic! n.m.l.N.), ca despre un străin, prezent peste tot, scriind o poveste sincopată, plină de fragmente din viețile altora, viete care pot fi oricând ale mele, sperând că lucrurile, frazele, cuvintele se vor clarifica de la sine, prin ceata din preajma zidurilor și ferestrelor ospiciului) se închidea în cameră și se băga în pat”, iar la p. 87 „B. a intrat în camera sordidă, unde el se regăsea cu toate numele pe care le avea”. Personajul / personajele trăiesc intens în așteptarea morții o viață frenetică, evident grotescă pentru cine o privește din exterior, dar sublimă pentru universul sanatoriului. Umorel, chiar negru, cum este descrierea unui mort pe care soția vine să-l ia de la morma spitalului (p. 14), devine înțelegător când este vorba despre scenele de sex: „de ce dragostea-i întâmplătoare? așa cum

era în ospiciu, precipitată, grăbită, disperată, de parcă fiecare moment ar fi fost ultimul, de parcă ar fi urmat să se prăbușească lumea, lumea aceea, cu femeile care făceau dragoste cu bărbații lor de ocazie pe masa radiologică a lui Dignan, sub becul roșu, în întuneric, în lumina roșie, între filmele agitate deasupra bazinului clipocitor; cu bolile lor, sexualitatea, cu hidrazida care mărește apetitul sexual, cu trupurile lor care simt preajma morții, care, din cauza asta se grăbesc să procreeze, să se împerecheze prin pădure, vara și iarna, prin tufele care-și păzesc de vânt și nu de frig, așezându-și sub ei halatele, pe pământul rece, apoi drumul înapoi, prin zapadă...” (p.91). Textul este de citat integral. Autorul pune sub lupă lumea materiei în putrefacție, prin fraze de un hiperrealism care fie prin enumerare, fie prin descriere amănunțită subliniază grotescul: „Sufocat aproape de efortul care-îl înțelega tusea, luă de sub pat scuipătoarea metalică și scuipă acolo spuță verzuie, fetidă, cu striaiții roșii de sânge, spuță aerată, spumoasă” (p.21), sau: „...Izgihreanu, culturistul care alegară toată ziua, când la deal, când la vale, când la vale, când la deal, dezbrăcat până la brâu ca să-și arate bicepsii, pectoralii, trapezii, dreptii abdominali, deltozii, sternocleidomastoidieni, marii dorsali, romboizii, ridicătorii scapulei, dinții, oblici și transversii abdominali, alegară cu pletele-n vânt, stăpân pe viața lui.” (p.15). Viața este pusă de autor sub lupă nu pentru a-i îngroșa mizeria, ci pentru a o dilata până la transparență, astfel încât să se vadă ce este dincolo de ea. Grotescul nu este descris pentru pitorescul lui, autorul nu creează un text vulgar sau pornografic, ci subliniază grotescul pentru a-l transcende: „Cînd jarmul lui Julien Green înțeleg că de ușoră este adoptarea pesimismului – spune Vasile Baghiu. Pagini pline de semnele unei viziuni sumbre sunt la îndemâna oricărui scriitor cu un talent mediocre. Nu trebuie decât să privești în jur și să scrii. Mai greu este să scoți din mizeria cotidiană lumina aceea care ne traversează uneori și ne face să iubim viața. Cu toții știm că trăim într-o lume fundamental bolnavă și nu e nici un merit să trântănești despre răul general. La ce mi-ar folosi să găsesc asta în cărți?” (p.56). Sigur, urât este spectaculos în sine, se pot cere din lume de-a dreptul fascinante, precum cea din „Orbitorul” lui Mircea Cărtărescu, dar asemenea construcții nu duc la atât de răvnitul catharsis ori la mântuirea creștină. Ele sunt modele ale iadului, dar sublimul existenței umane sub coviltirele lui Dumnezeu poate fi atins doar dacă, dincolo de existența strident colorată a sanatoriului în care temporar viețuiește, omul este capabil să vadă Lumina Lumii. Viața și moartea devin astfel, din simple – chiar dacă fascinante! – spectacole, căi inițiatice spre nemurire.

Personajul lui Vasile Baghiu ajunge în final în cimitirul sanatoriului, își sapă o groapă în pământul reavă și se așează confortabil în ea, experimentând transcenderea materiei atât de mizerabil și de sublim descrise în roman: „M-am plimbat printre crucile părgănite. Într-un loc piciorul mi s-a înfundat. Am descoperit acolo un pământ mai afânat pe care puteam să-l scormonesc cu mâinile. Am trecut la această muncă pentru că doream un culcuș numai pentru mine. Am scos multă țărână până am făcut un locaș, o groapă, în care încăpeam bine, întins pe spate. M-am întins acolo și m-am acoperit cu țărâna neagră și grasă. Numai capul mi l-am lăsat afară. Pentru respirație, desigur. M-am încălzit bine. Astfel am privit cerul câteva zile și câteva nopți, ațipind uneori. În acest timp nimeni nu a trecut pe acolo. Numai două vite au pășcut într-o zi alături de urechile mele. Le simteam aburi calzi care pufneau din nările lor largi și umede, însă, încet, încet, au trecut mai departe, lăsându-mă plin de gânduri. Mă gândeam că toate apucăturile acelea nu puteau să fie manifestările unui om normal, dar ele înlăcșeam, înțelegeam totul: copacii, vitele, iarba, crucile, cerul, primăvara. Eram viu și aspiresc către moarte din exhibiționism, pentru că totul era de trăit.” (p.132).

Ioan NEACȘU

Doru Ciucescu

Străluciri diamantine în Israel

Nimic nou sub soare în recentul volum al universitarului băcăuan Doru Ciucescu, un împătimit călător din dorința de a cunoaște locuri mereu noi. Nu întâmplător, Calistrat Costin, prefectorul cărții, vorbea despre plăcerea autorului de a împărtași prin scris experiențele drumetilor sale. **Străluciri diamantine în Israel** (București, E. D. P., 2008) nu face altceva decât să vină în prelungirea cărților de gen anterioare (**Măncătoarele de ruj din Casablanca și Peste Prut și mai departe**), unde se dovedește un bun observator al lumii. Și acum domină în paginile cărții informația. În ciuda formulei dialogate, textul reușește să intereseze mai ales prin ineditul celor prezentate, fără a se ridica însă la statutul de literatură propriu-zisă. Suita de întrebări ale pelerinului curios, urmat de răspunsurile ghizilor sau ale localnicilor, se dovedește o sursă nepuizabilă de specific local. Dacă ar fi să încerc să definesc profilul unei asemenea cărți așa situa-o undeva la granița publicisticii, memoriilor de călătorie și ficționalizării forțate. Amestecul acesta eterogen și scurtarea relațiilor fac volumul agreabil.

Dintre întâmplările relate câteva se impun prin inedit, prin fascinația pe care o exercită sau prin umor. Tara Sfântă nu e întotdeauna ce pare și i se dezvăluie românului în aspecte-l profane. Pentru a ajunge la Biserica Sfântului Mormânt, Doru Ciucescu e nevoit să îndure, alături de soție, un adevărat calvar și să treacă de barajele succesive de militari. Noroc de legitimitatea de ziarist, care îl scutește de 200 de dolari (cât plătesc o bucureșteană pentru a i se facilita accesul): „Noi nu am plătit ca să intrăm în Biserica Sfântului Mormânt – spune hâtru autorul – dar am plătit fiecare cu mult peste 200 de dolari, vezi bine, «locurile sfinte» costă și ele...” (p. 12).

Ajuns în celebra grădina Ghetsimani, călătorul caută să înțeleagă miracolul neliniștii lui Hristos și se desparte de acel loc cu speranța că „Poate, la sfârșitul pelerinajului, voi fi capabil să înțeleg aceste cuvinte, în toată dererarea și bucuria lor, am răspuns eu, aruncând încă o privire spre măslinele milenare, martor tăcut al existenței milenare a lui Iisus Hristos.” (p. 21) Alteori, vizitarea unui obiectiv sau o anume experiență îi prilejuiesc reflecții teiste, ușor sentimentale, cum se întâmplă în textul intitulat *Miracolul Sfântului Foc de la Ierusalim*: „În schimb, Miracolul Sfântului Foc va rămâne în continuare o mare taină pentru mine, o dovadă în plus a dumnezeirii lui Iisus Hristos, precum și o invitație de a avea cât mai multe experiențe religioase, pentru a mă simți în întregime renașcut sufletește, după decenii de rățaciri în eresia comunistă...” (p. 15) Fin observator, Doru Ciucescu constată cu uimire contrastele din Tara Sfântă, uluit fiind de luxul veșmintelor preoțesti și de sărăcia oamenilor în surstrăzi, de afacerile imobiliare ale înalților prelați și de pretinsa lor smerenie.

În fond, **Străluciri diamantine în Israel** poate fi văzut ca un mic îndrumar al călătorilor pe meleaguri îndepărtate și ca un instrument pentru delectarea pasionaților de așa ceva.

Adrian JICU

Loredana Dănilă

Cauțiune pentru destin

Avem oare șansa de a negocia soarta, de a plăti o garanție pentru a fi ferți de unele primejdii cu care am fost pecetuiți de urșitoare încă de la naștere? Cât mai putem iubi, când sentimentele nu ne sunt egal împărțite?! Sunt întrebări cu o imanență melancolică pe care și le pune poeta Loredana Dănilă, în volumul de versuri

Cauțiune pentru destin (Editura „ProPlumb”, Bacău, 2007). Cu o voce lirică proprie, caldă, diafană, Loredana Dănilă scrie fără a ține cont de voga literară, ea nu forțea și nu cochetează cu postmodernismul, excepția de la regulă fiind intertextualismul poemului *Nestiință* cu o *viziune a sentimentelor* nichitiene: „Tu nu mai umbli descult - / prin tăcerile mele suspendate - / ca nu cumva / să-ți rănești tălpile / bătătorite de sărut. // Tu nu știi să umbli descult - / O teamă / tendeamnă / să-ți încălți / visele ...” Afină cu emoțiile din *neconvinte*, Loredana Dănilă își conturează în această a treia carte a domniei sale, un stil poetic ce se apropie cel mai mult de neomodernism: poezia este reflexivă, cu un discurs subiectiv, eul oscilează între neliniște metafizică și speranță, spațiul e alterant teluric sau celest, limbajul este metaritaric, pe alături chiar simbolic.

Cartea debutează cu un poem – *Fugă*, un complex al feminității determinat de păcatul originar. Autoarea nu se revoltă, ea se resmunează și, în același timp, se salvează prin înțelegerea profundă a mitologiei în care Eva este pedepsită dar în același timp *mângaiată* de stări ce-i sunt imanente: frumusețe, gingășie, prospețime, putere sufletească, maternitate: „N-aș vrea să mă mor / înainte de-a mă naște. / Răstignind îndoiele, / în coasta ta înnuguresc / evă, ispitindu-ți / singurătățile.” E o sufocare respirată prin singurătăți și însingurări, friguri existențiale și decepții. Revolta împotriva imperfecțiunii umane este una reținută, transparentă caracterul timid al autoarei și cu toate acestea comunicarea poetică nu doar că infrumusețează și încălește spiritul, e și un stimul intelectual. Poeta *coboară* uneori în propria inimă pentru a-și *înălța „rugile”* adresate lui Dumnezeu și asemenea psalmistului David își urmează impulsionile de a dialoga cu divinitatea și de a-l mărșăli direct regreturile pentru comiterea unor greșeli omenești. Căutătorul de adevărate comori va găsi similitudinii între răspunsurile Loredanei Dănilă și cele hristice: „cui se iartă puțin, puțin iubeste”. Și atunci ne răscurpărăm păcatele prin iubire, ceea ce sugerează și poezia care dă titlul volumului: „Plătește destinului cauțiune / eliberându-mă de singurătate. / Iubire trăită în zori. / rugă / înaintea apei păcate”.

Într-un alt context, Cornel Galben sesiza că Loredana Dănilă „păstrează simbolurile din celelalte două cărți **Să mori din dragoste** (1999) și **Înger, zăvorând clipa** (2004): lacrima, timpul, ploaia, îngerii.” Dar îngerii *rătăcesc în Cauțiune pentru destin* sunt indiferenți la spaimele existențiale ale îndrăgostiților, ei refuză să-și lase aripi lor peste o dragoste pământeană, detașati și impenetrabili, nu mai au atribute serafice, sunt mai degrabă lufeferi de seară. Asemenea acestora se arată răniți de gesturile erotice („Încă aproape, îngerii / ronțăie etemitatea, / în legea lor, / sărutul n-ajunge / să-mbrace frigid / rătăciilor noastre”) și comit chiar o intruziune în intimitatea celor doi, răpindu-le dreptul la fericire. La *lehamitea* îngerilor, se adaugă înstrăinarea provocată de a partener nematurizat încă, aflat în imposibilitatea de a o urma pe poetă în drumul ei transcendent: „Tu nu vezi? / Când te rogi, / îngerii stau pe cuvintele tale / cu genunchii goi / li se învinețesc privirile / când atămăiezi / clipele hărăzite la nemurire. // Tu nu vezi? / Ploaia țî-a apreată zdrențele / ce-ți acopereau melancolia, / prin anotimpuri trunchiate, / desfrunzești păreri și vise amănate. // Tu nu vezi? / mi-am cumpărat / jumătate de moarte / să-mi probez sufletul / în ciobul cuvântului tău.” Puțin trist, puțin înfiorător. În esență, poezia Loredanei Dănilă este suavă, calină, duioasă.

Violeta SAVU

gaură-n cer

C. D. ZELETIN

Cel mai trist Paști

Aveam vreo șapte ani. Intrasem în Săptămâna Mare și cea dintâi grijă mi-o absorbea respectarea postului, a cărui severitate nu mă prea speria. Locuiam în aceeași casă cu bunicii dinspre tată, adică Nanu și Nana, noi spre polul de miazăzi, ei spre cel de miazănoapte. Nanu ținea postul nu-l ținea, mama însă, și toți ai casei, îl urmau cu sfințenie, fără să vorbească prea mult de el ori să-l tălcuiască în vreun fel. Copiii, în ordine: Lulu și Dada, eram stăpâni peste tot, omogenizând două stiluri de viață familială diferite. Mama imprima însă, fără să formuleze comenzi, un stil de înălțime, exprimat prin înălțimea însăși, nu prin tăceri enigmatice, ca bunica. Stil propriu, pe care bunicii, adică socrii ei, îl știu tacit, dar nu și-l însușeau: fiecare cu viața lui.

Eu, mai mult decât fratele meu, trăiam permanent un suav frison al evlăviei. Ochii îmi erau la mama, mai mult decât ai ei la mine. Peste ani și ani, aveam să retrăiesc fiorul Săptămâni Mari când am dat peste strofa mai vârstnicului meu prieten, poetul Nicolae Crevedia:

*Inimă curată ca orezul,
Inimă din clasele primare,
Te-ai grijit în Săptămâna Mare ?
Leși dintre copiii de spune C r e z u l.*

Evident, m-am grijit, adică m-am spovedit, urmând ca împărășania s-o primesc, împreună cu toți ai casei, în dimineața primei zile de Paști, la întorcerea tatei de la oficierea slujbei de Înviere. O săptămână întreagă inventarisasem păcatele, nemulțumit de puținătatea numărului lor: n-am ascultat de mama și de tata, am ucis doi găndaci *vaca Domnului* care se împreunaseră la soare, am zis „Prostule!” ș.a.m.d.

Trece Duminică Floriilor cu al ei *Vin Floriile cu soare/ Si soarele cu Florii*, cântec ce mi-a dat prilejul să aflu că autorul versurilor e Vasile Alecsandri, poet pe care nu-l mai pot discosa cât o fi lumea de fericirile florale proprii Pastilor. Sosește și Vinerea Patimilor, cu impresia de absolut al purității. La ea atentau cele două bucătării fremătătoare, cuptoarele încinse, cozonacii senzuali, bucălați și fierbinți. Miresmele lor atătătoare, ieșind de sub pleduri prin ferestre, se împleteau cu lascivitatea zambilelor lenese, cămoase și lipsite de spirit. Înconjurând casa, curentii Golfstrom al adierii lor se imbrățișau, iscând leșinuri eșuate în suflurile poticoase, isovite nu atât de post, cât de ideea de post.

Atunci a survenit dezastrul.

Trecând amândoi copiii ca glonțul prin spațiul dintre bucătăria de vară și hambar, pe prisma care, vara mai ales, servea Nanei drept „sală de lectură”, am dat peste Nanu mâncând cozonac! El, rigidul, gravul, lipsitul de zâmbet, el care nu și-ar fi îngăduit pentru nimic în lume să intre în rezonanță cu vreo ispiță, zâmbi îndemnându-ne:

— Poftim, mâncați și voi cozonac ! E fierbinte: acum l-a scos Nana din cuptor!

Și, firește, am mâncat...

Firește...

N-a trecut mult și, cel puțin eu, dându-mi seama de catastrofă, am început să mă dau de ceasul morții. Simțeam că nu mai pot trăi. Îmi văjăia capul, stomacul dădea să-mi iasă prin sale, voiam să dau afară tot aerul din plămâni și să nu mai trag altul, dar îmi era peste puțință s-o fac.

În pas de alai funerar, m-am târât până la mama și i-am mărturisit nenorocirea.

— Dacă băieții mei, spuse ea uitându-se liniștită în altă parte, au mâncat cozonac în ziua Răstignirii, atunci eu, mama lor, am să mănânc de Paști fasole fiartă în apă fără sare.

Atât.

Atât cât să nu mor.

Nici nu s-a plâns, nici nu a comentat, așa cum aș fi simțit eu nevoia. Mă părăsiseră complicii, cuvintele... Avea în purtarea ei egală și nedemonstrată un calm sacramental. Iar eu voiam o ieșire din fire, o răstignire, o muștrare de care să mă reazem, o vorbă prin care eu să cresc puțin și ea să scadă aplecându-se. M-a lăsat cu suferința suspendată în neant.

Am fost nenorocit.

Mai erau două zile până la Înviere, suficientă vreme ca durerea sufletească să mă mai lase, dar nu m-a lăsat. Îmi venea să stau mereu pe lângă mama. Am reluat postul cu o răvnă sporită și cu teama c-o fac inutil, răscumpărarea nefiind cu puțință.

Veni noaptea Învierii. Ne-am culcat devreme, ca la bătaia de miezul nopții a clopotului să ne trezim cât de cât odihniți și să mergem la biserica aflată la doi pași. N-am dormit, stăteam la pândă, așteptând năvala unei nenorociri, deși nenorocirea rămăsese în urmă.

A bătut clopotul și am plecat repede la biserică. Tata, preot fiind, se afla deja acolo. Noaptea era rece, stelele jos de tot, numai să întinzi mâna ca să le culegi. Pe șesul însă bălănt în mustul concupiscent al zăpezilor topite, corurile broastelor se împleteau și se despleteau, amezându-ne cu hărmlăia erotică înălțată până la cer.

Dimineața, tata ne împărțea pe toți, în salonul deschis către terasă. Surădea obosit, privindu-ne în ochi pe fiecare. Respecta an de an aceeași ordine: Nana, Nanu, mama, Lulu, Dada. Luminoasă de n-ai fi recunoscut-o, mama primea euharistia cu o grijă fericită, atentă la infinezimalele amănunte ale acestui act sacru, după care săruta mâna tatei. Nu știa, ori se prefăcea a nu ști, că atamam de orice mișcare a ei. Fericirea pe care o trăia în acele clipe îmi desăvârșea părăsirea. Am primit și eu sfânta împărășanie, odată cu surășul tatei. N-am știut însă niciodată dacă aflase ori nu aflase.

Trăiam senzația bizară că dezastrul a trecut și n-a trecut.

De rest, nu-mi mai aduc aminte...

*Din volumul de pregătire:
Dada & Dada. Amintiri din copilărie*

Toate-s cam de pe când

Eram cu ea în mirosuri iuți în papile cu zimți în incendiate secreții ne jucam în oglinzi într-o carte care în niște pagini cumiți dintr-odată zicea despre moarte

tocmai când mai mult o iubeam ca un nap știu tu ca o țelină adormită timid într-un arbore de cacao

asemenea unui strugure gureș îi stropeam cerul gurii în iureș dacă în bibliotecă nu mă-ntâlnea sau dacă mă iuțea o ceapă afrodisiacă

leneș călăreț între brusturi tineri promoroaca i-o scuturam într-o noapte de vineri și uneori rătăcit într-o piele de vânătă

în patul de sămbătă știu îmi spunea miresma de scortșoară e mai veche toate-s cam de pe când sub duș sau în rai eram o pereche

o iubeam mai puțin niște străzi alergând de-afară în casă ce frumoasă era sânii ei ce zăpezi fierbinți suspendate deasupra mesei în bucătărie unde trupul mi se desface în simțuri și-nvie

în grădini mai nechezau niște meri o iubeam înflorit în canalizare sau în zid cu fructe pe dealuri în zare

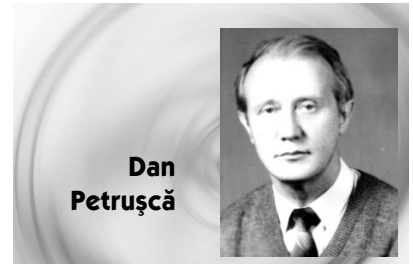
măinile ei mă cojeau foarte încet până la miezul abstru și până la sămburi ca o stăpână

Un război nu contează tot astfel

Ar mai fi ceva de spus niște nimicuri poate în tăcere doar lăsând umerii sau cu buze lipite cu ochii întredeschiși cu o carte cu ziarul pe piept undeva în living

în șezlong ascultam nu demult un fel de baladă gothic metal mai nouă un videoclip ceva împotriva războiului din Vietnam din Coreea din Afganistan din Golf nu mai știu din Troia în sfârșit un război nu contează

tot astfel îmi aminteam cum în biserică la telefon la ușă ea striga foarte încet aproape în șoaptă eu sunt dezbrăcându-se apoi pentru mine risipindu-se în aerul încăperii

Dan Petrușcă

și de moarte se auzea din curtea vecinului un lătrat neguros o vrabie de pe pervazul ferestrei privea curioasă la mine în cameră

fanii țineau în mâini artificii brichete lumânări aprinse în piața aceea se răsturnau în memorie utopia cronicarilor naivitatea amonștorilor că din istorie omul învață

pe scenă erau simulări de explozii bombe incendiare pe niște ecrane cățele mecanice gloanțe cât prunele coapte stârneau praful de-a lungul convoaielor știam că nici îndrăgostitul nu-nvață din asta nimic

și încă sub unghii sub păr sub pielea era ea goală în fața oglinzii rujându-se privindu-mă obraznic de dincolo

Anamneză

Era o cameră goală în mijloc

spre sud de-a lungul peretelui o sofa turcească un fotoliu spre nord o oglindă întunecându-se oarbe două tablouri de-o parte fereastra de alta o bibliotecă până-n tavan

și ea în picioare în mijlocul încăperii cu brațe moi atârnând cu palme niște aripi ridicare cochet și timid în semiintuneric neștiind ce să facă aproape fără chip era doar respirația ei în tăcere

lângă ușă cu ochi închiși întors o simțeam neștiind ce să facă și-ncet îi spuneam aproape șoptit strigă-mă apoi liniște și din nou strigă-mă

după o vreme

dintr-odată mi-am auzit numele limba ei îndulcită buze incendiate rostogoleau peste mine mici sfere ciocnindu-se-n aer

ce-o fi făcând mă-ntrebam în penumbră dezbrăcată acolo în spatele meu pentru nimeni

**Ioan-Petru
Viziteu**

Chip de lut

Îmi pare că sensul a murit
Pământul și cerul
Se-ntorc
În mormânt
Timpu-și-aruncă eternul
Devine muritor
Stelele, visele,
Bucuriile,
Toate-ale lumii mă dor.

Dau să mă-nalț
Nu mai am cer
Vreau să m-afund,
Pământul se trage în el,
Spre nimeni și spre nicăieri
Aleargă toate în mine
Lutul ce nesfârșit
Învie și moare
Îmi curge prin vene

Sâmburi de lumină

Am văzut
Din ordine
În haos
Și-n sâmburi
De lumină
Am intrat
Durere,
Matrice timidă
Pentru continua
Prefacere

Coloană a tăcerii
Voi fi

Viața mea trece fără mine

Viața mea trece
Fără mine

Lucrările altă dată
Fără valoare
Zilnic se-arată
Tot mai scumpe

Soarele biată piatră unghiulară
Cu inima înfipț
Într-o frunză

Tăceți apele mele,
Rostul vine
Dintr-un gând ascuns
Împărații fac pace
Peste ori sub decorații
Rănilor
Scriu istoria

Mă duc înspre copilărie

Ce să fac ?
Arheologii
Au ajuns acolo unde se naște
Deplasarea spre roșu

Cutremur devastator
În toate frazele
Având drept cheie
Lumina

Îmi simt bătrânețea
Străpunsă de nadirul
Unor cuvinte

Os curat

Roagă-te Harului
Să te smulgă.

În afara potecii
E moartea

Os curat
Aruncat
Peste ghe
Mă simt

Razele,
Gânduri ce cad
Alergarea
Care-n mine a locuit
Un timp...

Zâmbet

Săpători în tăcere
La rădăcina morții,
M-au prins anotimpurile
Îngenuncheat
Aproape de zenit,
Răstignit într-o lacrimă
De prunc
Scrijelit pe-o amforă
De praf și pulbere
La orizontul
Unei dimineți,
Făcută tăndări...

Înainte de punct

Tărâna care sărută inima
Îți închide calea
Spre întuneric
Precum melcul din interiorul
Pietrei
Aerul îți devorează tăcerea...

Apa ți-a inundat
Fiecare celulă de neolitic
Pregătind potirul alchimic
Pentru noua ta naștere...

De bunăvoie ai îngenuncheat
Printre geometrii,
Teama lacrimăază sub bandou
Grumazul l-ai lăsat
Târât de unire
Pieptul ți-a fost dezgolit
De o parte din Asia
Iar piciorul drept
De întreaga Argentina

Simți lumina din tine
Cum împodobește
Coloanele

Bine-ai venit!

lumi anglo-saxone

Elena CIOBANU

Wanted

Dau, într-o seară, la televizor, pe neașteptate, de o ecranizare a romanului lui Thomas Hardy, *Tess of the D'Urbervilles*. Îmi place acrită aleeasă pentru rolul principal, mi se pare că e foarte aproape de imaginea pe care i-o creează autorul în carte. Nu cred că mi-aș fi putut-o imagina într-un fel mai potrivit: nu este de o frumusețe răpitoare, dar nici nu se poate spune că este comună, are o anumită noblete naturală a trăsăturilor. Joacă reușit drama nefericitei fete, fără să-i exagereze ori să-i minimizeze sensibilitatea, suferința, inteligenta, în măsura în care acestea caracterizează personajul. Mă convinge când este nefericită, dar, mai ales, când își trăiește scurtele momente de fericire alături de Angel, fapt pentru care mă revolt atunci când polițiștii ce o urmăreau pe Tess pentru crima comisă o găsesc și o duc la închisoare, pentru a fi judecată și, așa cum ne spune cartea, executată.

Ciuda mea se îndreaptă cu cea mai mare intensitate înspre menajera care, surprinzându-i pe îndrăgostiți în castelul de care avea grijă, s-a dus să anunțe autoritățile. Aproape că empatizez cu aceia care, atunci când întâlnesc pe stradă un actor cu un rol negativ într-un film, îl condamnă, strigându-l pe numele fictiv al personajului interpretat. Evident, persoana actorului nu are nici o vină, după cum nu are nici personajul însuși. Destinul orb al lui Hardy apare deseori ca o consecință a unor practici sociale sau culturale pe care le aprobăm entuziaști altminteri. Faptul de a denunța autorităților persoanele sau faptele suspecte de a fi încălcat legile, ordinea, dreptatea e considerat pozitiv.

Dar, ca la orice regulă sau cutumă, există și aici excepții: când fugarii ce caută ascunzătoare sunt nevinovați, bunii cetățeni se transformă fără să vrea în unelte ale răului. Am urmărit de curând, cu plăcere, un serial de mare succes la public, *Prison Break*. Doi frați evadați dintr-o închisoare unde au ajuns pe nedrept, împreună cu alți deținuți, sunt urmăriti cu înfrigurare de către agenții FBI de-a lungul și de-a latul Americii, într-o cursă ce te ține cu sufletul la gură. Există un detaliu caracteristic nu numai episoadelor acestui serial, ci și majorității filmelor polițiste americane, un detaliu caracteristic felului de a gândi al lumii anglo-americane și de care mi-am amintit când mă uitam la *Tess of the D'Urbervilles*. În cele mai îndepărtate colțuri ale statului, în cele mai obscure crășme, persoanele date în urmărire generală riscă să fie recunoscute imediat de ceilalți. Afise cu figurile lor, imaginile de la televizoarele la care privesc absenți consumatorii de whiskey sau de cartofi prăjiți cu hamburgeri, toate acestea fac să se nască în jurul suspexilor o adevărată coaliție a societății convinsă că ei trebuie neapărat pedepsiți, de vreme ce așa spun poliția, agenții secreți sau diverse personaje politice. Nimeni nu ezită vreodată să pună mâna pe telefon și să denunțe pe suspecți, chiar dacă uneori aceștia din urmă privesc înspre celălalt cu ochi rugători și încearcă să-l convingă că ei au încă un drept nescris la o șansă iluzorie de a scăpa. Cel puțin în America a avea calitatea de „wanted” (eticheta pusă lângă figura infractorului pe afișele prinse cu câte o piuneză fermă pe pereții instituțiilor publice), adică de „dat în urmărire”, este una complet indezirabilă.

Faptul că același cuvânt este folosit pentru a exprima, în engleză, cele două laturi ale dorinței, una care îl învâluie pe celălalt cu sentimente pozitive și alta care îl condamnă cu furie, îl încarcă de o energie dublă. Patima aceasta se pierde în schimb la trecerea în română, unde sensul negativ este redat printr-o expresie foarte impersonală, ce nu are nimic în comun cu emoția celor care îl urmăresc pe cel care a încălcat legea. Româna pare că exprimă, spre deosebire de engleză, un eșec aproape recunoscut dinainte al autorităților. Fotografiiile criminalilor puse pe la toate colțurile Americii sunt semnuri unei credințe și al unei siguranțe că dreptatea se va face și legea va domni spre binele tuturor. În România rareori (poate că, de fapt, aproape niciodată) vedem la televizor imagini cu răufăcători urmăriti despre care să fim rugați să sunăm la poliție. Mai degrabă vedem pozele dispăruților, ale morților prezumtivi. Mai degrabă jelim decât acționăm. Pe de altă parte, ca să nu ignorăm nici partea bună a acestei situații, avem mai multe șanse să nu devenim denunțatori ai unor oameni condamnați pe nedrept. La urma urmelor, și Iisus era dat în urmărire generală.

Miercuri, 16 septembrie 1993

Familia Hoge se mutase de curând în vila cochetă cu mansardă, cu terase înzestrate cu acoperişuri culisabile și cu garaje laterale dotate cu uși acționate prin telecomandă. Învelită cu tablă scumpă de cupru, - „...da, din aia pentru biserică, domnule! Că familia este biserică mea!”, îi răspunseseră Mihail unui ziarist insistent -, și amplasată în punctul în care se întâlneau trei livezi tinere de meri, de peri și de gutui, vila primise în municipiul numele de Castelul de aramă. Stăpâni, ocrotiți de un zid înalt de cărămidă cu sărmă ghimpată montată pe coamă, nu se arătau lumii niciodată altfel decât transportați cu mașini conduse de un șofer în uniformă fastuoasă, asemănătoare cu cele ale portarilor unor hoteluri de lux. Faptul neobișnuit că nimeni din cartier nu se putea lăuda că îi văzuse umblând pe picioarele lor, plus existența „castelului” al cărui acoperiș în nopțile cu lună strălucea tainic, (bașca gardul imens peste care încă nu îndrăznise niciun copil să sară „la furat de gorgoaze”), amplifică enorm misterul ce îi înconjură. - Unii prichindei de prin vecini, și chiar și de pe străzile alăturate, ajunseseră la concluzia că „milionarii” sunt niște ființe bolnave care nu se pot mișca pe propriile lor picioare. Ca Mangă, cel cu labelle anume rupte de taică-său, în copilărie, ca să-l pregătească pentru meseria de cerșetor...

Misterul de care se înconjurase familia Hoge, - tată, mamă și fiică studentă la o a doua facultate -, dar și comportamentul lor suspicios și îmbunfat cu cei din jur, îi proteja.

...În după-amiaza zilei de septembrie, - care îi va schimba familiei Hoge cursul vieții devenit aproape anost din pricina ușurii și rapidității cu care agonisea bunuri și sume uriașe de bani în haosul legislativ postrevoluționar -, la masa rotundă din biblioteca răcoroasă, cu cești de cafea aburinde în față, discutau respectuoși cu stăpâna casei prefectul județului, Bigu Văscuț, și omul de afaceri Sergiu Ene, - fost secretar cu probleme organizatorice, înainte de revoluție, la județeană Partidului Comunist.

„Doamnă Cornelia...”, îi vorbea persuasiv prefectul, „...imi aduc aminte cu mare emoție că am fost îndrăgostit de dumneavoastră. Iremediabil... Chiar de pe când eram elev naiv în clasele primare și... până încoace...!”

Scundă, îmbrăcată în fustă maro croită maxi ca să nu i se vadă picioarele arcute, cu bluziță asortată cuprinzându-i bustul molcut, și tunsă băieteste, Cornelia se zguduie ostentativ într-un răs de plăcere:

„Nu fi ipocrit, Bigule...! Vrei cu orice preț să mă măgulești...”

„Pe cuvânt!... Am în minte, încă proaspătă, imaginea dumneavoastră: erai îmbrăcată în haine croite adolescentine...! Când dansați la serbările din Dealul Corbului, fusta largă vi se ridică clopot peste genunchii albi de zahăr candei, suferând...!” Bigu răsă gâlgăit, prefăcându-se jenat, iar Ene, cu gura uitată deschisă îi aproba spusele dând energic din cap. Cornelia, - căreia îi plăcea teribil să discute despre persoana sa bătdând permanent monedă că - „dintotdeauna am fost o femeie puternică, desteaptă și... în special iubită de bărbați!” -, afișă expresia unui copil răzgăiat în așteptarea laudelor și insistă cu ochii larg deschisi:

„Sugerând ce, Bigule...?”

„Nu! Ha, ha, ha!... Nu pot să vă spun, doamnă! Dar... eram atât de îndrăgostit de dumneavoastră...”

„Dacă îmi spui ce sugera fusta mea când se ridică precum „un clopot” deasupra genunchilor..., îți dau un sărut pe obraz! Ha, ha, ha!...”

Bigu, surprins de promisiunea doamnei cochete tresări, dar se prefăcu copleșit:

„În cazul acesta, vă spun: erai... foarte frumoasă!...”

„Șmechere, numai atât?... Mă fentezi...!” Cornelia mimă dezamăgirea, dar imediat se lumină la față și se alintă: „Totuși, să te recompensez!... Fiindcă ți-am promis. Te iert, deși nu-mi spui tot.” Se ridică și, trecând în spatele scaunului prefectului, îi cuprinse gâtul cu brațele ei scurte și îl sărută apăsat, pe obraz.

Stingher, Bigu o asigură:

„Doamnă Cornelia, m-ați făcut fericit!...”

Cornelia își lipi buzele de urechea lui, și îl întrebă cu glas cântat:

„Ce părere ai... de parfumul meu? Îți simți?...”

„Superb, doamnă! E nou...? Parcă nu l-am mai... întâlnit la dumneavoastră.”

Cornelia răsă cu superioritate:

„Răspuns greșit, domnule prefect! Vezi, dacă ne ocolești?... Calcă-ne și tu... mai des!...”

Tonul jucăuș din vorbele ei conținea și o invitație abia ascunsă. Bigu știa câte ceva despre „generozitatea” tot mai flămândă a Corneliei și, plusă echivoc: „Eu vă calc cu plăcere...! Dar domnul Mihail?... Va fi de acord? Mă împușcă, dacă...! Sau... nu mai este motivat să mă împușcă?”, hohoti Bigu insinuant.

Cornelia și cu Ene îi răspunseră cu aceeași lubrică bună dispoziție. Mai ales Sergiu Ene se arătă tușat de conversația pe muchie de cuțit, evident cu intenția de a evita suspiciunea că dânsul nu ar mai fi interesat de asemenea delicate subiecte. În cămașă mov cu mâneci scurte, deschisă la gât, își lovea în ritmul hohotelor de răs genunchii cu brațele descarnate.

„Domnilor...”, îi incită și mai mult Cornelia, „...nu uitați că, totuși, stați de vorbă cu o... doamnă!...”

Ușa se deschise brusc și intră Hoge. Atmosfera se răci.

„Bravo fraților! Sunteți veseli! Voi vă distrați aici, iar afară, alții merg înaintea!...”

Bigu încercă să păstreze atmosfera de bună dispoziție:

„Merg înainte, pentru că... domnule Hoge, tot înainte era mai bine!...”

Cornelia și cu Ene îl susținură cu hohote de răs, dar Hoge se răsti la dânsul, nepoliticos:

„Ce cauți, prefectule, la mine?”

În jur de șaptezeci de ani, cu mustața bogată încărunită sub un nas drept și lucios, cu părul tuns scurt, pieptănăt lins într-o parte și cu permanentul său zâmbet scârbit pe figură, Hoge repetă întrebarea:

„Ce cauți?”

Bigu privi dezarmat către Cornelia, apoi către Ene, și răspunse nesigur:

„Am venit cu domnul Ene!”

„Văd!”

„Pentru că era urgent!... Este vorba despre o problemă foarte delicată... Dar așa prefera să vorbim între patru ochi!” Hoge trase un scaun și se așeză, icnind.

„Am înțeles! Corneli...! Mamă, ia vezi tu ce fac muncitorii ăia în livadă, că mi se pare că ne cam belesc de parale stând degeaba! Te superi?...”

Bigu se simțea vădit stingherit față de Cornelia care îi răspunse soțului, ofuscată:

„Dacă intenționați să discutați despre afacerile voastre plictisitoare, eu, oricum vă părăsesc!” Se îndreptă cu pași mărunți către ușă: era conștientă de iluzia pe care o crea că... pluteste în fusta croită până aproape de pământ.

„Bigule dragă, nu uita ce mi-ai promis!...”

„Nu uit, cum să uit?”, o asigură Bigu ridicându-se, incurcat, în picioare, întrucât nu reușea să-și aducă aminte ce i-a promis. Ene se ridică și dânsul. După

Viorel Savin

După-amiaza unui om de afaceri

• în loc de prolog •

ce ușa se închise în urma Corneliei, se așezară la loc.

„Ei?...” îi abordă Hoge, nepoliticos. „Aveți nevoie de bani, sau de sfaturi? La mine... și una, și alta, costă!”

Ene își drese glasul, scoase din buzunarul de la pieptul cămășii o hârtie împăturită în patru și i-o întinse:

„Mihaile, despre asta este vorba. Dacă îți convine. Dacă nu..., mergem la Baron!”

Hoge îi smulse hârtia din mână și se răsti:

„Nea Sergiu, nu mă freca din nou la icre, cu baronul: știi foarte bine că nu ai ce căuta la dânsul. Norocul vostru se află numai în mâinile mele!”

„Ziceam că...”, în caz că...!”

„Ziceai, ca să te afli în treabă!”, se răsti Hoge, și începu să studieze în tăcere hârtia dată de Ene.

„...liniște ca în biroul primului secretar de pe vremuri...!”, gândi Ene, nemulțumit.

„...câtă forță are animalul!?”), își spuse Bigu cu invidie, „...și, este în creștere!”

„Am înțeles!” Hoge așeză hârtia pe masă. „Herciu vă face necazuri!”

„Necazuri mari, Mihaile: vrea să rămână singur în barca! Băiatul ăsta...”, arătă Ene înspre Bigu, „...încă nu are nicio afacere mai de doamnă-ajută și, ce mama dracului?!... Când a fost cazul, ne-a ajutat pe toți!... Chiar și pe dânsul...!”

„Devine... porcușor, porcușor!”, concluzionă Hoge și netezi hârtia din fața sa.

„Fabrica de încălțăminte pe care o conduce are o mie două sute de muncitori, maistri și ingineri, plus cei doisprezece din Consiliul de administrație...!”

„Exact! Știu!”

„Mai la vale...”, își continuă Ene perorația: „Consiliul de administrație are 10% din acțiunile fabricii, - prin Hotărârea de privatizare -, iar „masa proștilor” are 90%! Știi că hotărârile se iau majoritar.”

„Bineînțeles! Care-i problema?”

Bigu se întinse peste masă și îi arătă un dreptunghi care cuprindea cifra ce indica procentul de 6%:

„Prima problemă este asta: cele 6% procente câștigă de Herciu, **dintr-un condei!** Conform Statutului, fiecare acționar deține 0,07% din întreprindere! De fapt, după cum spune aritmetica, fiecare salariat ar fi avut dreptul la 0,075%, dar Herciu i-a păcălit: ca Director general, invocând necesitatea unor calce simplificate și... arătând că este vorba de o diferentă infimă, a cerut ca fiecare salariat să renunțe la cele 0,005 procente...”, în favoarea lui...!”

„Mă, da' nu-i prost deloc, escroc!...”, exclamă Hoge admirativ,

„...pentru el, marele iubitor de oameni! Deoarecum...”, continuă Bigu, „...vede toată lumea cât se zbate dânsul pentru binele tuturor!...”

„Și?”, întrebă Hoge.

Bigu se lăsă în scaun scârșnind: „Și, pungașul s-a ales dintr-un foc, „în mod legal”, - cu votul entuziast al tuturor idiților din întreprindere! -, cu un procent urias de... 6%: o mie două sute de tâmpiți, de înmulțit cu 0,005, fac: 6%. Plus cei 0,83 care i se cuveneau din procentul Consiliului!”

„Mă, Bigule: îi merge mîntea...!?”

„Nimeni nu spune că nu-i merge mîntea, domnule Hoge, dar... îi merge numai în folosul lui!... Cu ce drept?”

„Pe mine, a refuzat să mă angajeze!...”, se plâne Ene. „...Iar lui Bigu i-a respins cererea de a-l angaja cu o jumătate de normă! Îi ceruse să-l angajeze fide consilier...”, fie altceva, - numai să-i facă un Contract valabil...!”

Hoge privea derutat de la unul la altul:

„Nu înțeleg: ce vă lipsește, de trebuie să vă angajați slugi la Herciu?”

Bigu își fixă privirile în ochii lui Ene: „Cred că este momentul să-i spunem!”

Ene privi nehotărât către Hoge. Hoge deveni nerăbdător:

„Imi ascundeți ceva?”

Ene răsă domol:

„De tine nu ne ascundem, Mihaile...! Numai că... nu știm dacă o să-ți convină!”

„Ce să-mi convină?”

„Păi... douăzeci la sută! Tu, douăzeci la sută, iar noi, eu și cu Bigu, optzeci la sută! Din afacerea pe care am venit să ți-o punem pe tavă!”

Hoge, încercând să ghicească „afacerea”, se lăsă pe spate în scaun. Știa deja că este vorba despre Fabrica de încălțăminte. Dar... **anume ce?**, în legătură cu ea. Dacă ar fi avut un fir de care să se prindă... Un indiciu oricât de mic i-ar fi arătat cum să procedeze, dar așa...?

Să fie de acord pe loc? Să refuze discuția? Sau să o amâne?... Bigu nu mai avu răbdare, - semn pentru Hoge că „afacerea” era serioasă! -, și insistă:

„Vă convine propunerea?... Sau nu?”

„Stai, stai, prefectule...! Eu cred că voi vreți să vă îmbogățiți pe spatele meu! Cu banii mei!... Că... altfel nu veneați la mine. Nu?...Și îmi oferiți ca la chiori, un fursec de douăzeci la sută?!... Nu știu ce vreți să-mi propuneți, dar să nu mă luați de prost!”

Ca să oprească înclinarea discuției spre conflict, - învățase că acesta era modul preferat al lui Hoge de a negocia -, Ene plusă grăbit:

„Treizeci la sută pentru tine, Mihaile! Mi se pare corect, în condițiile în care

noi..., - în principal prefectul -, ne vom ocupa de Guvern! Cunoști burocratia: aprobări de pe la ministere, de pe la agenții, la-la, la-la, la-la!... Semnătura ministrului industriei, a celui de la finanțe, a celui de la justiție, a primului ministru..., e tevatură mare! Ei? Treizeci la sută, este mai mult decât corect!"

"Sigur că e de muncă, nene... De acord!...", aprobă Hogea. "Treaba cu Guvernul este de bază, dar... de bază sunt și banii mei! Dacă nu-mi cereți bani, sunt de acord și cu cinci la sută din afacere: vin cu experiența și cu sfatul! Corect? Corect nea Sergiule? Mă port corect, Bigule?... Vreau să înșel eu, pe cineva?"

Negocierile nu erau partea tare a lui Bigu. Adevărurile spuse pe sferturi cu zâmbetul pe buze, tăcerile ce păreau a ascunde momente de gândire precisă, pânde și capcanele, dar mai ales minciunile acelea speciale, spuse de așa manieră încât să pară că sunt adevăruri pe care intenționezi să le ascunzi, iar adevărurile să pară a fi încercări stângace de a-i vinde adversarului o minciună, - toate acestea îl oboseau. El era învățat să acționeze direct. Dacă era musai! Acționa dur, dacă nu se putea altfel, dar întotdeauna acționa cu cărțile pe masă. Nu mai avu putere să reziste și cedă:

"Domnule Ene, eu vă asigur că domnul Hogea...! Haideți să vorbim în clar: vă garantez că nu ne trage în piept!"

"Asta ziceam și eu, fraților: vă sunt prieten! De ce mă amețiți, tot învățându-vă în jurul cozii?..."

"Domnule Ene, sunteți de acord să-i prezentăm planul întreg?"

"Spune-i-l, dragă! Doar știi că am fost de acord de la bun început, să-i spunem...!"

Bigu se întoarse decis către Hogea și îl anunță abrupt:

"Dacă acționăm deștept, putem pune mâna pe fabrică!"

Hogea rămase cu gura căscată de uimire:

"Măi, al dracului!..."

Bigu preciză:

"Într-o lună și jumătate este a noastră. Dacă nu greșim!"

Hogea sări în picioare, ca aruncat de un arc:

"Ce trebuie să facem?"

Bigu privi satisfăcut către bătrânul Ene care, îl asigură cu aer de cunosător versat, lingșându-l totodată pe Hogea:

"Ce vrei? Te așteptai la altă reacție? Mihail este din zodia leului, dom'le!... Fiară! Exulta."

Hogea tremura de nerăbdare. Bigu simțea aproape dureros că este momen-

tul vieții lui. Întinse mâna înspre bătrânul activist:

"Dati-mi și cealaltă hârtie, vă rog!"

Ene scoase din buzunarul de la piept o altă foaie de hârtie împăturită în patru, și i-o dădu. Bigu o desfăcu, o puse în fața lui Hogea și o netezi cu grijă:

"Iată soluția!"

Un timp, Hogea analiză în tăcere conținutul foii. Apoi ceru explicații. Bigu se întinse din nou peste masă și începu să-și plimbe degetul arătător peste cifre:

"Priviți aici: conform Statutului, *„majoritatea decide soarta întreprinderii!*" Deocamdată, Herciu deține numai șase, plus zero optzeci și trei procente din fabrică. Dar, prin oamenii mei, am aflat că a intervenit deja la Banca Agricolă pentru un mare împrumut pe numele firmei nevește! Chipurile... pentru niște terenuri."

"Poate vrea să facă agricultură... Treaba lui! Trăim într-o țară liberă..."., îi replică Hogea în așteptarea unor dovezi mai consistente.

"De acord...", sări Bigu în picioare, "...dar vă spun eu că vrea majoritate în fabrică!"

"De unde știi?"

"Mandache, președintele sindicatului, - omul lui de casă -, face liste cu cei interesați să-și vândă părțile sociale! Am declarații scrise, date de către salariații presați cu amenințări!... Acum, ce mai ziceți?"

Hogea îi răspunse calm:

"Ce am spus și mai înainte: că are minte, brici!"

Bigu îl privi surprins:

"Și, sunteți de acord să înghită singur, singurel, tot?!..."

Ene își împinse scaunul în spate:

"Stai blând, Bigule! Nu te amba. De-acum să-l lăsăm pe Mihail! Încă nu-l cunoști..."

Lingușirea bătrânului vulpoi, până nu demult atotputernic în județ, mângăie plăcut vanitatea lui Hogea care întreabă, cu ochii mișiți, și bătând darabana în tâbla mesei:

"Aveți un plan?"

Bigu se lumină la față:

"Bineînțeleș!..."

"Care-i?"

Bigu începu să numere pe degete:

"Unu: Statutul spune că *acțiunile se vând numai între angajații societății și nu se înstrăinează decât cu aprobarea Adunării generale!* Deci: domnul Ene și cu mine, trebuie să devenim urgenți „angajați” ai Fabricii de încălțăminte! Musai!... Doi: după ce devenim „angajați” cu drepturi depline, începem, imediat, să cumpărăm! Cumpărăm violent și rapid acțiunile celor interesați să vândă! Oameni interesați, sunt! Trei: după ce obținem majoritatea în acționariat, mărim capitalul social pentru reținologizare: cei care nu și-au vândut încă acțiunile, nu vor avea bani suficienți pentru investiție și... nici curaj nu vor avea să participe la mărirea capitalului social! În această situație lansăm zvonul că fabrica se duce în faliment, că... de aceea se solicită de la acționari noi sume de bani, și... voi cere Parchetului, din partea prefecturii, un control. Concomitent cu controlul, - care va băga panica în rândul acționarilor! -, vom cumpăra. Tot! Și ieftin! Căci, din momentul elacii salariații își vor vinde acțiunile în disperare, - ca să nu-și piardă și drepturile pe care le mai au."

Ene interveni, asigurându-l pe Hogea:

"Planul este foarte bun, Mihaile...!",

"Nu am spus că e rău!..."

"După liniștirea apelor...!", continuă prefectul, "...De fapt, domnule Hogea, acesta este pontul: ministrul economiei mi-a trimis un irakian care vrea să investească într-o linie de producție de încălțăminte pentru armată! - Herciu nu știe! - Am avut două runde de convorbiri cu dânsul: are piețe de desfacere în

Ucraina, în Bulgaria, în Georgia și... are deja contacte pozitive cu Rusia!... Ei?..."

Hogea își lovea ritmic buzele cu degetele de la mâna dreaptă.

"Al dracu' de mare căciulă, fraților!...! Mare...! Mare, al dracu'!..."

"Nu ai dreptate, Mihaile!", sări Ene, revoltat.

"Mare... pentru Herciu, vreau să zic, nea Sergiule. Pentru Herciu, nu pentru noi!"

"Atunci?..."., întreabă Bigu.

"Atunci, se face! Ideea este trăsnet: când mă văd cu investitorul?"

Bigu începu să rădă, pentru prima dată de la începutul discuției, relaxat:

"Domnu'... Hogea!... Ne iei de copii...?"

"Bine, omule: nu-i nimic supărare dacă păstrezi contactul pentru tine. Eu voiam să o iau direct!... Dar, dacă vă este teamă, facem cum ziceți. Mie îmi convine oricum: aveți cărți bune! Dar... să nu ne lăcomim!"

"Mai mult de treizeci la sută, Mihaile, nu vezi! Ce dracu'?... Te crezi la drumu' mare?..."., sări Ene, ofuscat, răsturnând scaunul: "Pontul este al nostru, planul e al nostru, părțile sunt ale noastre!... Ce vrei? Să ne beaști?..."

"Stai, nene, că nu la asta mă gândeam! De ce te arunci?... Stai jos!... Voiam să zic că, să avem grijă să nu iasă cu valurile!... Pentru că, nu e de glumă: aici este vorba de poziția lui Bigu, de situația dumitale și de imaginea mea!..." Ene se calmă, ridică de jos scaunul răsturnat și se așeză. "Sari la mine, nene, dar eu sunt unul dintre puținii care știu să construiesc. Înainte de toate, trebuie să avem grijă de temelie: să nu ne ia valurile, fir cu fir, nisipul de sub construcție! Că, e belea! Ai priceput, nea Sergiule? Despre asta e vorba...!"

"Este obligatoriu să fim prudenți...!"., fu de acord Bigu, spre nemulțumirea bătrânului care se ridică din nou în picioare, nervos:

"Te scarpini cu mâna stângă la urechea dreaptă, Bigule, ascultă-mă! ...De fapt, ce nu-ți convine, Mihaile?"

Hogea ridică din umeri.

"Deocamdată, nu știu, nene Sergiule...! Ziceam așa, ca de o... eventualitate! Să fim pregătiți să ne replem din mers, vreau să zic. Dacă va fi nevoie... - eu, știu? -, poate îl vom lua și pe Herciu în caruță!... Nu sări: în afaceri, totul este posibil!..."

Prefectul reacționează nemulțumit:

"Înțit să ne mai încercăm cu dânsul, domnule Hogea: i-am cerut deja directorului băncii să-i blocheze împrumutul!..."

Hogea deveni concesiv:

"O-hoo!... Excelent! Foarte bine. Dar, să nu uităm că are zece la sută din acțiuni! Aproape zece. Asta încercam să îți spun, nea Sergiule: mare atenție la valurile!..."

"Mihaile, acum eu îți spun: nu avem cum să-l împletim" pe față pe Herciu! Este prea lacom și... dacă e zădărnă, mușcă!... Suntem obligați să mergem înainte, fără dânsul. Chiar dacă trebuie să-l zdrobim!"

"Într-un capul în zid! Oameni buni, nu-mi place!..."

"Și, atunci, o lăsăm baltă?..."

"Ba nu, nene: îi conservăm partea! Chiar și după mărirea de capital! Îi dăm garanții și... rămâne omul nostru! la gândiți-vă: dacă ați fi la colț, ce ați face în locul lui?"

"Sună corect, domnule Ene...!"., îi preluă Bigu raționamentul.

"Sigur că este corect!...", accentuă Hogea, "Fiecare dintre noi rămâne cu câte treizeci la sută. Nouăzeci ale noastre, plus zece la sută ale lui Herciu. Și... gata: liniște și armonie!"

Deși bătrânul Ene se arăta dezamăgit, cedă:

"Nu așa ne-a fost înțelegerea Bigule. Dar, fie! ...În schimb, Mihaile, treaba ta este să te ocupi de bani!"

"Nicio problemă: eu pun banii, iar Bigu se ocupă de Guvern și de irakian! Și ca să nu mai fii supărat, uite cum facem: abia după ce aranjăm tot, - cu Contract la notar și cu acte la Registrul Comerțului -, abia după aceea începem să-mi dați înapoi banii pentru acțiunile pe care vi le acopăr! Corect?..."

"Dar... de unde bani, domnule Hogea?", întreabă prefectul, pierdut.

Hogea se ridică de pe scaun și se îndreptă, hohotind de râs, către unul dintre dulapurile metalice.

"Din dividende, frațele meu!... Nu plânge că îmi pătezi masa! Într-un an de zile vă achitați datoria din banii irakianului: exportul îi va aduce un flux de dolari, din care ne va plăti cheltuielile de manoperă plus... profitul! Pe care, eu o să-l negociez!..."

Lui Bigu îi venea să alege după dânsul și să-l îmbrățișeze: simtea atâta sinceră recunoștință față de Hogea...! (...Dumnezeule, cât noroc îmi poartă omul acesta...!)"

Hogea scoase din fișet un dosar voluminos cu coperte roșiație, de carton, și îl răsfoia atent. Ene îi făcu cu ochiul lui Bigu:

"Umblă la cutia cu maimuțel! E ca și rezolvat, îți garantez...!"

Urmăreau cu admirație aproape mistică gesturile lui Hogea. Acesta extrase trei foi din dosar, se duse cu pași măsuțați la copiatorul din colțul bibliotecii, făcu un set de copii pe care le băgă într-un plic lunguieț, sigilă picul cu bandă transparentă și i-l înmână prefectului:

"Te rog eu, Bigule: îl chemi pe Herciu mâine dimineață la prefectură și bagi dracii într-însul! Îi spui că Guvernul verifică toți șefii de întreprinderi din teritoriu: din punct de vedere politic, - trecut și prezent! Il asigură neapărat că, personal, îi ești cel mai bun prieten și că... te gândești la binele lui! Îi spui că numai acesta este motivul pentru care îi ceri să vă angajeze, pe tine și pe nenea Sergiu, la fabrică! Iar drept garanție a bunei tale intenții, odată cu picul acesta însoțit de urările mele de bine, îi dai și cererile de angajare." Bigu îl privea siderat. "Fii liniștit: după ce va deschide picul pe care i-l trimiți eu, îți va cere imediat scuze pentru că... v-a respins! Își roti viziunile privirile pe deasupra lor: „Domnilor, sfârșitul primei runde! Nea Sergiu, mulțumit!..."

"Doar... atâta tot?..."., întreabă Bigu, mirat.

"Atât!", îl asigură Hogea. După care, completă, amuzat: "Dragul meu, viața este mai simplă decât îți poți închipui..."

1 PRECIZARE : Cititorul nu trebuie să se mire că Hogea vorbește astfel cu un reprezentant al guvernului în teritoriu. Acesta este felul său de a-și demonstra independența. Și apoi, dânsul a fost cel care „l-a făcut om” pe prefect: l-a recrutat încă din liceu, l-a recomandat personal, acolo unde trebuia, pentru funcția de vicepreședinte al Asociației Studenților Comuniști din Iași etc., iar dovezile „altruismului” său, - „salvate” de curiozitatea nesătioasă a revoluționarilor din Decembrie 1989 -, se află în cele două dulapuri metalice dintre rafturile bibliotecii împodobite cu bibelouri și țicșite cu cărți „împrumutate temporar” de la biblioteca defaectată a sindicatului fabricii Lteale! (Andrei Boca)

1. Considerații teoretice

Întemeiată pe (și întemeie-
toare de) sensuri mitice, străbă-
tută de nostalgia originarului și
tinzând să refacă unitatea și
armonia spațio-temporalității
primordiale, lumea poetică bla-
giană se definește printr-o per-
manentă dizolvare a limitelor.
Reflectare a lumii reale, mărgi-
nite, spațiul poetic construit nu
este nemărginit, dar se dez-
mărginește. Temporalitatea își
pierde valoarea din lumea
fenomenală, fiind marcată
subiectiv de situarea ființei
umane în raport cu ființa lumii;
raportul este de cele mai multe
ori tensionat, starea de criză
instituită duce la variații ale limi-
telor temporale. Depășirea
acestora implică integrarea într-o
lume mitică, în care umanul,
vegetalul și mineralul comu-
nică, dezvăluindu-și reciproc
înțelesurile. În mijlocul unei lumi
aspirând la armonia începu-
turilor, ființa umană însăși își
dizolvă marginile sau - dacă nu
- încearcă să și le depășească.
Dezmărginirea în lumea poetică
blagiană - a ființei umane și
a ființei lumii - se realizează
prin trei căi: logosul poetic,
iubirea sau moartea. Dezmăr-
girea ființei umane înseamnă
rupere a axei temporale - prin
moarte, care implică *deschide-
rea spre alte tărâmuri* („*Scu-
turați-vă de pământ/ și plecați/*
căci iată - aci vinul nebulan al
vieții/ s-a scurs în scrum/ dar
orice alt drum duce în poveste/
în marea, marea poveste.” -
Semne), prin iubire - ca moda-
litate de recucerire a armoniei
originare a lumii („*Chiar amă-
gire dacă ești, ce cântecul mi-
lei/ îmi place să te vad oriunde*
și oricum/ Numai puțin, doar
pân' la capătul vederii/ să se
întindă timpul, să se deschid-un
drum.” - *Prezență*) sau prin
logos - însemnând, pentru
Blaga, nu doar cuvântul, ci și
necuvântul (tăcerea blagiană),
în sens larg, creația poetică
(„*Nepriștuit pe lângă vetre/*
dar înțeles de zei și pietre/
cuvântul unde-i - ca un nimf/
să te ridice peste timp - ?” -
Ardere); „*Cuvintele, pe care nu*
le rostim/ cuvintele, ce rămân
în noi/ descoperă și ele, fără
de margini, fătura.” -
Inscripție).

Dezmărginirea nu este sino-
nimă cu nemărginirea. Dacă eul
este conștient de limitele
spațio-temporale ale existenței
umane, el nu încearcă, prin
creația poetică, obținerea ne-
mărginirii, ci realizarea dez-
mărginirii. În poezia blagiană
există și imagini ale *infințului*,
sugerat de mișcarea stelară în
spațiul cosmic sau de reflec-
tarea stelelor în apele adân-
curilor; dar tocmai conștientiza-
rea limitelor aprinde dorința
de depășire sau de dizolvare a
acestora. Semne poetice precum:
poarta, pragul, ușa, care
presupun „a trece dincolo de
...”, sau altele însemnând
„ieșirea din” (*peștera, grota*)
dezvoltă semnificații care se
încrustă în simbolistica limitelor

depășite. Există totodată și per-
spectiva dizolvării limitelor;
prin disoluția naturii materiale,
obiectele își pierd contururile,
creându-se un orizont lărgit.
Prin contemplarea *munțelului*
sau a *mării*, dimensiunile
spațiale se estompează, limita
cer-pământ se dizolvă, pla-
nurile microcosmic și macro-
cosmic se inversează. Sub
imperiul *luminii* (ale cărei
conotații sunt, în lirica blagiană,
de o mare diversitate) ființa
umană își modifică percepția
atât asupra propriilor limite, cât
și asupra celor ale ființei lumii.
Se integrează în această cate-
gorie a simbolurilor disoluției
limitelor și semne poetice precum:
zborul, porturile sau
copacul, reprezentând ele-
mente primordiale diferite: aer,
apă, pământ. Nu s-ar putea
spune care dintre elementele
primordiale sunt, în poezia bla-
giană, preponderente - în ceea
ce privește simbolistica
dezmărginirii - pentru că toate
cele patru sunt bine reprezen-
tate: *apa* - marea, *porturile*,
focul - lumina, *stelele*, *aerul* -
zborul, *norii*, *păsările*, *pământul* -
muntele, *copacul*, *semintele*,
drumul.

Lumea poetică blagiană nu
propune dintru început o spațio-
temporalitate fără de margini, ci
surprinde tocmai procesul -
dureros - de conștientizare, de
către ființa umană, a marginilor
și aspirația spre dezmarginire.
Față de *ne-mărginire*, instituită
deja și văzută static, *dez-
mărginirea* presupune un act în
derulare. Cei doi termeni au în
comun originea lor, luând
naștere din infinitivul lung,
având, așadar, la bază verbalul
și nu nominalul, acțiunea și nu
starea, dar ei se deosebesc
prin prefixe: *ne-* neagă margini-
le (este egal cu „fără de margi-
ni” - ca stare și însușire), iar
dez- sugerează procesul - „a
face să fie fără de margini”.
Astfel, în poezia blagiană, nu
este sugerată atât *nemărginirea* -
spațiile perce-
pute ca fără de margini - , cât
dezmarginirea, cucerirea (ob-
ținerea - în urma unui proces),
de către ființa umană, a infinitu-
lui - interior sau exterior, al
ființei umane sau al ființei lumii,
spațiul sau temporal. Mișcarea
fiind o constantă a universului
poetic blagian, vom evidenția
imagini de dezmarginirii, mai
mult decât dezmarginirii sau
nemărginirii. Diferențele se-
mantice dintre infinitivul lung și
participiul prezente în astfel de
substantive au fost evidențiate
de Constantin Noica în studiul
Infinții și înfinire la Eminescu.
„Apoi ce e nepotrivit în cuvântul
infinț este că poartă în corpul
lui un participiu trecut (...). Finit
trebuie să devină proces, finire.
Căci negi nu că lucrul are
sfârșit, ci că ar avea sfârșire;
negi nu un sfârșit, ci finitudinea.
Fără de sfârșit înseamnă
fără de orice sfârșit; fără de margi-
ne este fără de orice margine.”

Dacă a *dezmargini* înseamnă
„a face să fie fără de margi-
ni”, cuvântul include și pre-
supune perceperea existenței
marginilor. Dezmărginirea se

definește prin raportare la mar-
gini, așa cum lumina este cu
atât mai intensă cu cât se
opune întunericului sau așa
cum omul conștientizează
starea de bine prin raportare la
starea de rău; relația mărginire
- dezmarginire intră în seria
valorilor umane antagonice, dar
și complementare, care
definesc existența și care se
explică, de fapt, prin opoziția
fundamentală *viață* - *moarte*.
Necesitatea prezenței limitelor
în existența umană pentru
definirea acesteia este evidențiată
de Gabriel Liiceanu: „Limita,
mai întâi. Eminența ei ontolo-
gică este atât de mare, încât
putem spune că inexistența
limitei exclude nu numai orice
discurs ontologic, ci însăși exis-
tența ființei ca atare. Limita este
un principiu de organizare care
explică deopotrivă identitatea
lucrurilor și existența oricărui
univers cosmic în general.
(...) Heidegger arată cum abia
prin prezența limitei se poate
face pasul decisiv de la neființă
la ființare. Un lucru începe să
fie, «într-o prezență», din clipa
în care se împlinește înăuntrul
propriilor sale limite.”

În poezia blagiană marginile
sunt atât ale ființei, cât și ale
lumii, așa cum este ea per-
cepută de către ființa umană -
care se miră, se întreabă și
caută. Starea de uimire în fața
misterelor lumii generează
întrebările eului despre rostul
intrării sale „*în lumină*”, căutând
să descifreze înțelesurile
„*runelor*”, ale „*semnăturilor*”
puritate de lucruri. Dacă margi-
le ființei umane sunt limite de
depășit, marginile ființei lumii
mai degrabă se dizolvă, se
pierd, creând un spațiu vast, pe
măsura dilatării eului. Din tensi-
unea internă creată de conștientizarea
existenței în
același timp a marginilor și a
nemărginirii rezultă aspirația
spre dezmarginire.

II. Aplicații stilistice

Dintre elementele acvatice
(*marea, oceanul, râul, izvorul*,
lacul, iezorul) prezente în
poezia blagiană, *marea și*
oceanul sugerează
nemărginirea. Deși atât *marea*,
cât și *oceanul* sunt mărginite, în
fapt (pentru că orice ține de
spațiul și timpul fenomenal este
mărginit), în spațiul poetic ele
vor sugera întotdeauna infini-
tatea, pentru că „Totul se ivește
din mare și totul se întoarce în
ea: loc al zămislirilor, al trans-
formărilor și al renașterilor.”
Limitele mării nu sunt percep-
tibile decât intelectual. Marea va
deschide mereu un orizont al
depășirii și îndepărtării, al
depășirii. În fața mării, eul este
încercat de-o „boală”: „*În joc cu*
piatra câte-un val/ și-arată solzii
de pe pântec/ între slavă și
veninuri/ mă-ncearcă boala ca
un cântec.” (*Plajă*). Este dorul
de plecare, de pierdere în imen-
sitate, al dizolvării ființei în apa-
mumă, dor exteriorizat sub
formă de cântec (identificarea
cântec-poezie este frecventă în
poezia blagiană, cântecul fiind,

Laura SOLOMON

Dezmărginiri în poezia lui

de fapt, o ipostază a logosului
poetic).

Imensitatea spațială a *mării*,
asociată cu adâncimea întune-
ricului nocturn, creează spații
vaste, în care ființa umană se
pierde în reverie: „*Valul mai*
bate, același/ Raza e trează în
turn (...)/ Noaptea-i târzie, de
august/ Orele - horele tac.”
(*Noapte la mare*). Întunericul
accentuează senzația de
nemărginire prin pierderea con-
turerilor, în același timp, însă,
antitetic, creează o spațio-tem-
poralitate propice meditației pe
tema marginei - a ființei umane
(„*Margine-mi este argila*”) și a
ființei lumii („*Capăt al osiei*
lumii!”). Mărginirea - față în față
cu nemărginirea - creează
setea de dez-mărginire. Margi-
nile ființei umane, resimțite cu
acuitate („*Ah, mineralul în*
toate/ geme adânc și ascuns”),
se dizolvă în mai largile margini
ale ființei lumii: „*Sarea și osul*
din mine/ caută sare și var/
Foamea în mare răspunde/
crește cu fluxul amar.” (s.n.).
Raportul eu-lume (la Blaga
aproape întotdeauna tensionat)
se definește acum prin două
metafore: *argila* și *capăt al*
osiei lumii. Pierderea în ori-
zontalitatea marină se combină
cu un simbolism ascensional
(cea de-a doua metaforă),
sugerând și o dezmarginire
temporală: „*Capăt al osiei*
lumii/ Rogu-te, nu osândi!
Vine cândva și odihna/ ce
ispășire va fi!”. Întreaga poezie
cuprinde, deopotrivă, semne
poetice spațiale (*val, turn*,
mare) și semne poetice tempo-
rale (*târzie, cândva, anilor*,
noapte, zi). Dezmărginirea
spațială dorită de eul contem-
plând întinderile marine
provoacă depășirea marginilor
temporale. Schimbarea de
registru temporal este vizibilă și
la nivelul timpurilor verbale:
până în penultima strofă toate
verbele sunt la prezent (*valul*
bate, *horele tac*, *mineralul*
geme, *sunt* metalul în febră),
sugerând un prezent continuu
al mărginirii ființei umane; în
ultimele două strofe prezentul
alternează cu viitorul: „*Vine*
cândva și odihna/ ce ispășire
va fi.” (s.n.). Zbuciumul ființei
umane („*febrei de noapte și zi*”)
din existența cotidiană îi
urmează „*odihna*”, ieșirea din
condiționările temporale reali-
zându-se prin moarte.

Prin semnificațiile sale cele
mai importante - nemărginirea,
îndepărtarea, necunoscutul,
adâncimea - marea este spațiul
propice dezmarginirilor tempo-
rale. În fața mării, eul transfor-
mă timpul real, cronologic, ire-
versibil, într-un timp afectiv,
cărui îi poate modifica dimen-
siunile: „*O, nu numai ape ce*

schimbul/ în malul tău bat.
*Însuși timpul/ din goluri albas-
tre, din large/ de țărnul tău*
valul și-l sparge - / încât în
penumbra ta lină/ m-ajunge
doar stins, ca-n surdina.”
(*Arabida*). Mării îi este asociată
senzația de încetinire a timpu-
lui. Asocierea *apă-timp* merge
aici până la identificare: timpul
se naște „*din goluri albastre*” și
își sparge *valul* de țăr. *Valul*
nu mai sugerează doar tre-
cerea timpului, ci devine timpul
însuși. Metafora *goluri albas-
tre*, prin ambivalența substan-
tivului *goluri*, susceptibil de a
reprezenta atât spațiul, cât și
temporalul, sugerează o spațio-
temporalitate originară: din
apele primordiale și din vidul
originar se naște timpul. În plus,
adjectivul *large* (în rimă cu
sparge și rămas ca determinant
al unui nume neexprimat) are,
pentru Blaga (așa cum s-a
văzut și în *Asfințit marin*), și
valoare temporală. Astfel, spațiul
și timpul se intercondiționează
- idee susținută și la nivel lex-
ical, prin ambiguitatea terme-
nului: *goluri, large, albastre* - ,
modelându-și marginile reci-
proci: un spațiu nedefinit va cere
un timp nesfârșit. *Malul, țărnul*
sunt simboluri ale marginilor,
dar care închid în ele virtuali-
tatea nemărginirii. *Valul* timpu-
lui de invadare, dizolvându-le.
Spargerea valului este dezmar-
ginirea însăși.

Cu multiple semnificații în
poezia blagiană, *drumul* este
unul dintre simbolurile căutării
ne-mărginirii. Semnul poetic
drum, cu o frecvență foarte
mare în poezia blagiană (optze-
ci și șapte de apariții), se con-
stituie într-un centru de semnifi-
care poetică, deschizând câmpuri
în care intră diverse alte
semne poetice: substantive -
cărare, cale, uliță, călător sau
verbe - a *merge, a colinda, a*
răzbate, a trece, a cutreiera
(*cutreier* - substantiv), a
hoinări, a pribegi, a umbla
(*umblare, umblet*). Chiar dacă
nu orice drum este dezmargini-
tor, este observabilă, în poezia
lui Lucian Blaga, o bogată sim-
bolică a trecerii: „*Pribeag*
cum sunt/ mă simt azi cel mai
singularic suflet.” (s.n.)
Stelelor; „*lăsați-mă să umblu*
mul printre voi/ să vă ies în
cale cu ochii închisi.” (s.n.)
Către cititori; „*Mistuiți de rani*
lăuntrice nu trecem prin veac.”
(s.n.) *Noi, cântăreții leproși*;
„*dar orice alt drum duce în*
poveste/ în marea, marea
poveste.” (s.n.) *Semne*). Drumul
poate fi o căutare a unui centru,
având caracter inițiativ și atunci
dezmarginirea dorită este tempo-
rală, poate fi o pribegie fără
fintă în spațiul nedefinit, un
drum spre mare sau spre

spațio-temporale

Lucian Blaga

munte, în visul unei dez-mărginiri spațiale; este o fugă sau o regăsire de sine, este un semn al unui raport tensionat între eu și lume. Drumul poetului-călător este în primul rând drum al căutării de sine: „Purtăm fără lacrimi/ o boală în strune/ și mergem de-a pururi/ spre soare apune” (*Cântăreți bolnavi*). Poetul-cântăreț este „bolnav” de margini, margini resimțite cu acuitate și care generează o stare de tensiune, sporind setea de dez-mărginire. Destinul orfic, asumat, se împlinește, în viziune blagiană, doar prin sporirea misterelor lumii – „Sporim nesfârșirea/ C-un cântec, c-o taină”, obținându-se iluzia integrării ființei umane în **nesfârșire**.

Drumul ieșirii din viață, un drum inițiat, înseamnă depășirea barierelor spațio-temporale: „Toti mortii se duc/ undeva, fiecare/ (...) Răzbat, în cutreier/ prin zid, prin aproapele/ prin patru stihii,/ prin lăcașele vii/ prin vămi, depărtatele...” (*Drumul lor*). Drumul prin lume este o permanentă căutare - a sinelui și a lumii; este un drum al rătăcirii (sugestivă este preferința blagiană pentru cuvinte din familia lexicală a verbului **umbla**: **umbliet**, **umblare**, mult mai frecvente decât neutrul **a merge**). Rătăcirea presupune – în contexte diferite – neputința sau lipsa dorinței de a găsi marginile: „Umbliam pe câmp fără popas/ sub zodii prin târziuul ceas./ Hotare, veac, tărâm s-au șters./ Mai suntem noi și-un

univers” (*Umbliam pe câmp fără popas*). Gabriel Liiceanu vorbește, în *Despre limită*, despre asemănări și deosebiri între „căderea în rătăcire” și „căderea în nelimitare”: „Intre căderea în rătăcire și căderea în nelimitare există de altfel o intimă înrudire (...). Desigur, diferența există: în cazul nelimitării, limita nu poate fi atinsă pentru că nu există, în cazul spațiului rătăcirii, ea nu poate fi atinsă pentru că nu este găsită. Însă din punctul de vedere al subiectului rătăcirii, această diferență se șterge: **spațiul rătăcirii este asimilat cu cel al nelimitării**, deoarece din moment ce nici o limită nu poate fi atinsă, garanția că ea există a dispărut.” (s.n.)¹ Toate semnele poetice din titlul poeziei *Umbliam pe câmp fără popas* includ ideea de drum nesfârșit: **umblietul** este rătăcirea, **câmpul** (câmpia) sugerează infinitul spațial, prepoziția **fără** (asociată substantivului *popas*) neagă opririle. Într-o călătorie sub zodii, marginile de orice fel sunt abolite: „Hotare, veac, tărâm s-au șters.” Pentru un eu care prin călătorie își largăște ființa, măsurându-se cu însuși universul („*Mai suntem noi și-un univers*”), delimitările spațiale (**hotare**) și temporale (**veac**) nu-și mai motivează existența.

În acest context se poate spune că „spațiul rătăcirii este asimilat cu cel al nelimitării”. Se produce detașarea de material, care reprezintă limitare: „Pierdem în noapte, rând pe rând/ tot ce sub noi era

pământ,” (s.n.). Drumul în plan orizontal începe să capete verticalitate; cerul („*Un cer desupra ne-a rămas*”), steaua („*Vreo stea, când cade din târii/ fără să vre, spre ea te ții...*”), „*norocul înalt*” („*Noroc înalt, pornit cu rost/ ne-nțămpină de sus prin vânt*” - s.n.) cheamă spre dez-mărginire. Semnelor de orizontalitate din primele șase versuri (**câmp**, **tărână**, **pământ**) le iau locul semnele de verticalitate: **cer**, **stea**, **deasupra**, **tării**, **înalt**, **sus** (din următoarele șase versuri). Josul tinde spre înalt, mărginitul spre dez-mărginit; pentru că, oricum, **nemărginitul** de jos (câmpia) este mai „mărginit” decât **nemărginitul** de sus (cerul).

Dezmărginirea în orizontalitate, sugerată de elemente acvatice (**marea**, **porturile**) sau terestre (**drumul**) se va afla întotdeauna în relație, în poezia blagiană, cu dorința de dez-mărginire în verticalitate - înspre înalt (**stelele**, **zborul**, **norii**, **muntele**, **copacul**) sau înspre abis (**fântâna**).

În simbolistica ascensiunii, **muntele** ocupă un loc important în poezia blagiană. Existența în sine a marginilor presupune dorința de a le depăși. Intrarea în spațiul **poveștii** - de dincolo de margine - are loc în urma ritualului urcării Muntelui. În poezia lui Lucian Blaga muntele este întotdeauna spațiul mitic, prin cucerirea cărui se produce ruperea limitelor, ieșirea din profan. Gesturile rituale de **urcare** pe munte, de **intrare** în munte, **ajungere** în vârful muntelui sunt precedate de **contemplarea** muntelui. Simpla privire a muntelui deschide eului perspective dez-mărginitorie: spațial - prin visul ascensional și temporal - prin accederea la originar: „*În apropiere e muntele meu, munte iubit./ Înconjurat de lucruri bătrâne/ acoperite cu mușchi din zilele facerii...*” (*Liniește între lucruri bătrâne* - s.n.).

Așezarea imaginii muntelui pe un fundal luminos largăște visul ascensional înspre transcendență. Ascensiunea nu presupune numaidecât dorința de depășire a limitelor, ea se poate încheia cu atingerea unui punct mai înalt decât cel de plecare, deci atingerea unei margini, dar nu și trecerea ei. În poezia blagiană, însă, ea include, de fiecare dată, posibilitatea transcendenței. Prin asocierea dintre simbolismul muntelui și cel al luminii se obține imaginea clară a dez-mărginirii: „*Sus în lumină ce fragil/ apare muntele!*” (*Răsărit magic*). Contemplarea muntelui în lumina potentatoare selenară („*putemică-mi răsare luna*”) unește visul de înalt cu cel de integrare în lumina primară. *Fragilitatea* - trăsătură discordantă pentru o materie dură - nu este a muntelui, ci a contururilor sale; în lumina difuză a lunii „*Cetatea zeilor din ochii de copil/ usor se sfarmă ca mătașea veche.*” Imaginea muntelui își pierde concretețea; limitele se estom-

pează (se *sfarmă*) prin infuzarea de lumină magică selenară, muntele devine spațiul sacru al transcendenței.

Intrarea în munte are semnificația unei ieșiri - ieșirea din spațiul profan și din timpul ireversibil: „*Intru în munte. O poartă de piatră/ încet s-a-nchis. Gând, vis și punte mă saltă.*” (*Munte vrăjii*) Simbolurile trecerii dintr-un spațiu într-altul - **poarta**, **puntea**, asociate ritualului intrării în munte, conturează - antitetice („*s-a-nchis*”) - o imagine a deschiderii. „Poarta se deschide spre un mister. Dar ea are și o valoare dinamică, psihologică: căci ea nu marchează doar un prag, ci îl invită pe om să îl treacă. Poarta este o invitație la călătorie spre un alt tărâm.”² **Puntea** mediază („*mă saltă*”) trecerea din contingent spre transcendent. Curgerea timpului se oprește, eul intră în „*vremea înaltă*” a unui spațiu atemporal.

În imagistica mișcării spre înalt locul central îl ocupă **pasărea**, așa cum „unealta ascensională prin excelență e aripa”³. **Înălțarea** este a ciocârliei, **plutirea** în înălțimi - a cocorilor. În zborul fulgerător spre înalt al ciocârliei ființa umană își regăsește visul ascensional: „*Numai el poate fi:/ Hristosul pășăresc! Cel/ ce-n fiecare zi/ se-nalță odată,/ biruitor fără fier,/ din holdă la cer*” (*Ciocârlia*). Dragostea de viață, trăirea ardentă, elanul și mai ales dorința de ieșire din limite sunt, toate, aspecte pozitive în simbolistica ciocârliei, așa cum apare ea conturată în poezia blagiană. Cucerirea înalțului poate aduce iluzia de a scăpa de greul lutului din om: „*se-nalță odată (...)/ din holdă la cer,/ și descântă păcatele/ peste toate satele.*” (s.n.). „Pentru cel ce se înalță, orizontul se largăște și se luminează.” spune Gaston Bachelard.⁴ Lumina devine cu atât mai intensă cu cât are loc îndepărtarea de pământ. Asocierea **zbor** - **lumină** este inerentă. „În lumină și în înălțare se alcătuiește o unitate dinamică.”⁵ Sau, în termenii lui Gilbert Durand, „... schema înălțării și arhetipul vizual al luminii sunt complementare.”⁶

Zborul blagian deschide, de obicei, drumul spre înalt; rareori căderea fulgerătoare a ciocârliei spre pământ sau mișcarea descendentă a rândunicii amintesc de „greul pământului” din om. **Zbor** este centrul unui câmp semantic larg, cuprinzând semne poetice din zona **aer** sau din alte zone, dar intrate prin contaminare: **aripă**, **pasăre**, **văzduh**, **orizont**, **zare**, **a înălța / a pluti / drum**, **călător**. Zborul este dez-mărginirea însăși, împlinirea visului de transcendență al ființei umane: „*Zări largi și mari purtau în ele/ aceste păsări cari călătoreau cândva./ Un orizont purtau cât toate apele/ tălăzuind din ocean la Marmara.*” (*Zboruri uitate*). Asocierea infinit celest (**orizont**) - infinit acvatice (**cât toate apele**) creează imaginea unui spațiu largit, în care **sus** și

jos se confundă, marginile nu mai sunt bine definite, curgând spre ne-margini. Zborul cuprinde în sine nemărginitul („*Zări largi și mari purtau în ele/ aceste păsări...*”). Ființa umană cuprinde în sine, în stare latentă, imensitatea ființei lumii. Așa cum personajul lui Eminescu, Dionis, cuprinde în sine infinitul și adâncimea cunoașterii, care trebuie doar conștientizate: „*Adâncimea mea tu o ai în tine, numai încă nedescoperită (...).* Tu ești ca o vioară în care sunt închise toate cântările, numai ele trebuiesc trezite de-o mână măiastră...”⁷ „Imensitatea este în noi - spune Gaston Bachelard. Ea este legată de un soi de expansiune de ființă pe care viața o înfrânează, pe care prudenta o oprește, dar care reîncepe în singurătate.”⁸ Prin visul de zbor ființa umană își largăște marginile până la identificarea cu imensitatea lumii.

Spațiul poetic blagian este un loc al integrării armonioase a ființei umane în ființa lumii. Se degajă din versuri un sentiment al departelii, într-o spațio-temporalitate care-și largăște marginile în aceeași măsură spre înaltul cosmic sau spre adâncul originar. Infinitul spațial cuprinde în sine totodată posibilitatea dez-mărginirii temporale; contemplarea mării în asfințit suscită nu doar visul cuceririi departelii, ci și dorința rușii barierelor temporale. Timpul este oprit, depășit sau lăsat în urmă - oricum, dominat - de către eul care, tocmai prin conștientizarea propriilor limite, reușește să le depășească, să le dizolve sau, dacă nu, să le împingă spre ne-margini, până la confundarea cu însăși ființa lumii.

1 Constantin Noica - **Cuvânt împreună despre rostirea românească**, București, Editura „Eminescu”, 1987, pp. 61-62.

2 Gabriel Liiceanu - **Despre limită**, București, Editura „Humanitas”, 1997, p. 157.

3 Jean Chevalier, Alain Gheerbrant - **Dictionar de simboluri**, vol. II, București, Editura „Artemis”, 1995, p. 269.

4 Gabriel Liiceanu - **Despre limită**, Editura „Humanitas”, București, 1997, p. 167.

5 Jean Chevalier, Alain Gheerbrant - op. cit., vol. III, p. 113.

6 Gilbert Durand - op. cit., p. 159.

7 Gaston Bachelard - **Aerul și visele**, Editura Univers, București, 1999, p. 58.

8 idem, p. 123.

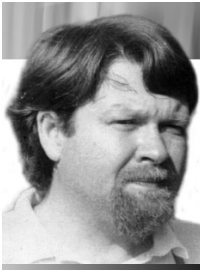
9 Gilbert Durand - op. cit., p. 151.

10 Mihai Eminescu - *Sărmanul Dionis*, în **Poezii. Proză literară**, vol. II, București, Editura „Cartea Românească”, 1984, p. 317.

11 Gaston Bachelard - **Poetica spațiului**, Pitești, Editura „Paralela 45”, 2003, p. 212.

mondo musica

Liviu DĂNCEANU

Orele astrale ale muzicii românești

Întâmplarea a făcut ca în ultimele două decenii să ne aflăm de mai multe ori în preajma unor centre sau institute culturale românești găzduite de varii metropole europene și americane. (Nu de alta, dar în aceste orașe se consumau unele dintre cele mai reputele evenimente culturale în general și muzicale în special). Am încercat aproape întotdeauna să însoțim prezența noastră cu câte un concert capabil să convoace atenția pietei de muzică asupra unui produs de export vandabil și profitabil: componistica noastră contemporană. Îndeobște propunerile ne-au fost dacă nu refuzate, cel puțin neglijate, astfel încât deveneam involuntar martorii neputincioși ai ratării unei oportunități ori chiar a unei șanse. De ce să te legi la cap dacă nu te doare? De ce să te complici, organizând un concert când poți să bifezi câteva conferințe sau filme fără prea mare efort? La urma urmei, ce contează promovarea filonului artistic autentic, acreditarea valorilor într-o lume puternic revrăjită prin imagini și vorbe goale? Așa se face că aveam senzația precum că noi ne aflăm în eroare, aidoma celui care devine influențabil și ușor de manipulat atunci când exclude el însuși posibilitatea manipulării. Adică, atunci când nu știe sau când nu crede că imaginile sau mesajele pe care le primește au puterea de a-l influența, chiar dacă în mod rațional nu le acordă nici o atenție. Pentru întărirea regulii s-au ivit, evident, și câteva excepții. Îmi amintesc, bunăoară, de reprezentațiile cu „O istorie a muzicii românești” înconjurate de interes și responsabilitate din partea unor înalți slujbași culturali (de carieră ori de conjunctură), puși anume să săvârșească atare manifestări: Zoe Dumitrescu Busulnea (la Roma), Ion Bulei (la Veneția), Grete Tarler (la Copenhaga), Adriana Popescu (la Berlin) ori Gheorghe Lupes (la Bratislava). Oamenii ca ei ar trebui reduplicați de un număr de ori egal cu cel al institutelor culturale românești de pretutindeni. Până una, alta, semnele s'ar amestecate. Mai în glumă, mai în serios, lucrurile încep să se miste. Cu cât sunt mai aproape de centru, valurile adăpostesc parcă o lentoare și o pasivitate suplimentare, iar, dimpotrivă, cu cât sunt mai departe, cu atât sunt mai agitate și mai fertile. De la New York, de pildă, am primit de curând un incitant program al Institutului Cultural Român de acolo intitulat „Contemporary Instrumental Music of Romania: Mirror of Post-Communism Transition”. Un proiect inițiat și derulat de violonistul Sherban Lupu (profesor la Illinois University), protejat de alți câțiva interpreți americani de prestigiu: violoncelistul Dan Barrett (cel care a moșt visionarul ciclul de reuniuni „STRIKE”), violonistul Steven Zynszajn (co-fondator al noii serii de concerte „Lautreumont” de la Paris), pianistul Ju-Ping Song (apreciat de către severul critic Richard Dyer din Boston drept „un extraordinar interpret”), pianista Martha Locker (cea care a studiat la Juilliard School cu Peter Serkin, Jacob Lateiner și Jerome Lowenthal), clarinetista Enid Blount Press (o prezentă cvasi-bucică pe estradele de concert new-yorkeze), în sfârșit dirijorul și compozitorul Dinu Ghezzo (ordona-tor deosebit de activ nu numai de credite compo-nistice, ci și manageriale la celebra New York University). Oglindirea creației sonore românești s-a petrecut într-o manieră, desigur, parțială, condiționată de formula restituitivă și, ceea ce a fost determinant, de disponibilitatea ori consimțământul autorilor. Las la o parte limitarea temporală dictată de intervalul tranziției post-comuniste de care face caz titlul proiectului (nărav american căruia eu, unul, îi acord circumstanțe atenuante). Remarc însă detașarea, neutralitatea cu care s-au întocmit programele celor două concerte desfășurate

până în prezent. Fără prejudecăți și partizanate, fără restricții ori anatemate au fost incluse varii tendințe și atitudini estetice și stilistice, direcții și tehnici de compoziție. Spre exemplu, *Fum* pentru clarinet solo de Doina Rotaru reprezintă expresia hiper-melismatică, intens parlando a unei monodii de tipul căntecului lung străvechi moldovenesc. *Două Preludii* pentru clarinet și pian de Sabin Păulza are alura unei ocheade pe care compozitorul o aruncă blues-ului și rag-time-ului. *Imaginary Voices* pentru clarinet, violoncel și pian de Dinu Ghezzo este ca o coadă a cometei expresioniste, post-serialiste și post-punctualiste, o muzică afirmată cu tărie în urmă cu câteva decenii de un William Schumann și John Downey. *Vestitulor luminii* pentru clarinet, vioară și pian de Irina Hasnaș are ceva din jocul structurării și deconstrucției materiei sonore practicat de Aurel Stroe, cu mențiunea că în această miniatură procesele antinomice par niște exerciții de stil în care procedeul repetiției face casă bună cu evoluția și ascensiunea. *Sonata „Rubato”* pentru vioară solo de Cornel Tăranu menține treaz spiritul enescian grație liniilor melodice sinuoase, împânzite cu numeroase apogioturi, ritmuri rubato și relații armonice simulate ori frapante. *Sonata* pentru vioară și pian de Theodor Grigoriu ne poartă, de asemenea, prin lumea muzicii de cameră create în perioada interbelică de George Enescu și discipolii lui, o lume profund românească, adaptată însă la rigurile formale și la retorică impuse de componistica occidentală. *Romulus și Remus* pentru două vioară și pian de Livia Teodorescu-Ciocănea năzuiește la instaurarea unui univers sonor ferm, patronat de rigoare și solemnitate, cu o dublă geneză și detență structurală, în care avânturile și desinențele sunt judicios controlate și orientate. *Da Pacem* pentru vioară, violă și violoncel de Violeta Dinescu urmărește crearea unui raport convenabil între libertatea improvizatiei și strictetea arhitecturii muzicale, fiind de fapt o sinteză între impulsul tainic, de moment al inspirației și travaliul ulterior, deopotrivă conștient și rațional al construcției. *Sacred visions* pentru vioară solo de Paul Rogojină repune în centrul atenției un compozitor-interpret ce a tradit din plin la promovarea muzicii românești într-o perioadă când aceasta era considerată cosmopolită, decadentă, în special atunci când modelul era fie serialist, fie spectralist. În sfârșit, *Don Giovanni/Juan*, SonatOpera în două acte pentru vioară și pian de Dan Dediu face parte din polistilismul specific ultimilor ani, dezvoltând o muzică hibridă pigmentată cu aluzii la belcanto-ul italian, la clasicismul vienez ori la expresionismul german, forțând în același timp o para-formă sonoră ce debordează arhitecturile cunoscute, tradiționale. Ar trebui să-i fim recunoscători lui Sherban Lupu pentru această selecție. În primul rând pentru diversitatea în plan geneologic și pertinenta sub raport axiologic. În al doilea rând pentru însăși gestul de a acclimatiza un anume public la tensiunea unei culturi compo-nistice virile, afiată în permanență sedimentare. Și să nu uităm Societatea „George Enescu” din Statele Unite, mereu implicată în proiectele majore ce vizează răspândirea culturii naționale. Și nici pe Corina Șuteu, amfitrionoana de la Institutul Cultural Român din New York, dar și pe colaboratorii Domniei sale, fără de care întregul program ar fi fost unul sublim, dar absent cu desăvârșire, pur și simplu din motive de spațiu. Un spațiu generos în care se mistuie, iată, un timp ce poate măsura și câteva dintre orele astrale ale muzicii românești.

Personalități băcăuane

Sile Dinicu

La 7 ianuarie 1993 se stingea, la București, unul din cei mai apreciați compozitori și dirijori români. Născut la 10 decembrie 1919, în Bacău, autorul celebrei *Bossa nova* a început să studieze muzica de timpuriu, urmând cursuri cu pianistul Theodor Fucs, la Galați, și la Conservatorul „Lyric” din Brăila (1929-1930). S-a lansat ca pianist, colaborând cu diferite orchestre din București, unde și debutează, în 1936, la Radio, într-un concert cu pianistul Theodor Sibiceanu. În preajma celui de-al doilea război mondial e dirijor la Teatrul de Revistă „Cărăbuș” (1941-1943), apoi, până în 1947, la Teatrul „Gioconda” din Capitală.

În 1951 își începe lunga și prodigioasă carieră la pupitrul Orchestrei de Estradă a Radioteleviziunii Române, în care va activa până în 1985. În calitate de dirijor se va număra printre animatorii Festivalului de muzică ușoară de la Mamaia (1963-1984) și Concursului „Cerbul de Aur” de la Brașov (1968-1970), la primul concursând și în calitate de compozitor, lucrările sale fiind răspălitte cu premii de interpretare (1964, 1965) și de creație (1965). Cu Estrada Radioteleviziunii a întreprins turnee în Bulgaria, Cehoslovacia, Germania (R.D.G. și R.F.G.), Israel, Polonia, Ungaria și U.R.S.S., dirijând, de asemenea, orchestre de muzică ușoară din Bratislava (Cehoslovacia) și Lisabona (Portugalia). De-a lungul anilor a făcut parte din diverse jurii naționale la concursurile muzicale, calitate în care a fost invitat și în R.D.G.

A scris zeci de piese pentru orchestra de estradă și de muzică ușoară, debutând în 1951 cu „Un vals de toamnă”. O parte din slagărele sale - *Un nufăr alb ți-am trimis cu drag, Ritm de tango, Crede-mă, Nopti cu lună-n București, E primăvară-n viața mea, Bossa nova, Toamna în Cișmigiu, Astă seară, Serii la malul mării, O asemenea iubire, Nu știu ce să cred, Uită-mă, Dincolo de zămbetul tău, Vorbe care nu le-am spus* - au fost incluse în volumul *Melodii alese de Sile Dinicu* (Editura Muzicală, București, 1970), precum și în volumele colective *Album de muzică ușoară* (idem, 1962), *Cântecele Festivalului Mamaia 1964*, *Cântecele Festivalului Mamaia 1965* (Editura Muzicală, 1964, respectiv, 1965).

A făcut sute de înregistrări pentru fonoteca de aur a Radioteleviziunii Române, ca și la Electrecord, unde discografia sa este la fel de impresionantă: 45-STM-EDC-10.657; 45-EDC-10.658; EDE 01580; STM-EDE 01581;

EDE 01582; EDE 01584; ST-EDE 01636; EDE 01296; EDE 01297; 45-EDC 10.690; EDE 01724; 45-EDC 10.709; EDD 1299; EDE 0639; EDD 1281; EDE 01448; EDE 01450; EDE 01338; 45-EDC 10.443; 45-EDC 10.412; STM-EDE 01027; EDE 01028; EDE 0937; STM-EDE 0940; STM-EDE 0941; STM-EDE 0943; EDE 0969; STM-EDE 01070; STM-EDE 01072; EDE 0778; EDE 0808; EDE 01724; STC 0050; EDE 01448; EDE 01450; 45-EDC 10658; EDE 01580; STM-EDE 01581; EDE 01582; EDE 01584; ST-EDE 01636; EDE 01670; EDE 10671; 45-EDC 10160; 45-EDC 10163; EDE 0541; ST-EDE 01974; EDE 01187; EDE 01146; EDE 01492; EDE 01943; ST-EDE 02070; EDE 01296; EDE 01297; ST-EDE 02370. Dintre creațiile sale pentru orchestra amintim piesele *Să dansăm, Schiță rustică, Hai la joc, Inseninare, Visare, Melodie veselă, Dansați cu noi, Pofiți la dans, Flautistul vesel, Joc de artificii, Mică piesă de concert, Fantezie instrumentală, Vă place dansul?, Uvertură sportivă, Uvertură de deschidere pentru Orchestra RTV, Improvizatie pe o temă de Gershwin*. La acestea se adaugă o suită de parafraze la melodiile „Sanie cu zurgălăi”, „Hora Staccato”, „Cine iubește și lasă”, precum și *Parafrază în mi minor, Parafrază pe melodiile Bucureștiului, Parafrază pentru pian și orchestra pe melodiile lui Perez Prado*. Din lungul șir al melodiilor de muzică ușoară, alături de cele deja amintite, mai notăm: *Zboară mingea, Licăresc mi de stele, Mândră-nu ca tine-sat, Cum vrei tu, Cine ți-a spus, O nouă melodie, Noapte bună, București; Iubirea mea ești numai tu, A fost odată vară în viața mea, Hai, dri, dam; București, București; Cântec de voie bună, Când pădurea va înmuguri, Ai doi ochi frumoși, Așa e dragostea, Sus pahaful, hai noroc, Crezând în dragoste, Pentru că ne iubim, Să nu mă cerți, Porți de aur, porți de vis, La ușa ta; București, oraș grădină, Mândra țesătoare, Tu ești steaua mea lumină, Tu m-ai fermecat, La poarta către soare, Noapte bună, Din țara mea, Dorule, dorule, Nu sunt un sentimental*.

Membre marcant al Uniunii Compozitorilor, pentru prodigioasa lui activitate pe tărâmul muzicii a fost distins cu Ordinul Muncii clasa a III-a (1956), cu Ordinele „Meritul Cultural” clasa a V-a (1968) și a II-a (1974), cu Premiul Uniunii Compozitorilor și cu titlul de Artist Emerit (ambele, în 1974).

Gh. D. Apostol

În aprilie 1886 se năstăea, la Bacău, cântărețul iluziilor de stirpe bacoviană. Și-a început studiile în orașul natal, între anii 1895 și 1905 fiind elev al Gimnaziului de Băieți „Principele Ferdinand”, unde i-a avut printre profesori pe I. Chiru, la limba română, Panait Topliceanu, la limba latină, și scriitorul D.D. Pătrășcanu, la istorie. Urmează apoi Facultea de Drept din Iași, după absolvire practicând avocatura și magistratura în urbea lui Bacovia, coleg de barou fiindu-i scriitorul I.I. Stoican.

A debutat ca poet la 21 ani, sub girul lui St.O. Iosif, cel care i-a înlesnit apariția în *Semănătorul*, iar editorial peste mai bine de un deceniu, când publică volumul de versuri *Țării mele* (Tipografia Gheorghiu, Piatra Neamț, 1918). Absorbit de disputele din barou și de campaniile gazetărești, după 1920 a revenit doar sporadic la poezie, deși numele său nu a lipsit din coloanele principalelor publicații băcăuane ale vremii - *Chemarea, Bacăul, Ateneul Cultural, Curentul Bacăului, Gazeta Bacăului* - ori ale celor din afara județului, între care amintim *Aurora, Dacia* și *Tara noastră*. În revista lui Grigore Tabacaru și George Bacovia, bunăoară, a publicat doar trei poezii (*Frunză veștedă, Carpații, Plugarul*), cu influențe simboliste evidente.

Tributar epocii în ceea ce privește modelele literare, s-a numărat printre cântăreții dureroasei epoei a primului război mondial, lăsând posterității poeme citabile și astăzi, prin care și-a exprimat convingerile și credința că românii vor beneficia de o pace favorabilă lor și de o schimbare socială progresistă (*Prăbușire, Vulcanul de ură, Ad vitam aeternam, Doi grădite, Fiat lux, Carpații, Doină*). În 1932 și-a adunat creația poetică în volumele *Din cartea amintirii. Vânt de primăvară* (vol. I, Tipografia Serafica, Bacău, 1932) și *Cântecul iluziilor* (Bacău, 1932), primite foarte amabil de Ioan Bianu, „bibliotecarul” Academiei Române, dar și de puținii intelectuali ai orașului de bastină. După a doua configurație mondială a colaborat cu *Luptătorul* (1946-1953) și cu revista *Ateneu*, în paginile căreia evocă *Amintirea marelui poet de la Ateneul Cultural* și publică poeziile *Lui G. Bacovia* și *Unirea*.

S-a stins în 1971, cititorul poeziei postume *Din adâncime* (Ateneu, februarie 1973) deducând lesne că, la senectute, nu mai credea în destinul său poetic, simțindu-și „nima arsă”. Aidoma lui I. Amaru, a lăsat, totuși, câteva semne edificatoare pentru evoluția intelectualității băcăuane, copleșită de „vocația îndelentincilor lucrative”.

Cornel GALBEN

Malina

Acesta este titlul lapidar al unui roman celebru în Apus, apărut acum pentru prima dată și în România, sub auspiciile editurii Humanitas. Autoarea cărții este Ingheborg Bachmann iar cea care a făcut posibilă lectura sa în România este tână germanistă Ramona Trufin. Scritoarea austriacă, poetă, prozatoare, eseistă și doctor în filozofie, a fost o bună cunoșcătoare și cercetătoare a universului heideggerian, aspect la care se referă și hermeneuța Svetlana Paleologu Matta în cartea sa *Calicantus. Scene din viața lui Cristal* (Editura Augusta, 2003), apreciind contribuțiile sale la iluminarea universului heideggerian. Bachman a fost și prietena literară și personală a poetului evreu bucovinean Paul Celan, relație care a avut o considerabilă influență asupra evoluției sale. Opera sa de un limbaj special a fost distinsă încă din timpul vieții sale cu importante premii literare, printre care și Marele Premiu de Stat al Austriei în 1964, iar după moartea sa - survenită în floarea vârstei, în 1973, în urma unui incendiu - numele său a fost acordat unui premiu literar ce se conferă anual în orașul său natal Klagenfurt.

Malina este singurul ei roman terminat și el poate da seamă despre ce ar fi trebuit să fie marele ei proiect narativ dacă un destin straniu n-ar fi transpus în planul realului, obsesia pentru foc prezentă în scrieri. De la prima pagină se învederează că romanul aparține arealului psihologist ce a făcut vogă în miezul secolului XX, dar a continuat să producă roade încă și în prezent, un exemplu marcant fiind celebrul roman *Pianista* al Elfriedei Jelinek, laureată a Premiului Nobel pentru literatură. De altfel, în romanul *Malina* apare un personaj cu acest nume în chip de secretară dactilografă, dar și în realitate scriitoarea laureată rămâne o ferventă admiratoare a poetei, despre care poate susține că este „prima femeie din literatura postbelică de limba germană care a descris cu mijloace radicale poezice, efectele războiului, ale torturii, ale distrugerii asupra societății și a relațiilor dintre bărbați și femei”.

Practic, în roman nu se întâmplă mare lucru din punctul de vedere al acțiunii concrete, pragmatice, ci se narează secvențe quasi banale din viața unei femei căreia, aflându-se în postura de narator la persoana I, nici nu i s-a atribuit un nume. Acest personaj-narator gravitează între doi poli magici reprezentând de două personaje masculine, Ivan și Malina, unul fiind iubitul și celălalt aliat într-o postură conjugală, chiar dacă nu i se precizează un statut marital cert. Acești doi bărbați nu se întâlnesc, practic, niciodată în roman, nu iau nici unul act de existența celuilalt și au locuri distincte, fiecare, în sufletul eroinei principale, nu concurente, ci complementare precum, se demonstrează aici, se petrece în chip firesc în cazul unor persoane cu largi disponibilități sufletiste. Dar ce densitate tensională poate să creeze această autoare din aceste puține elemente concrete! Profilul unei pasiuni debordante, de o combustie răvășitoare, este configurat cu maximă dexteritate, ca și psihologia ultracordonționată a eroinei principale care trăiește de-a dreptul supraetajat, disecând și complicând fiecare amănunt existențial care pentru alți oameni n-ar însemna nimic.

Comunicarea (succesivă) și relațiile cu cei doi bărbați au straturi de semnificare și de ramificații emoționale, producând adevărate valtoare de tensiune psihologică și demonstrând limpede ce dificultăți ridică o comunicare interumană, fiecare dând altă greutate și alte sensuri aceluiași cuvinte și gesturi. De altfel, nivelul comunicării reale se întrepătrunde nebulos cu imaginarul (presupus) oniric sau halucinatoriu în care apare un al treilea personaj cu scilpieri demonice: un tată sadic, crud, incestuos, artist al unor proiecte stranii de chinuire a eroinei și a altor personaje, precum acel grandios și feeric spectacol pe gheață, desfășurat sub privirile unor auguste fețe imperiale, în timpul căruia efectul principal trebuia să se producă prin înghețarea - la propriu - a perechii celor doi dansatori (fiica sa și un alt tânăr) sub jetul de apă deversat cu măiestrie asupra lor până la survenirea decesului. Altroatarea și complexitatea imaginarului ce frizează adesea patologicul denotă, încă o dată, apartenența autoarei la lumea lui Freud, Adler, Young și ceilalți corifei ai sondării profunzimilor în - sau sub - conștiința umană. Din acest punct de vedere și nu numai, acest roman „rimează”, se înrușește oarecum cu romanul *Pianista* al Elfriedei Jelinek în care relația mamă-fiică, dar și aceea dintre profesora și elev, sondează treptat straturi psihanalitice tot mai complexe și dezinhitate și dezvoltă reacții paradoxale în cascadă până la manifestări paroxistice greu suportabile.

În romanul *Malina* preemțiunea lumii înteroare este și mai marcantă decât în *Pianista*, dar, ciudat, spre deosebire de acesta din urmă în care pulsionile masochiste și sadice sunt explozate literar din belșug, în *Malina* eroticul sexual nu se exhibă la nici un nivel, deși subiectul profund al cărții este pasiunea devoratoare a eroinei pentru iubitul ei Ivan, cu care însă se poate doar presupune că ea are o relație de amor carnal, dar niciăieri nu se confirmă acest lucru în chip explicit. Importantă în pasiunea ei este așadar, nu atât trăirea senzuală - nici vorbă de exhibarea literară actuală a producerii mecanicii actului sexual! - ci *proiecția* prezentei, gesturilor, cuvintelor, umbrei bărbatului adorat cu pasiune, în mentalul ei, în amintirile, impresiile, sentimentele femeii, într-un cuvânt, *în starea ei sufletescă*, aceea care este, de fapt, centrul de greutate al cărții. Cred că de aceea s-a putut spune că Ingheborg Bachmann operează cu mijloace poezice, altminteri, niciăieri nu apare vreă tendință de metorizare sau liricizare a discursului. Dar dacă, așa cum cred din ce în ce mai mult, o componentă esențială a naturii poezice o constituie starea sufletescă specifică, aprorică exprimării, (hiper)sensibilitatea, reactivitatea extremă, răspunsul vibratil, impredictibil și adesea supradimensional a stimulii realului, atunci într-adevăr, *Malina* este cartea unei poete autentice. Dacă la acestea mai adăugăm și somptuoșitatea imaginarului și capacitatea autoarei de a crea largi viziuni proprii, atunci aserțiunea se sustine pe deplin. Privită din acest unghi poate că într-adevăr cartea vorbește - neexplicit - despre epoca Europei postbelice, despre starea generală a aceluși timp și loc, care poate fi și ea decodată în labirintul infernal al halucinațiilor eroinei și în ale cărei angoașe și tensiuni pot fi deslușite spasmele și spaimele produse de ultimul război. De fapt, cartea vorbește și despre mai mult de atât, căci se întreprind și imersiuni în istoric, în posibile vieți anterioare ale eroinei în care apar personaje din vremea îngemănării istorice cu mitul în arealul danubian proiectat într-o stranie zonă a începuturilor.

În finalul cărții se produce, parcă în chip firesc, dispariția fizică a personajului principal, tot într-un mod quasifantastic, prin imersiunea într-o fisură a peretelui care parcă o aștepta, dezordonată anticipat de conduita eroinei prin preaștrăgiri făcute, (testament, repartizarea obiectelor personale ș.a.). Enunțul final „a fost crimă”, introduce din nou firul narațiunii în zona enigmei, în același registru ambiguu, tensionat, funambulesc în care a evoluat de la prima pagină.

Nu în ultimul rând, se cuvine remarcată acuratețea și fluenta traducerii din limba germană (operațiune de loc ușoară, probabil unul dintre motivele întârzierii acestui demers până acum!), pentru care traducătoarea debutantă Ramona Trufin merită felicitări, ca și pentru faptul de-a fi introdus pentru prima dată în spațiul cultural român pe această importantă autoare a culturii europene. E cu atât mai meritoriu cu cât traducătoarea nu este etnică germană nativă ci, venind din zona perfect românească a Botoșanilor, a învățat germana la universitate și apoi a fost cuprinsă și ea, ca și alți studenți ieșeni merituși, în cadrul parteneriatului dintre universitățile din Iași și din Konstanz, Germania, unde a putut profunziona limba germană până la nivelul ei înalt intelectual, eminent necesar în descifrarea și transpunerea în altă limbă a acestei cărți dificile, complexe, arborescente. Dacă mai adăugăm că traducătoarea este membră a Societății culturale germano-române „Bodensee” din Konstanz, unde, în calitate de vicepreședintă și în colaborare cu președinta societății, germanista Antonia Olariu (beneficiară a unei trusei formator similare) și cu ceilalți actanți, a contribuit la organizarea unor zile culturale române, manifestare care a stărnit un enorm și entuziast interes din partea publicului și presei germane, se dovedește că, iată, investițiile în sprijinirea formării intelectuale a tinerilor constituie cea mai eficientă formă de propagare a valorilor noastre. Iar în actuala conjunctură internațională în care tot ce ține de imaginea românească a căpătat o importanță nescontată vreedată, valoarea unor asemenea „roade” culturale concrete este considerabilă.

Lucia OLARU NENATI

arte & meserii

Constantin CĂLIN

Miscelaneu (5)

O lecție uitată

Între multe alte utilități, **Biblia** e un excepțional exemplu de economie de limbaj. Ca toate economiile, și aceasta s-a realizat prin restricții și interdicții. Am să amintesc aici doar câteva, în ideea de a schița un contrast cu felul nostru de a proceda. Isus Sirah, autorul de înțelepciuni, spune: „Și cuvintelor fă Jug și compănă, și la gura ta fă ușă și zăvor”. (28,28) În demnă să îi viza, deopotrivă, pe vorbitori și pe scriitori. În ciuda numeroaselor concordanțe între cărțile ei, **Biblia** nu dă niciodată impresia de redundanță. Dimpotrivă, se simte peste tot „jugul” pus pe cuvinte și „compănă” existentă în fiecare afirmație. Operă de edificare, **Biblia** privilegiază limbajul sătat, precis și exclude limbajul bolnav, ambiguu. Sunăt înfrunt în **Evanghelia** din 1581, „Să fugim... de cuvinte curmezișate” era, desigur, valabil nu numai pentru epoca nou testametară, ci fusese și pentru cea veche. „Nece un cuvint putred - îi învătă Apostolul Pavel pe etesieni - să nu iașă den gura voastră, ce numai ce e bun pentru întremătură”, adică pentru fortifiere. Traducătorii de mai dincoace de **Biblia de la București** sint mai expliciți: „Din gura voastră să nu iașă nici un cuvint rău”, „Nici un cuvint stricat să nu vă iașă din gură”. Acelasi apostol îi scria ucenicului său Timotei (2, 16-17): „Iară strigările spurcate, lucrurile desirare contenește-le, că spre mai mare necurăție adaug. Și cuvintul lor pască ca gangrena”. „Gangrena - explică, marginal, traducătorii **Noului Testament de la Bălgrad** - iaste boală ce mănincă carnea omului”. Neindeolnic, pentru scriitorii testametari, aceste reguli morale au funcționat ca și reguli literare. Fără spirit selectiv și fără economie de limbaj, **Biblia** ar fi fost o carte de dimensiuni imense, stufoasă și de neînțelese. În forma cunoscută, ea e o lecție de simplitate stilistică, pe care nu-i de prisos s-o pomenim, căci literatura recentă e plină de „cuvinte putrede”, de „cuvinte curmezișate” și de „strigări spurcate”. O ispită, derizoriul merge mină în mină cu verbajul (obscen, argotic), iar ambele „pască ca gangrena”, iremediabil, nu doar carnea, ci și sufletul.

Apropii în timp și spațiu

„Tu trebuie să muncești, nu să cugești”, i-au spus superiorii lui Robert Burns, viitorul mare poet englez, când era vameș și „cotea butoaie”. Acelasi lucru li s-a impus, timp de secole, muncitorilor de pretindințe. Cei mai mulți dintre ei așa au făcut: au stat aplacți pe uneltele lor, s-au alienat. „Noi muncim, nu gindim” a devenit scuza comodă a tuturor abuzizărilor, înfrigiilor și escurilor. S-a ajuns la ceea ce și-au dorit mereu stăpînii, dar s-a văzut că nu e bine. A munci și a nu gîndi e mai periculos decît a le face pe amîndouă. Insul limitat, adesea și analafet, nu și dă seama de drepturile sale, dar nici datorile cetățenești nu și le îndeplinește. Pentru muncitorii români libertatea de a gîndi e o cucerire tirzie, pe care au obținut-o abia spre sfîrșitul secolului al XIX-lea, și nu toți, ci doar cîțiva, mai inteligenți și mai îndrăzneți. Exemple? În **Din lumea umbrelor**, Ion Teodorescu amînește pe Nicolae Piturcă, Tolontan și alții. Primul „era de meserie croitor de haine groase, domiciliat în strada Ursului. În biroul lui lucra și din degete și cu capul”. De regulă, ca să lucrezi cu capul trebuie să și citești; lectura întretine și ascute gîndirea. Trebuie să-ți placă ziarul, revista, cartea. În epocă, interesele de ele erau puține. Următoarea anecdotă e ilustrativă pentru mentalitatea de atunci. Cînd pleca de acasă, Panait Musoiu (un reputat cîntăreț din primele decenii ale secolului trecut) lăsa usa camerei sale, o vastă bibliotecă, dată de perete, „ca oricine să intre (și) să citească”, dar „acolo nu intra - relatează un evocator - niciodată nimeni”, în afară de poliție, care îl considera pe omul cu mie de cărți un „anarhist”. Locuia în București, pe strada Turturelelor, nr.8. Faptul acesta îmi amînește de întîmplarea, relativ recentă, în care a fost spartă o librărie din centrul Capitalei, însă hoții n-au luat nici o carte. Incuriozitatea față de cărți e deci o mîstenire veche, îndeosebi printre orășeni, deși aceștia sînt, majoritatea, oameni alfabetizați și cu mijloace materiale. După G. Călinescu, orășeni, din cauza habitatului lor, poartă vina că nu se citește, - și nu o dată i-am dat dreptate. „Acești orășeni mănîncă îngrozitor. Leșiți pe străzi acum

vara - spune criticul în 1939 - și vedeți cum mie de burghize, care n-ar da cîțiva lei pe o carte, cheltuiesc sute ca să se îndoape cu cîrnuri și băuturi”. Azi, cînd „grătorelui” și „biserica” s-au generalizat, am avea motive să fim și mai sarcastici. Terasele sînt zilnic pline de consumatori care, cei mai mulți, nici nu muncesc, nici nu gîndesc. În privința gîndirii nu-i împliească nimeni, dar scotocesc refuzul de a gîndi drept o bravură. Îndrăzniți să-i trimiteli în librării și bibliotecile, și - semn de inaderență - imediat vor ricana, vor grohoți și vă vor insulta.

Schimbare

Sînt cîteva expresii, frecvente odinioară în presă și literatură, cu care n-o să ne mai întîlnim. Una din ele e „pîinea amară a exilului”. Mai vorbește cineva de ea? Sau de „pîinea amară a opoziției”? Nu, fiindcă nu prea ar mai avea de ce. Cei care le întrebunțau altădată credeau în ideile și sentimentele lor și nu se fereau să sufere pentru ele. Azi rigorile exilului s-au diminuat, oriunde în lume, iar sederea în opozitie, bine remunerată, a devenit comodă. La rîndul lor, atitudinile și pasiunile intransigente au devenit foarte rare. Moral, societatea românească nu mai are afigurii (intelectuale, politice) care să amînească de Nicolae Bălcescu sau de Mihail Kogălniceanu. În lipsa de continuatori, aceștia și alții din generațiile care le-au urmat par de alt neam.

Despre încredere

Deși ele sînt asemănătoare, între cele două pilde pe care am să le povestesc mai jos nu există o filiație literară. Pe prima am auzit-o de la tatăl meu. Odată, în timp ce-l bărbierii pe un vecin bîtrîn, i-a relatat acestuia o întîmplare din armată. Un ofiter plin de coșuri îi ceruse frizerului unuții să-i radă. Înainte însă ca acela să înceapă, i-a avertizat: „Dacă mă tai, te impusc!”. A scos pistolul și l-a pus pe masa dinaintea sa. Frizerul și-a făcut datorii perfect. La sfîrșit, ofiterul l-a întrebant: „Nu-ți fost frică?” „Mie, nu”, i-a răspuns vesel frizerul. „Dumneavoastră ar fi trebuit să vă fie, căci în clipa în care v-ați fi tăiat un coș, vă tăiam și gîtul”. Tata povestea în așa fel întîmplarea, încîntat de siguranța de sine a frizerului, încîntat am rămas cu impresia că el e personajul.

În pilda a doua, pe care am citit-o cu vreo trei decenii mai tîrziu, în **Făți datorii** ! de Samuel Smile, e vorba tot de un ofiter și de un frizer. Capîtanul Pillsburg, comandantul unei Inchișori din Connecticut, a aflat că unul dintre criminalii „cel mai primejdios”, care să-l omore. Imperturbabil de felul său, el l-a chemat pe ucigas în birou și, după ce a poruncit să nu mai intre nimeni, i-a ordonat să-l bărbieriască. Mina condamnatului a tremurat, dar țearba a fost executată ireproșabil. Atunci Pillsburg i-a zis:

„Mi s-a spus că voi ai să mă omori, toșuși cum vezi, eu am încredere în dumneața”.

Efectul acestor vorbe și al întregii scene a fost copleșitor.

„Vă mulțumesc foarte mult, răspune condamnatul. Dumnezeu să vă binecuvînteze”.

„Și din ceasul acela - adaugă Smile - criminalul deveni și el unul din cei mai pașnici deținuți. Afîit de mare este puterea încrederii!”

Ceea ce pedagogul englez nu spune direct e că nu poate avea încredere în celălalt cine n-are încredere în sine. Iar în situații extreme, nu una oarecare, ci una temerară.

Pe aceeași temă

Dacă exemplele din secvența precedentă mi-au dat, fiecare, la vremea respectivă, ceva fiori, cel mai jos, găsit în *Școala și caracterul* de F.-W. Forster, m-a făcut nostalgic și invidios: „La observatorul din Berlin se descoperiră într-o zi în calculele unui astronom „greșeli” curioase. Toșuși se acorda altă încredere lucrării sale, încît se spunea: «Mai degrabă va părași pămîntul elipsa decît K, să facă greșeli de calcul!» Și într-adevăr, cu această ocazie se descoperiră schimbări încă necunoscute ale axei pămîntului”. Cine, profesor, scriitor, gramatician, critic etc., n-ar vrea azi să beneficieze de o încredere similară, cuvintul său să fie categoric și să aibă autoritate de necontestat. Un ipse dixit să oprească orice intenție de contrazicere.

Literatura română în postcomunism*

Într-un excelent articol intitulat *Eșielomul*, publicat mai întâi în cotidianul *Gândul* și antologat apoi în cartea *Luxul morții* apărută în 2007 în colecția *EgoPublicistică* a Editurii *Polirom*, jurnalistul Cristian Tudor Popescu scria - „Mai este cineva în țara asta ce înseamnă *serios*? A fi *serios*? A lua în *serios*? Acest cuvânt a fost tuns chilug, bătut cu vergile, îmbrăcat în pânză de sac și abandonat într-o barcă, în largul mării, fără o pâine, o sticlă de apă măcar sau măcar o lumânare. Și nu numai vorbăreții de pe ecran au făcut asta, ci și majoritatea românilor.”

Mi-am reamintit de articolul lui Cristian Tudor Popescu și de justetea diagnosticului avansat de acesta în timpul și apoi la capătul lecturii cărții *Simptomele actualității literare* pe care criticul orădean Ion Simuț a publicat-o la finele anului 2007 în tot mai consistenta *Biblioteca a Revistei Familia*. Și pot să spun, fără a fi încercat nici o clipă de teama că m-aș afla în eroare, că prin volumul său Ion Simuț se plasează încă o dată în categoria aceasta minoritară, dar cu atât mai prețioasă, a oamenilor cu adevărat serioși, străini de aflatul în treabă cu orice pret. Nu mă slujesc întru susținerea afirmației mele de o anumite propensiune a autorului cărții pentru statistică (ce își are și ea rostul ei), vizibilă în secvențele dedicate evaluării șanselor „nobelizării literaturii române” sau „premiilor literare între scandal și normalitate”. O propensiune de care, la un moment dat, însuși Ion Simuț dă semne a se amuza. Ci pe faptul că, îndubitabil, mai tot ceea ce scrie semnatul cărții e bazat pe observație atentă și pe argumentație asemenea. Lucru vizibil atunci când Ion Simuț reunește în discuție „competiția postumă Eugeniu Barbu - Marin Preda” ori se încumetă la ceea ce el numește „o relectură suspicioasă” a cărților autorului *Săptămâni nebunii*. Scrie Ion Simuț - „Biografia lui Eugen Barbu grevează asupra operei” în sensul că „Imoralitatea biografiei se răsrângeră nefast asupra operei”, oricât de mult s-ar lupta un critic cu sine însuși și cu evidentele documentare să fie obiectiv. La ce-i folosește obiectivitatea dacă nu sesizează semnalele venite dinspre o biografie detestabilă, care îl avertizează că ceva nu e în regulă cu întreaga personalitate construită pe o înșelătorie?” Iar înșelătoria nu se limitează la cazul plagiatului dovedit din *Incognito*.

Volumul reține bună parte dintre articolele pe care Ion Simuț le-a publicat în anii din urmă în importante reviste de cultură precum *România literară*, *Tribuna*, *Familia*, din câte se pare și în *Observatorul cultural*. Dornic să-și lămurească mai întâi sieși și să stabilească, cum el însuși ne spune pe co-perta a patra a cărții „ce s-a întâmplat cu literatura română în postcomunism”, întocmind deocamdată foi de observație care nu e exclus să îi servească în viitor pentru o sinteză, Ion Simuț nu s-a mulțumit însă nicidecum cu transferul textelor

sale din paginile periodicelor menționate între coperti de carte. Atunci când a obținut detalii suplimentare, de natură să îl ajute în limpezirea listei de întrebări și de răspunsuri pe care le generează interogația ce pare că îl obsedează, criticul nu a ezitat să opereze în textele sale actualizări. Iată, bunăoară, în comentariul *Inflația de scriitori* din secvența intitulată *Simptomatologie recentă* criticul face apel la excepționala culegere de documente *Ceașescu, critic literar*, ediție, studiu introductiv și note de Liviu Malița, ce tocmai apărea la editura bucureșteană *Vremea*, în chiar zilele în care Ion Simuț își pregătea cartea pentru tipar. E vorba despre actualizări ce pot fi de natură să ușureze aprofundarea răspunsurilor la întrebări de genul „cum trebuie să înțelegem starea literaturii române din perioada postdecembristă?, de unde provin tulburările?, ce s-a schimbat? ce tendințe specifice s-au conturat? cum poate fi desenată diagrama, tensiunile estetice și cum ar putea fi descrisă tectonica genurilor literare și a valorilor, fără a intra în problemele specifice ale prozei, poeziei, teatrului, criticii sau istoriei literare?”, întrebări care, mărturisește Ion Simuț în capitolul de deschidere a cărții, capitol ce funcționează în chip de prefață, de argument, dar și de rezumat a ceea ce se află în interiorul celor mai bine de 350 de pagini ale volumului, i s-au pus ori și le-a pus. Convinș că o critică de diagnostic al unei perioade e îndreptățită la existență, tot la fel cum își mențin acest drept judeca de analiză, de sinteză, de judecată imediată, de comparatism, de interpretare hermeneutică, Ion Simuț trasează în respectivelor articole de deschidere, articol intitulat *Ce s-a întâmplat cu literatura română în postcomunism - Simptomatologie generală*, coordonatele fundamentale ce stau la baza volumului, sau, poate, mai corect spus, rezumă răspunsurile în posesia cărora se află până acum, răspunsuri dezvoltate în cele cinci secvențe ale cărții. Secvențe intitulate *Canonul și revizuirile*, *Simptomatologie recentă*, *Critifricțiunii*, *File răzlețe dintr-un carnet*, *Egografii*.

Primul răspuns pe care îl face public autorul cărții e acela că în ansamblul anilor postdecembriști, ani caracterizați din punct de vedere literar și nu numai prin „instaurarea unei atitudini extrem de severe, intransigente, până la cruzimea negației totale a literaturii scrise în comunism” care a avut drept rezultat, din fericire depășit printr-un plus de reflecție, contestarea integrală a ceea ce s-a scris în ultimii 45 de ani de dinainte de decembrie 1989, prin confuzia generală soldată cu pierderea încrederii cititorului

în scriitorii români de azi, chiar și în aceia pe care odinioară îi frecventa cu asiduitate și ale căror cărți era fericit să le poată avea în bibliotecă și citi. Să fim buni înțelegi. Un critic care a scris o carte intitulată *Revizuirii* (Editura Fundației Culturale Române, București, 1995) nu pune la îndoială necesitatea revizuirilor care, până la urmă, mi se par un act de igienă intelectuală și literară. Dar, notează Ion Simuț - „nevoia de schimbare nu e de ajuns, dacă nu are tinte negative foarte precise și propuneri constructive, substitutive la fel de precise, dar și convingătoare. Iar dacă e să spunem spre ce anume se îndreaptă opțiunile autorului *Simptomelor actualității literare*, mi se pare că atitudinilor distructive care ajung câteodată să fie sinonime caragialeanului „voi scandal cu orice pret!”, el le preferă valentele constructive. Revizuirea nu e deloc o invenție brevetată îndată după 1989. Ea se manifestă pe întreaga durată a secolului al XX-lea, începe, după cum subliniază autorul cărții, cam pe la 1915, odată cu E. Lovinescu și scrierile sale pe această temă publicate în revista *Flacăra*, continuă în anii '60-'70, grație unor condeie precum cele ale lui Nicolae Manolescu, Eugen Simion, Valeriu Cristea, Gabriel Dimisianu, Lucian Raicu, ori cu cele optzestice. Literaturii române postdecembriste i s-a întâmplat cam ceea ce i s-a întâmplat celei postbelice de până în 1965. Cu amendamentul necesar că atunci, adică până în 1965, întâmplările în cauză au fost provocate de introducerea cu forța a ideologiei totalitare care dorea să impună ce, cum și cât să se scrie, iar acum cu totul altele au fost cauzele stării de „dezordine”, sau, mă rog, de entropie. Scrie, bunăoară Eugen Negrici în frazele de început ale capitolului *Un peisaj bizar: literatura română sub comunism* ce deschide volumul întâi al cărții *Literatura română sub comunism* (Editura Fundației PRO, București, 2004) - „Nimic din ce se întâmplă în procesul unei literaturi dezvoltate sub guvernare totalitară nu are o explicație naturală. Direct sau indirect, totul este replică, reacție, ripostă, repliere defensivă, disperată sau inventivă, stratagemă de supraviețuire. În România, mai pregnant decât în oricare dintre țările socialiste, aparatul politic represiv, având ca obiectiv fundamental apărarea puterii de orice ar putea-o primejdi în vreun fel oarecare, a acționat nu numai în sens interdicтив - cum se mai crede în Occident -, oprind pu și simplu apariția unor cărți incomode. Dacă în primul deceniu de comunism aparatul a impus o literatură numai de tip propagandistic, menită să sprijine direct regimul, după aceea,

mimând, vreme de încă trei decenii, normalitatea, el a continuat să-și îndeplinească și astfel misiunea, controlând nu numai producția editorială, ci și conștiințele scriitoricești nu foarte greu de sedus și de manipulat”. Eugen Negrici e confirmat de stenogrammele întâlnirilor pe care le-a avut Nicolae Ceaușescu cu scriitorii între 1971 și 1975, stenogramme reproduse de Liviu Malița în cartea *Ceașescu, critic literar*, la care, cum spuneam, face apel și Ion Simuț. Or, din stenogrammele în cauză rezultă cât se poate de limpede că atât Nicolae Ceaușescu cât și unii scriitorii elogiați la propriu cenzura. Îndată după 1989, cu totul altele au fost cauzele stării de *dezordine*, cauze pe care criticul de teatru care sunt le-ar putea pune lesne într-o oarecare legătură cu ceea ce se spunea Artaud că se întâmplă după perioadele de ciumă.

Revizuirile sau „revizitări”, cum propunea Mircea Martin să fie ele numite, cu ocazia întâlnirilor *României literare* din seara de 29 ianuarie 2003, întâlniri ce îi oferă lui Ion Simuț prilejul inaugurării ciclului de articole grupate sub titlul *Revizuirii după revizuirii*, nu sunt doar apanajul literaturii române. Iată, spre exemplu, la 15 noiembrie 1897, Léon Blum scria în *La Revue Blanche*, cu referire la Maurice Barrès - „Nu văd în Franța un om în viață care să fi exercitat, prin literatură, o influență egală sau comparabilă cu a sa”. Se vorbea la un moment dat chiar despre „anii Barrès”. Însă pe cine mai interesează azi oare Maurice Barrès? Sau tot la un fel de revizuirii s-a procedat în aceeași Franță după 1944, deloc sinonime cu epurările despre care se făcea vorbire în exact aceeași perioadă.

Încerc să rezum concluziile la care ajunge Ion Simuț, concluzii derivate într-un fel din diagnosticul menționat mai sus. Revizuirile ori mai curând revizitări textelor ce au constituit canonul literar antedecembrist sunt necesare, cu condiția să nu fie făcute de dragul demolărilor gratuite, determinate de alte criterii decât cele axiologice ori de moralitate. Declarația României drept o „Siberia a spiritului”, așa cum a făcut-o, ne reamintește Ion Simuț, Ioan Petru Culianu, probabil într-un moment de maximă furie, a fost, în mod limpede, un abuz. După o perioadă de derută, chiar de punere între paranteze de către avalanșa de literatură confesivă, de jurnale și de memorii, romanul își recapătă supremația și, în consecință, acesta e genul pe care pariază pe mai departe și cu necondiționată încredere criticul. Din recolta anilor 2001-2002, îl îndeamnă pe Ion Simuț la un atare optimism romane precum *Maramures* de Dumitru

Tepeșneag, *Voința de putere* de Nicolae Breban, *Orbitor-Corpul* de Mircea Cărtărescu, *Simion, Iftinicul* de Petru Cimpoșu, „și vom mai vedea”. Ion Simuț e, de altminteri, criticul care publică în 2004 o carte intitulată *Reabilitarea ficțiunii*. Apare o nouă generație de romancieri ce are toate șansele nu doar să se afirme, ci chiar să și confirme. Locul poeziei e complet schimbat în perioada postdecembristă, iar a crede că ea mai poate să îi asigure unui scriitor succesul de public e o iluzie, la menținerea căreia mai contribuie nu doar orgoliul personal, ci și provinciale. Zice Ion Simuț - „Autocrația poeziei e unul din fenomenele de retardare ale literaturii române contemporane. Fără îndoială că își cântă cântecul de lebedă. O schimbare de mentalitate se impune atât în receptare, cât și, ca o consecință firească, în modul de acordare a premiilor Uniunii”. Pixul criticului devine chiar *trendy* - ironic, aproape zglobiu, atunci când transcrie gândul următor - „Poezia e evident văgăuită de o inflație masivă și nu văd de ce am premia leul în confruntarea cu dolarul”. În atari condiții inflația de poezi și de cărți de poezie sunt cu totul inexplicabile. Critica și istoria literară se află într-un proces de transformare, în bună parte ilustrat de sin-tezele apărute în vremea din urmă, dintre care cea mai semnificativă și analizată cu maximă atenție e cea datorată lui Alex Ștefănescu, un îndrăgostit de literatura română și un profesionist al criticii „de gust”. Mai e preocupat criticul orădean de conflictul, pe care îl socotește fals, dincolo de verbozitatea excesivă, dintre saizecisti și optzecisti, de raporturile dintre modernism și postmodernism, de situația premiilor literare și de capacitatea acestora de a da seama cu adevărat despre realitatea literară, de șansele pe care le-ar avea literatura română de a-și adjudeca într-un viitor previzibil mult răvnitul premiu Nobel? După ce ne lasă gură căscată cu o frază - șoc: „Am prevăzut că Norman Manea va fi primul scriitor român care va lua premiul Nobel. Și am avut dreptate. Profecția mi-a fost împlinită, în ciuda tuturor scepticilor”, fraza următoare ne oferă necesarele lămuriri: „În 2002, sub numele lui Kertész Imre, Premiul Nobel pentru literatură i-a fost atribuit și lui Norman Manea”. Ion Simuț ne oferă, de asemenea, posibile explicații pentru ceea ce se ascunde în spatele tinerii „la secret” a tirajelor cărților.

Ideile puse în circulație de cartea *Simptomele actualității literare* sunt nu doar multe și termiene, ci mai cu seamă serioase. Fapt ce justifică pe deplin efortul și garantează plăcerea intelectuală a lecturii.

Mircea MORARIU

* Ion Simuț - *Simptomele actualității literare - Ce s-a întâmplat cu literatura română în postcomunism*, Oradea, Biblioteca Revistei Familia, 2007

lată obiecția pe care Nae Ionescu i-ar fi putut-o formula studentului Cioran: că încearcă să devieze sensul conceptului a priori kantian spre domeniul unei metafizici a intuiției, împregnată de premise psihologice, în virtutea unei echivalențe terminologice abuzive. Greu de stabilit, asta în condițiile în care profesorul de metafizică nu era, nici el, un spirit prea conformist, prea pasionat de o filosofie sistematică, riguros elaborată. Totuși, după cum reiese din răbufnirea epistolară cioraniană, se pare că lipsa aparatului exegetic de factură istoriografică, neglijat în favoarea unei critici care să conducă la enunțarea unei concepții personale asupra subiectului a provocat dezacordul dintre student și profesor.

Contra-argumentul forte, valabil atunci ca și acum, privește diferența de viziune asupra fenomenului intuitiv, numit de Kant *intuiție pură* și desemnind o formă prestabilită a sensibilității umane înțelese ca fundament prim al rațiunii pure, pe care, în contrast, Cioran îl înțelege ca pe rezultatul unui potențial proces cognitiv individual, statistic manifestat, adică exercitat aleatoriu la anumiți indivizi, o formă de cunoaștere irațională puțin cunoscută și înțeleasă, în ciuda anumitor premise vagi și nesistematice.

În acest sens, nu poate fi întâmplător faptul că studentul cu personalitate interpretativă accentuată, confruntat cu probabila insatisfacție a profesorului, va fi ales să elaboreze o teză tocmai despre *Intuiționismul contemporan*, despre al cărei coordonator nu s-a discutat absolut deloc.

Cioran - Despărțirea de filosofie

Scurtă biografie a ideii despărțirii de filosofie la Cioran (4)

Cioran oglindește în primele faze ale acestui studiu conflictul ideatic în care pare că s-a împotmolit colaborarea sa cu profesorul Nae Ionescu: „Istorismul distruge spontaneitatea aceluia care nu simt afinități, printr-un determinant original, ce izvorăște dintr-o anumită organizare subiectivă, - cu un sistem particular de gândire. De aceea, primejdia istorizării nu este pentru toți; este, însă, de remarcat că ea este specifică vremii noastre. Afinitățile cu intuiționismul explică pentru ce nu putem renunța la o atitudine personală, care, chiar prin acest fapt că este atitudine personală, nu poate accepta totul fără rezerve critice.”¹

De unde și observația faptului că pentru tânărul Cioran, teza de licență e simplu pretext al formulării unui sistem de convingeri filosofice mai mult sau mai puțin coerente, obținute în urma unei „filosofării” exploratorii foarte personale. Căutările acestea vor continua în mod tot mai difuz, ultimul ecou al preocupării relativ sistematice, cu siguranță impus de circumstanțe, fiind de găsit în dosarul de candidatură pentru bursa Institutului Cultural Francez din București, întocmit în 1937 direct în limba franceză: „Après avoir passé l'examen

de licence à la faculté des lettres de Bucarest avec une thèse sur l'intuitionnisme bergsonien, j'ai continué l'étude des différences entre la connaissance intuitive et la connaissance rationnelle. La fréquentation de la philosophie bergsonienne m'a ouvert des perspectives dans le domaine des types de la connaissance. En France je voudrais m'occuper de plus près avec ces problèmes et préparer une thèse sur les conditions et les limites de l'intuition. En même temps je tâcherais de connecter les idées sur l'intuition avec une certaine catégorie de problèmes que l'intuitionnisme contemporain a mis particulièrement en lumière: la fonction gnoséologique de l'extase; le transcendant dans l'acte de connaissance intuitive; le sens de la filiation Plotin-Eckart-Bergson.”²

Acestea sînt circumstanțele despărțirii cioraniene de filosofia kantiană, care justifică inclusiv faptul că Giovanni Papini pare să-l fi entuziasmat și pe tânărul Cioran, dacă e să comparăm cioraniana despărțire de filosofie cu radicala declarație de intenție a filosofului italian, din prefața la prima ediție a lucrării mai sus citate: „Cartea aceasta este o frîntură, sau mai multe, dintr-o autobiografie intelectuală. E un pro-

pus al eliberării mele de anumite lucruri ce m-au făcut să sufăr; este, în speță, tentativa de a mă elibera de filosofie și de filosofi.”³

Cită gravitație semantică dobîndește în cuprinsul acestui citat termenul *frîntură*, al cărui subtil dublu sens pare a defini întocmai polaritatea stilistică cioraniană: ruptura de sine, frîntură, determină genetic producerea fragmentului ca frîntură a expresiei! L-a citit Cioran pe Papini? – iată o întrebare care legitimează apelul la o perspectivă comparativă de abordare a unui subiect deloc simplu, cu referire la unul dintre cei mai mari cititori ai secolului XX.

De altfel, sursologia și teoria influențelor, metode atestate ca aparținînd instrumentarului comparatist, rămîin indispensabile demersurilor de istoria filosofiei, cu care împărtășesc o perspectivă diacronică, alături de istoria literaturii. Mai mult, în condițiile în care comparatismul traversează decenii de criză identitară, în continuă redefinire a obiectului și a metodei, am asistat în ultimii ani la o veritabilă orientare a disciplinei către cîmpurile de interes ale filosofiei. Argumentele unei asemenea deplasări de doctrină ar putea fi aflate, mai mult sau mai puțin surprinzător, în lucrările deja

consacrate ale unor autori români, disciplina exercitînd fără îndoială o atracție specială pentru teoreticienii de la noi. Ne limităm să cităm aici doar cîteva nume, care nu mai au nevoie de recomandări suplimentare: Alexandru Ciorănescu, Alexandru Dima, Adrian Marino, Ion Ianoși. Mai recent, trebuie semnalat interesul de natură similară al unui mai tînăr comparatist clujean, Corin Braga, care, într-un articol programatic, „**Competențele și limitele comparatismului**”, semnalează cu deosebită acuitate metodologică noua poziție taxonomică a disciplinei pe harta căutării științifice actuale: „...scopul comparatismului (sau unul din scopurile sale) este cercetarea și degajarea invariabilor, a arhetipurilor culturale, a miturilor, temelor, simbolurilor, personajelor și scenarilor recurente, care trec dintr-o cultură în alta, care au o existență ce transcende frontierele unei epoci sau domeniului.”⁴

Daniel Ștefan POCOVCNICU

- 1 *Intuiționismul contemporan*, în Ion Dur, *ibid.*, p. 334.
- 2 Dosar de candidatură redactat direct în franceză, datat 15 iunie 1937, în Gabriel Liceanu, *Cearța cu filosofia*, Editura Humanitas, București, 1992, p. 143.
- 3 Giovanni Papini, *ibid.*, p. 5.
- 4 în „*Observator cultural*”, nr. 33 (290), 13-19 octombrie 2005, p. 16-17.
- 5 *ibid.*, p. 17.

Autor al unei opere bogate (romane, eseuri, teatru), de mare audiență pe ambele maluri ale Atlanticului, Julien Green (1900 – 1998), nu este mai puțin celebru printr-o longevitate matusalemică și scrierea acestui jurnal, ce apare astăzi în românește într-o a doua ediție (prima ediție apăruse în 1982 la editura Univers, o selecție operată de regretatul Modest Morariu, după ediția franceză de la Plon, 1961 – 1976, a primelor patru volume), datorată editurii Humanitas*. După cum aflăm dintr-o notă a editurii, între timp, jurnalul lui Julien Green a fost publicat în Franța într-o ediție ce însumează 18 volume, la care se mai adaugă încă două tomuri. Ce este surprinzător e faptul că publicarea integrală a jurnalului va fi posibilă abia în anul 2048, adică la jumătate de secol de la decesul scriitorului. Născut în Franța, din părinți americani („Am trăit în viața mea două dezamăgiri majore. Prima, când am descoperit că părinții mei nu sunt infailibili, că se înșală și ei ca toată lumea. A doua, când am ajuns să-mi dau seama că nu toți monarhii sunt niște sfinți”, p. 264), stabiliți în Hexagon, în 1895, Julien Green – avusese un frate și cinci surori -, își va face studiile în SUA, după care a revenit în Franța, unde urmează o carieră literară de succes (a debutat în 1924 ca pamfletist, iar în 1926 ca romancier, în fine, în 1928 începe prezentul jurnal asupra cărui se pronunță deseori nefavorabil – „Ce idee falsă ar da despre mine, dacă, întâmplător, l-ar citi cineva”, p. 37 -, cunoaște și frecventează lumea literară franceză – Malraux, Gide, Camus -, despre care lasă să amintiri semnificative, iar dintre predecesori se oprește adesea la Montaigne și Pascal,

cronica traducerilor

Ionel SAVITESCU

Plăcerea de a povesti

precum și la mulți dintre scriitorii veacurilor al XIX – lea, al XX – lea: Stendhal, Dickens, Henry James, Flaubert, Proust, Virginia Woolf, Faulkner, având, între alții, mare admirație pentru Tolstoi și Dostoievski), care va fi incununată în 1971 cu alegerea sa la Academia Franceză, în locul lui Mauriac. Așadar, avem de-a face cu însemnările de jurnal ale unui martor ocular al întregului secol al XX-lea, care a mai prins ceva din ceea ce s-a numit la belle époque, care a trecut prin două conflagrații, a asistat la instaurarea comunismului (în 1933 are șansa să cizeze cu un diplomat sovietic care „vorbește bine și foarte convingător... Afirmă că în Rusia un scriitor trăiește mai îndestulat din produsul operelor sale decât un scriitor francez, ceea ce nu cred”, p. 55), apoi, venirea la putere a lui Hitler („Hitler președinte al Reichului, de ieri. Iată-l șef absolut peste o națiune care acordă toată încrederea unui alienat. Ai vrea să poți fugi din Europa, astupându-ți urechile!... Oriunde apare, Germania distruge fericirea și instalează plictiseala. Pentru că nimic nu-i mai plicticos decât o dictatură. Toată lumea în uniformă și în cadentă! Răsul îngheață pe fața omenirii”, pp. 70 și 107), care reușise să-și subordoneze o armată de elită, decimată fără reumușcare pe întinderile nesfârșite ale Rusiei, fiind totu-

dată insensibil la suferința umană (p. 372). Conștient, prin urmare, de însemnătatea unui jurnal în viața unui scriitor, Julien Green mărturisește, de la bun început, „Sinceritatea și exactitatea notațiilor, iar „Scrișul este ratiunea existenței mele pe pământ” (p. 153). Fascinat de miracolul existenței, Green este preocupat de sensul vieții umane, citește și scrie continuu, fiind nemulțumit de epoca în care s-a născut, meditănd astfel la problemele actualei epoci, aflată într-un sfârșit de ciclu de civilizație, studiază budismul, învață ebraica pentru a citi în original Biblia, pe care o consideră cartea fundamentală, constată că nu e pregătit să plece dincolo, vizitează adesea Louvrul pentru a învăța „Această foame de a ști va salva în mine lucruri importante, sper”, p. 66), ascultă muzică, se plimbă cu sora sa Anne, în fine, trăiește cu convingerea că împlinirea vieții umane constă numai în spirit și căutarea adevărului, nicidcum în acumularea de bunuri materiale: „Din punct de vedere spiritual, viața mea e un dezastru. Țin să scriu această frază, ca să văd ce efect are, negru pe alb. Totuși mă întreb cine ar avea obrușnic să scrie: «Din punct de vedere spiritual, viața mea este o reușită». Ar trebui să fie idiot” (p. 142). Aflat la Florența, vizitează mănăstirea San-Marco, prilej de reflecție: „In chilii,

am simțit regretul tulbure și profund de a nu putea dispune decât de o singură viață pe pământ. Ar trebui să avem mai multe și să consacram una întreagă spiritului, numai și numai spiritului, ...” (p.75). Însă, sentimentul zădărnicei, al neputinței și nimicniciei vieții umane acaparează deseori gândirea lui Julien Green în fața imensității cunoștințelor umane: „Ziua când un om își dă seama că niciodată nu va putea ști totul este o zi de doliu. Vine apoi ziua când îl încearcă bănuiala că nu va putea ști nici măcar mai multe lucruri, și în sfârșit, după-amiaza autumnală când își dă seama că niciodată n-a știut foarte bine puținul pe care își închipuia că îl știe” (p. 145). Trăind, așadar, decenii la rând în Franța, are sentimentul că „important este să existe pe locul tău, de la un an la altul, cu câte o carte din când în când” (p.66), în Franța existând temerea că „Tot ce nu-i lîmpede, nu-i franțuzesc” (p.69), deși spre finalul jurnalului constată, cu părere de rău, continua degradare a limbii franceze (p. 331), fenomen, din păcate, generalizat. Cu regretul că nu am putut cita mai mult semnalăm această apariție rarismă cu convingerea că „Paginile de jurnal” ale lui Julien Green se înscriu printre cele mai bune volume ale colecției Memorii / Jurnal / Convorbiri, editate la Humanitas.

* Julien Green „Plăcerea de a te povesti îți însuși. Pagini de jurnal”. Antologie, traducere din franceză și prefată de Modest Morariu. Ediția a doua, Ed. Humanitas, 2007

Evenimente, evenimente...

17 aprilie, *Salonul Artelor s-a desfășurat la Direcția pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național*

E de acum aproape un obicei al Salonului Artelor să cuprindă în program două sau chiar trei obiective culturale. Manifestarea din 17 aprilie a debutat cu un apel pentru salvarea Casei Sterian, purtătorul de cuvânt în acest caz fiind prozatorul Petru Cimpoșu. S-a prezentat pe un retroproiector un film despre Casa Sterian dar și alte clădiri de patrimoniu aflate într-o stare de degradare (destul de multe). Redactorii documentarului au fost Cornel Galben și Victor Munteanu. S-a trecut apoi la un moment mult mai relaxant, lansarea cărții „Srăluciri diamantine în Israel” (un jurnal de călătorie) aparținând profesorului universitar Doru Ciuceșcu. „Autorul” moral al acestei cărți (și nu numai) este publicistul Mihai Buznea care l-a incitat pe Doru Ciuceșcu să relateze, în serial, cititorilor *Ziarului de Bacău* impresii de călătorie. Astfel, s-au conturat în timp cinci cărți care ne-au introdus în lumea arabă, în Republica Moldova, Ucraina, Federația Rusă și iată acum, prin cartea mai sus enunțată, în Țara Sfântă – Israel. Cartea a mai fost prezentată de Cornel Galben: „Textul e acrosant, se citește pe nerăsuflete, autorul are talentul descrierii dar mânuiește bine și ironia și autoironia, sfidarea tarelor societății, care apar când te aștepți mai puțin” și de prefăcătorul volumului, scriitorul Calistrat Costin: „Doru Ciuceșcu e un om cu harul comunicării”. Înainte de a degusta din *cognacul Carmel* adus de Doru Ciuceșcu tocmai din Israel, ca dovadă a autenticității călătoriei sale, publicul a fost invitat să-și îndrepte atenția asupra expoziției de grafică, aparținând tânărului artist Cristian Bandi. Pe lângă sihastrii prin care Cristian Bandi își conturează un stil personal, lucrările mai cuprindeau și aluzii biblice cum ar fi *Fuga în Egipt* dar și *Răstignirea Mântuitorului*, prefigurând în acest fel Săptămâna Patimilor ce avea să urmeze. *Asceții* lui Cristian Bandi, după cum declară el însuși, n-au modele reale, însă este aproape imposibil să nu găsești asemănări cu chipuri ale unor sfinți, în special cu cel al lui Daniil Sihuștrul. Din punct de vedere al tehnicii artistice, Cristian Bandi lucrează cu materiale naturale și din gama de culori alege preponderent ocru, sepia, din dorința de a se depărta total de stridentele.

23 aprilie, *Ziua Centrului de Cultură George Apostu*

Evenimentul s-a deschis cu vernisarea expoziției unui artist complex, din diaspora românească – Cristian Paraschiv. Fiind trăitor din 1986 la Paris, și-a intitulat expoziția care cuprindea lucrări de pictură, instalație și obiect, „Când sunt român sunt francez, când sunt francez sunt român.” În discursul său, criticul de artă Oliv Mircea a evidențiat cazul de *anormalitate* al artistului: „În aceste zile, Cristian Paraschiv expune simultan la Paris și la Bacău. Astăzi ne întâlnim cu un Cristian Paraschiv tânăr și unul recent și fidel, care s-a interesat de studiul naturii până la cel al trupului, ca templu al sufletului. Cred să fie în ordinea valorii, unul dintre artiștii importanți pe care la această oră, cultura română și franceză îi are.” Momentul artistic a fost urmat de unul literar – lansarea numărului 30 al revistei *Vitrailu*, editată de Centrul Cultural Internațional „George Apostu”. Sumerul revistei a fost prezentat într-un mod spectacular de directorul Centrului de Cultură, actorul Gheorghe Popa.

7 mai, *Premiile Filialei Bacău a Uniunii Scriitorilor din România*

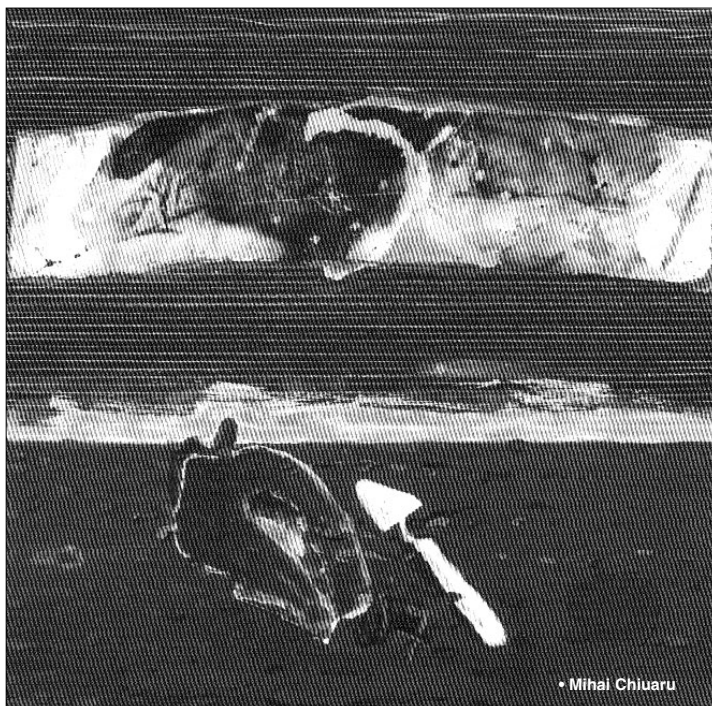
Premiile s-au decernat într-un cadru festiv la Galeria Frunzetti, întărind astfel o mai veche prietenie între artiști și scriitori. Moderator a fost președintele Filialei Bacău a Uniunii Scriitorilor din România, Calistrat Costin, care a subliniat că e pentru prima oară de mulți ani încoace, când premiile includ și o compensație financiară prin generozitatea unui sponsor - inginerul Sergiu Sechelariu. Juriul alcătuit din Alexandru Dobrescu, Constantin Călin, Gheorghe Drăgan și Marius Manta a hotărât acordarea următoarelor premii: **premiul Opera Omnia** poetului, traducătorului și publicistului Radu Cârmei (al cărui nume este legat indisolubil și reciproc de viața Revistei Ateneu. Nu mică ne-a fost mândria nouă, celor din redacție, când maestrul Radu Cârmei a afirmat: „Dacă scriitorii au făcut Revista Ateneu, Revista Ateneu a făcut scriitorii.” Îi urăm și noi celui ce ne-a demonstrat cu prisosință că „poetii nu au vârstă”, *Heraldului Iubirii*, multă sănătate, bucurii și viață îndelungată.; **premiul pentru poezie:** Emilian Marcu pentru volumul „Mormânt în metaforă” (Editura Princeps, Iași, 2007), Dan Sandu pentru „Herald în Talibania” (Editura Aristarc, Onești, 2007), Nicolae Gilmeanu pentru „Cămașa lui Lot”; **premiul pentru traducere** a revenit Elenei Bulai pentru varianta din limba franceză în limba română, a volumului „Cu ochii deschiși”, interviuri acordate de Marguerite Yourcenar jurnalistului Matthieu Galey; **premiul pentru proză** a fost câștigat așa cum mai ales noi, colegii de redacție, așteptam cu nerăbdare, de Dan Persa pentru insolitul roman „Cu ou și cu oțet” (Editura Cartea Românească, București, 2007). Cartea este nominalizată și la Premiile Uniunii Scriitorilor pe anul 2007, ceea ce confirmă o dată în plus valoarea prozatorului Dan Persa. Îi urăm succes și inspirație bogată pentru a oferi cititorilor și pe mai departe, noi bucurii ale lecturii!

Între 12 aprilie și 21 mai, *la Galeria Frunzetti a fost deschisă expoziția artistului Mihai Bejenariu, sub titlul „Bronz”*

Expoziția cuprinde lucrări de pictură și îndeosebi sculptură în bronz având ca tematică ipostaze ale celor douăsprezece zodii.

„Mihai Bejenariu prezintă niște sculpturi compozite care fluctuează ca formă între îngeri căzuți, instrumente de tortură și ființe misterioase aflate la granița dintre regnuri, descinzând din bestiarele medievale și din monștrii lui Hieronymus Bosch.” (Adrian Silvan Ionescu)

V. SAVU

• Mihai Chiuaru

Prin galeriile din Moldova

Teologiile frumuseții

Ca punct liminar pentru o discuție despre arca sacră nu pot fi evitate considerațiile eclatante ale lui Paul Evdokimov privind Arta icoanei, unde identificăm subtile trimiteri de natură religioasă și simbolică. Astfel, icoana este o veritabilă teologie a frumuseții, un demers artistic marcat de sfințenie. În icoană și nu numai, locuiește în fapt Dumnezeu, o prezență în desăvârșire. Astfel, în chip firesc, expresia devine o formă de purificare și de adorație. Sacrul trece, prin accesul la transcendență, din mundan în zonele eterate ale spiritului.

În aceste zile de lumină pascală, trei artiști de excepție din arealul artelor frumoase românești, **Danny Zărnescu, Mihai Chiuaru și Gheorge Zărnescu** au constituit atât un grup unit și motivat prin afinități electivă, cât și o trinitate simbolică și axiologică. Ideea selecției vizează deopotrivă realizarea unor glose pe tema sacralității și a unei foarte subtile meditații asupra sacralului și a căilor de urmat, prin revelație, la misterul înfrățit cu tainicul. Practic, suntem invitați la o veritabilă purificare în raport cu existența mediului și tranzitorului, cu gândul apropierei de definitivul credinței. Imaginile care trimt la smerenie fac ca rugăciunile să fie auzite.

Mihai Chiuaru, cunoscut pictor de sfinte lăcașuri românești, monumentalist cu viziune de muralist înălțat pe schelele lăcașurilor de cult creștin ortodox se află în truda lui binecuvântată, mai aproape de Dumnezeu și, prin el, de marea artă a strălucitorului Bizanț. Aici cum știm s-a incorporat duhul vechilor meșteri ai Voronețului și al tuturor capodoperelor din Bucovina. Artistul vizează eremiți sfinți de harul solitudinii absolute și meditează asupra condiției celui ieșit din lume ca să poată auzi glasurile eufonice ale îngerilor. Tratarea plastică a acestor veritabile fresce ale devoțiunii mizează pe o cromatică amintind primele semne ale iconografiei din grottele Capadochiei unde, din secolele III și IV, meșteri anonimi comunicau prin icoane cu Duhul Sfânt. Prin cromatică bazată pe ocru cald, vibrat, sugerând aurul, pictorul realizează o veritabilă catapeteasmă din altarele sufletului. Ideea de ritual evocă ceremonialul, purificarea, inițierea și fastul liturgic, deoarece prin slavă timpul și spațiul se comprimă într-o secundă astrală, aceea a întâlnirii cu Dumnezeul din noi. *Toaca* dă de veste că a sosit ceasul spovedaniei. *Epitaful* că

semnele nemuresc un chip sfânt. Ecurile școlii de broderie de la Putna ștefanieană generează racorduri încărcate de virtuțile inefabile ale sublimului.

În *Agape* mișcarea formelor pe suprafața compozițiilor polifonic cromatice, subtil articulate compozițional, diminuează materialitatea și o face imponderabilă, anunță sărbătorile spiritului deschis către absolutul divinității. Mihai Chiuaru, afin cu alți măestri ai genului, scrie (pictează) pagini memorabile despre iubire ca întemeiere a credinței.

Danny Zărnescu, artist vizual cu un parcurs similar, provoacă imaginația privitorului astfel încât dialogul cu lumina să pornească de la imanența întunericului. Compactitatea aproape desăvârșită a negrului solicită ca recompensă triumful luminii divine. Fante discrete în trupul întunecat al suprafeței lasă să țîșnească din spațiul invizibilului flacăra luminii, forța astrală a credinței. Roșuri arzânde evocă deopotrivă sanguinitatea vitală și dimensiunea sacră a viului. Semnul crucii, sugerat prin intermediul inspiratelor plieri ale materiei, face relația dintre htonic și cosmic. În noaptea existenței, Danny Zărnescu aprinde făclile paștilor ca imagini ale purificării și înălțării christice. Mâna inspirată a artei nu este altceva decât forța care arată drumul spre divinitate.

Ideea purificării pare și mai evidentă în cazul operelor lui Gheorge Zărnescu care, practicând veritabile autodafeuri, carbonizează silueta fragilă a unui Christ flagelat și batjocorit de ingratitudinea unor orbi care n-au știut să vadă în ele autenticul mântuitor al lumii, și obține efecte de maximă tensiune emoțională. Sculpturile lui au aerul tragic al sacrificiului voluntar, menit să împlinescă voința Domnului și vremea timpului. Devastatoare în dimensiunea lor simbolică, pil-duitoare în ordine morală, sculpturile lui rostesc adevăruri incomode pentru cei adormiți în confortul suficienței. Tulburătoarele lui glose pe tema christică au menirea de a trezi spiritele prin strigătul expresionist al unui lucid care nu evită taina spovedaniei. Prin idee, Gheorge Zărnescu se închină, prin viziune vrea să fie ascultat.

Expoziția celor trei artiști băcăuani, exemplari prin originalitate, ne sugerează tuturor că nu mai este mult până departe...

Valentin CIUCĂ

Literatura erotică a fost multă vreme îndrăzneată și interzisă, a circulat pe sub mână. Oricât de liber și libertin e, de pildă, Parisul sfârșitului de secol 19 – după relatările lui Maupassant –, libertățile se petrec într-o rezervă – bordelul – și legătura cu ea lasă pe te biografi „onorabile”. Tot ce e legat de sex e, scurt, nesănătos.

Revoluția sexuală din urmă cu o jumătate de secol e revoluție, căci depășește niște constrângeri și o face, firesc, prin excese, ca orice revoluție/răscoală. Explozia quasi pornografică a sexualității din anii 60 încoace nu-i decât firească după secole de perversiuni silite.

Eros e prezent în literatură, în proporție zdrobitoare, din perspectivă masculină. Așadar, deși „trec levitând ori tropâind muiereste prin spectacolul literaturii, lăsând miresme de tămâie, dăre de parfum francezesc ori de colonie ieftină sau iz de pucioasă, imagini de rochii colorate, siluete vagi de nuduri lascive ori neruvoase” (Sultana Craia), femeile nu-și dezvăluie secretele. Scriitoarele nu schimbă situația, de vreme ce compun în registru nevrotic, maladiv, confuz, tributare, și ele, perspectivei masculine. Misterul feminin rămâne ascuns sub muțenia „personajelor” reale, gureșe și indiscrete, însă ne-scrise.

Literatură de după cel de-al doilea război mondial va fi dominată de politică și bărbați. Lăsând deoparte scrierile din zona net proletcultă, scrieri de o însemnată nulă, sexualitatea apare în literatură postbelică în maniere decurgând din cele interbelice. Rătăcit printre mari teme

digresiuni

Irina PETRAȘ

Despre literatura erotică

și probleme, erosul e discret, vorbește în surdina, metaforizând ipostaze tradiționale și machiindu-le, când și când, cu nuanțe datate. În anii 80, „desanțitiști” supun și erosul/sexul unor lențile umanizate până la derizoriu. În același timp, marii prozatori știu să descrie viața mărunță și colcăioasă a omului obișnuit extinzând expresivitatea joasă și memorabilă și asupra trupului. Deși conștient de sine, sexul nu vorbește încă. Supus altor interdicții, pudic, stă pitit după cuvinte îngăduite. Ca în filmele de epocă, lumina se stinge de îndată ce protagoniștii se sărută insinuând prelungiri înlanțuite, iar aparatul de privit își întoarce capul.

În multe cărți (parțial) erotice, nu despre plăcere sexuală e vorba, nu despre descoperirea supremației trupului, ca fiind mai aproape decât spiritul, nu despre dorința de a soca o societate de mult dedată cu toate excesele ca s-o mai poată șoca ceva („o societate a sexualii care vorbește”, cum a fost numită). În ziua imediat următoare revoluției sexuale,

toate libertățile simțurilor au fost experimentate, a fost citit și inspectat Miller cu nesățiosul său *Sexus* (binecunoscut strămoș al genului, de o violență nedepășită, încă, de urmași), dar și alți autori ai visceralității grăitoare, în registre dintre cele mai variate, de la D.H. Lawrence la Philip Roth, de la Marcel Moreau la Ian McEwan s.a.m.d. Au fost contabilizate reacțiile carni eliberate de amenințarea multiseculară a păcatului („cea mai grea moștenire primită de la creștinism – sexul-păcat” – Michel Foucault). Sexul a răzbit la lumina zilei. Ce se întâmplă, însă, în amurgul acestei zile? Nimic nou. Aceeași căutare disperată de sine, același umor scrâșnit, aceeași absență a viitorului. Ființa se caută în dubluri schizoide, lumea pare să-și fi pierdut legea morală și cerul cu stele în egală măsură, sensurile nu s-au bulucit să locuiască teritoriul intim al proaspătului eliberat de tabu-uri. Leșirea din ipocrizie are nenunțate urmări, dar nu aduce cu sine efectele scontate. Abia sesizabilă, o gesticulație anti-sex se instalează deja în

sub-textele contemporane, mai ales la tineri, pentru care sexul eliberat e de ordinul firescului și nu mai poate satisface el singur nevoia de liberă exprimare de sine. Dincolo de scenele tari ale cărților, interesează radiografia strepezită a unui loc și a unui timp, secțiunea rapidă și necrutătoare (tocmai prin jucata nepăsare „morală”) într-o societate dez-incântată, eșuată în zona deșertică a iluziilor pierdute, dar și pălpăitul restului de încredere, totuși, în „destinul creatorului”.

În textura relațională, disponibilitatea multiplă, îngrădită cândva de educație, se eliberează acum și descoperă, ironic, noi tabu-uri. Dacă libertatea sexuală înseamnă, de fapt, libertate de expresie a alegerii sexuale, ea aduce o modificare a raportului cu celălalt. Interesul pentru el nu mai constituie preludivul actului sexual, ci, abia după consumarea liberă și întâmplătoare a actului sexual, te interesează/te poate interesa Celălalt. Dacă sexul se petrece la lumina zilei, viața a fost exilată în subterană, iar literatura, muzica, teatrul, pictura au devenit înțeleștrice ascunse; ele „vorbesc” într-o stranie ilegalitate, nu mai pot fi confirmări ale vreunei vocații și nu par să mai intereseze pe nimeni.

Oricât de valabilă, relația eros-thanatos a ajuns, am senzația, într-un punct mort. Eliberată un ceas mai devreme decât sexul, moartea a reintrat în conul de umbră al amăgiriilor sosite din spre medicină, așa încât sexul însuși e surdinizat în perechea deja epuizată, așteptând noi infuzii de energie și sens.

Înainte de 1989 nu s-a discutat atât cât s-ar fi meritat despre „Primăvara de la Praga”. Dar, după 1990, istoricii ne explică faptul că Zidul Berlinului ar fi căzut în urma a ceea ce s-a întâmplat acum 40 de ani în fosta Republică Socialistă Cehoslovacia. Această idee duce cu gândul la un fel de relație directă între cauză și efect, la causalitatea istorică în sine. Și aceasta cu atât mai mult cu cât reformiștii praghezi din 1968 nu considerau aspirațiile lor democratice incompatibile cu ideologia socialistă. Nu-și puteau imagina că 30 de ani mai târziu sistemul comunist se va prăbuși. Este motivul pentru care Revoluția de catifea din 1989 nu a avut ca punct de reper revendicativ Primăvara de la Praga și nu s-a recunoscut ca fiind urmașea ei.

În acea primăvară, situația economică, socială, politică și ideologică din Cehoslovacia era, ca și în celelalte țări din Blocul sovietic, mult mai gravă decât în țările capitaliste. Rezistența cehoslovacilor se opunea dictaturii comuniste, în timp ce în Vest era vorba de corecturi aduse societății democratice și industriale. Dovadă este persistența celei de a V-a Republici Franceze și a sistemului capitalist occidental și după acel an. Exilatul Milan Kundera vedea în ceea ce s-a întâmplat la Praga „revolta scepticilor”, pe care o opunea entuziasmului revoluționar exhibit pe străzile Parisului. În ochii mareșului scriitor din Est, Primăvara de la Praga a însemnat o încercare a apărării înflăcărată a tradiției culturale europene, amenințată de mesianismul antioccidental al totalitarismului rus. Cochetând cu maioismul de operetă, stângiștii francezi din Mai '68 nu au înțeles nimic din ceea ce s-a întâmplat în aceeași primăvară la Praga.

În câteva țări din Europa de Est, valul contestat post-stalin-

perna cu ace

Vasile SPIRIDON

„O nouă primăvară pe vechile dureri...”

ist a luat o altă turnură decât în Occident. În Cehoslovacia, începând din 1963, aveau loc modeste manifestații studentești, în timpul cărora se protesta împotriva cenzurii, iar în toamna lui 1967 nemulțumirea față de proastele condiții de studiu și de muncă izbucnesc în campusul universitar, de unde se vor organiza mai multe mitinguri de protest. În ianuarie 1968, reformatorii Partidului comunist reușesc să-l impună prim-secretar, în locul neo-stalinistului A. Novotny, pe Alexandr Dubček, care inițiază un val de reforme pentru instaurarea un „socialism cu față umană”. Conservatorii din Partid rămân în expectativă, înnoitorii prind curaj, iar cenzura este abolită. Aceasta este consecința unui lung proces al destinderii, cu punctul de plecare în dezghețul început după moartea lui Stalin. În 1958, când cărmuitorii cehoslovaci tind să creeze condițiile aspre ale unui nou îngheț, ei se izbesc de rezistența opusă din sânul aparatului comunist, amplificată de criza economică de la începutul anilor 1960.

Deja din 1956, de la al II-lea Congres al Uniunii Scriitorilor, se ridicau voci critice împotriva trecutului, față de care Puterea rămânea tributară, și se făcu auzit un strigăt al conștiinței civice față de ceea ce se puteau aștepta cehoslovacii de la viitor. Încurajările erau date de vântul destalin-

nizării care sufla dinspre Moscova, după rostirea de către Nikita Serghei Hrușciiov, în luna februarie a aceluiași an, a Raportului secret de la înalta tribună a celui de al XX-lea Congres al P.C.U.S. În ciuda recunoașterii și sublinierii rolului conducător al Partidului în domeniul artelor și al literelor, la Congresul al IV-lea al Uniunii Scriitorilor, din iunie 1967, ofensiva din interiorul sistemului socialist este și mai puternică.

O întreagă pleiadă de scriitori și de artiști își face apariția în prima linie a acțiunii civice. În absența presei de opoziție, revistele culturale devin principala tribună a mișcării contestatare. Drept consecință, tinerii intelectuali, situați în afara Partidului unic, radicalizează critica adusă Puterii: studenții manifestă cu amploare, iar societatea socialistă intră în fierbere. Va fi înființat chiar un „Parlament studentesc” și se vor pune bazele unei mișcări sindicale independente față de Stat, care, contrar omologilor din Vest, nu reclamă nicio putere pentru studenți, nu cere „universitate populară” în locul celei „burgheze”, ci doar cursuri depolitizate și bibliotecă necenzurate. Iar aici, spre deosebire de ceea ce s-a întâmplat în Franța, nu a existat schisma față de mișcarea muncitorească. Aceasta din urmă va susține reformele, va cere pluralism politic, libertate de expresie și va revendica un sindicalism

degravat de tutela statală. Aproape toată societatea spera într-un „socialism cu față umană” sub privirile din ce în ce mai neliniștite și mai scrutoare aruncate de sub sprâncenele stufoase (făcute parcă din mustățile stalinieni) ale lui Leonid Brejnev. La radio și în ziare se dezbăteau mai multe subiecte arzătoare: crimele staliniste denunțate deja, schimbările radicale din producția industrială, privilegiile acumulate de burocrăția partidului, salariile mici, instituția severă a cenzurii, care va fi abolită în 27 iunie 1968.

În această zi, săptămânalul „Literarni novinya” a publicat cele „Două mii de cuvinte” ale romancierului Ludvik Václik, textul respectiv impunându-se drept manifestul Primăverii de la Praga. Adunarea Națională este indignată, iar redacția revistei este în mare pericol. Václik nu incita la acte revoluționare, ci își chema conetățenii să reformeze sistemul socialist din interior, spre furia diriguitorilor de la Kremlin. În acest sens, pentru prima dată, cele „Două mii de cuvinte” întrevădeau fără ocoliș posibila intervenție a forțelor străine împotriva procesului liberalizării aflat în curs. Mulți intelectuali erau convinși că un asemenea amestec în treburile interne va constitui, pe plan mondial, o gravă eroare politico-ideologică din partea Moscovei. Se gândeau, desigur, la Revoluția maghiară din noiembrie 1956,

înăbușită de tancurile sovietice, atunci când unghiul se revoltaseră împotriva unui regim impus cu forța din afară. La Praga, în 1948, comuniștii acaparaseră puterea fără violarea aparentă a legalității: regiunea Boemiei fusese pilonul industrial cel mai important al Imperiului Habsburgic și leagănul sindicalismului în secolul al XIX-lea. Or, reformatorii din 1968 nu aveau intenția să ceară dezlipirea de sistemul sovietic și de Pactul de la Varșovia, voci printre care și aceea a lui Václav Havel revenind când pluralismul politic. Dar, după cum știm, intervenția membrilor Blocului militar răsăritean (cu o excepție ridicând memoria: Republica Socialistă România) din noaptea de 20 spre 21 august a aceluiași an va pune capăt procesului de liberalizare.

Pe 8 ianuarie 1968, studentul în Sociologie Daniel Cohn-Bendit (viitor parlamentar european din partea ecologistilor francezi) avertiza Universitatea de la Nanterre guvernanții că ignoră problemele sexuale ale tinerilor. Pe 16 ianuarie 1969, un student de la Filosofie, Jan Pálach își dă foc în Capitala cehoslovacă în semn de protest față de invazia trupelor Tratatului de la Varșovia și față de consecințele acesteia, iar în buzunar i s-a găsit o scrisoare explicând gestul și dorința sa de a-i mobiliza la acțiune civică pe cetățenii unei națiuni așezate la disperare. Peste mai bine de o săptămână, Jan Pálach va fi însoțit pe ultimul drum de un cortegiu funerar format din 800.000 de cehoslovaci. Astfel, Primăvara pragheză ia sfârșit într-o zi îndoită de iarnă.

lată-mă, pentru cea de a doua oară, sub semnul excepției! Datorită filiaților pe care le stabilește cu țările europene, aflată sub semnul unui discurs ce probează o conștiință integratoare, cartea de față întrunește toate datele de a fi prezentată în rubrica de față, deși este realizată, printr-un cumul de împrejurări inedite, de voința a cel puțin trei personalități în domeniul dreptului, afacerilor externe, culturii.

Așadar, la Editura *Cavaliotti*, în seria *Memorii. Biografii. Documente diplomatice*, aflată sub egida *Comisiei naționale pentru publicarea Documentelor Diplomatice*, comisie în cadrul Ministerului Afacerilor Externe, apare volumul "Efemeride diplomatice", o restituire literară a paginilor dintr-un început de veac (1906-1912) pagini ale lui Alexandru Telemaque, ministru plenipotențiar. Așa cum deja am lăsat să se înțeleagă, apariția acestei cărți este un moment fericit în efortul de a recupera cât mai multe dintre însemnările marilor diplomați pe care i-a dat poporul român. Mica istorie a acestui volum nu este neapărat complicată, ci mai degrabă surprinzătoare. Aflăm (din "Nota asupra ediției" de prof. dr. Dumitru Preda) că rândurile provenite pe filiera lui Valeriu Tulbure se găsesc în Arhiva istorică a Ministerului Afacerilor Externe, fiind păstrate în două exemplare dactilografiate fiecare, original și copie, însumând câte 76 de pagini. Câteva adnotări sau corecturi au fost necesare cu scopul declarat de a facilita o înțelegere mai clară a textului.

Ne întoarcem însă către personalitatea cu totul remarcabilă a celui care semnează rândurile în cauză. Simplu, cine este Alexandru Telemaque? Mă întreb dacă există mulți istorici care să fie familiarizați cu activitatea acestui diplomat de excepție, drept pentru care, în sinteză, îmi voi permite realizarea unei minime biografii. Majoritatea datelor ce urmează sunt preluate din *Memoriul* păstrat în Arhiva istorică a Ministerului. S-a născut în București, la 30 august 1883, în familia avocatului Dimitrie Telemaque, a cărui casă se afla pe strada *Palatul Mitropoliei*. Primele forme de școlarizare se leagă de celebra instituție *Sf. Sava*, pentru ca mai apoi, influențat fiind de tradiția familiei, să urmeze cursurile *Facultății de Drept a Universității bucureștene*. În 1905 trece examenul de licență cu o teză despre *Succesiunile în Dreptul Roman și Român*. Viața familială este străbătută în mai multe rânduri de greutăți dintre cele mai dificile, dintre care trebuie amintite măcar cele două ce și-au pus amprenta asupra caracterului hotărât de care avea să dea dovadă: moartea părinților iar mai târziu pierderea timpurie a soției. În decembrie 1906 se prezintă la un concurs de copist în cadrul Ministerului Afacerilor Străine, pentru ca la 1 ianuarie 1907 să fie numit atașat de legatie; la scurt timp, este promovată sub-șef de birou. Datorită conjuncturilor internaționale extrem de vii, tinerii diplomați de valoare ai momentului au avut de

literaturbahn

Marius MANTA

Stil concis, rigoare, diplomație

Alexandru TELEMAQUE

EFEMERIDE DIPLOMATICE

Pagini dintr-un început de veac XX

1906-1912

Cavaliotti

căștigat, Direcția Politică fiind un adevărat laborator de experimentare. În 1911, Alexandru Telemaque se va prezenta la un examen pentru obținerea gradului superior, probă pe care o obține cu mult succes. Titu Maiorescu hotărăște o nouă avansare și îl trimite pe tânărul diplomat la Viena. Imediat însă, Telemaque este trimis să gireze în iunie 1912 Consulatul General

de la Budapesta. Ulterior, revine în țară, urmând ca abia anul 1920 să fie cel în care diplomatul să fie reprimat în cadrul Administrației Centrale cu gradul de secretar II de legatie, fiind ulterior transferat la Cairo. La 1 iulie 1924 îl aflăm în postura de secretar I, pentru ca Nicolae Titulescu să îl trimită la legatia din Bruxelles. În 1934 este ridicat la gradul de ministru plenipotențiar clasa a doua, fiind apreciat pentru discreția și capacitatea sa extraordinară de sinteză. 15 decembrie 1936 este data la care este trimis în postura de ministru plenipotențiar al României în Republica Turcia. Destul de repede, avea să se întâlnească cu figura de legendă a președintelui Kemal Atatürk, fondatorul statului modern turc. Încă de la început, s-a bucurat din partea celui din urmă de câteva cuvinte laudative: "Calitățile care îl disting pe acest diplomat, zelul său pentru interesele Statului, ca și devotamentul lui față de persoana Mea sunt o cheazăie că el se va achita de misiunea sa în așa fel încât să se dovedească demn de încrederea Excelenței Voastre, precum se bucură și de încrederea Mea". În anul 1941 se va bucura de calitatea de ministru plenipotențiar

clasa I și va primi sarcini din ce în ce mai complexe. Sfârșitul său de carieră a fost s-a bucurat. Se stinge în 1955, la vârsta de 72 de ani.

Însemnările diplomatului sunt cu totul interesante, mai ales din perspectiva prin care sunt observate atât evenimentele internaționale, cât și cele interne. Încredințate foi de hârtie cu știința scrisului echilibrat la școala clasică, rândurile sunt tot atâtea posibilități de recuperare a cătorva din momentele cheie aparținând istoriei naționale, dar și mici tablouri ale lumii politice. Interesul scriitorului / lectorului pornește de la "Debutul carierei mele" și ne poartă către: "Politica externă a României, puterile centrale și crizele internaționale la început de secol XX", "Crâmpenele din viața diplomatică și politica internă românească", "Răscoala țărăniștii din primăvara lui 1907 și implicațiile ei externe", "Revoluția junilor turci și consecințele ei în Balcani", "Noi evoluții politice interne și internaționale", "Din nou despre viața politică din țară", "Nori amenințători în relațiile internaționale", "Titu Maiorescu la cârma afacerilor externe".

Dacă în notele cu referire la problematica internațională finețea diplomatului și clarviziunea ies la iveală, ceea ce frapază în filele dedicate stării social-politice din țară este optimismul de care dă dovadă, sau altfel spus, dorința explicită de a lăsa mărturie în primul rând lucrurile ce au cunoscut o valorizare pozitivă. Din tot ceea ce reține, doar "afacerea tramvaielor" – destul de cunoscută în epocă – avea să îi trezească interesul. În rest, avem dincolo de foaia de hârtie, un partener de discuție grațios cu certe valențe literare. Nu putem uita, printre multe alte posibile exemple, aspectele surprinse la înmormântarea Mitropolitului Primat ori prietenia dintre oamenii unor partide diferite, ceea ce rămâne să gireze o democrație veridică: "Datina noastră strămoșească cere ca șeful Bisericii românești să fie înmormântat sezând pe scaunul metropolitan, iar nu întins în sicriu, având pe cap mitra și-n mână dreaptă ținând căruja. Tot conform datinei, acel scaun cu rămășițele pământestii ale Mitropolitului trebuie să fie purtat pe umerii călugărilor de la Mitropolie spre locul de veci pe tot parcursul străzilor Capitalei"; "Deși aceste [...] partide se combatteau destul de aprig în Parlament și în întruniri publice și în campaniile electorale, o adevărată dușmănie personală între adversari nu exista. Din contra, adeseori mi s-a întâmplat să întâlnesc pe Alecu Constantinescu cu Take Ionescu, întorcându-se în aceeași trăsură de la Parlament și întreținându-se împreună, în termeni cei mai afectuoși. Acești doi adversari politici se stimau reciproc și erau legați de o trainică prietenie din tinerețea lor, cu toată divergența ideilor și aspirațiilor politice". Firește, exemplele continuă...

Între vechi și nou, Alexandru Telemaque apreciază chipul nemijlocit al valorii. Avem portretele unui Brătianu, Take Ionescu, Lascăr Catargiu, Petre P. Carp, Alexandru Marghiloman, etc.

Am lăsat înspre finalul acestei scurte prezentări pe cel ce a trudit la realizarea prezentului volum: este vorba de prof. dr. Dumitru Preda, el însuși, se pare, un demn continuator al politicii externe susținută de Alexandru Telemaque. Calitățile, calificările domniei sale se află înregistrate într-o prezentare aflată la sfârșitul volumului. Dintre acestea toate, vom reține că în 1994 Dumitru Preda a primit *Premiul "Mihail Kogălniceanu" al Academiei Române pentru Istorie* iar în 2002 *Diploma de Merit a Ministerului român al Afacerilor Externe*.

Vom mai menționa că volumul se bucură și de o "parte ilustrativă", indice bogat, note cu caracter exhaustiv și o prefață ce poartă semnătura lui Răzvan Theodorescu. Din aceasta, concludiv: "A fost un om adevărat, a fost un domn, Alexandru Telemaque. A fost un senior. Această carte, pentru care trebuie să-i fiu recunoscător lui Dumitru Preda, îl readuce cumva printre noi. Așa cum a meritat prin viața sa demnă, pentru care suntem tot mai puțini cei care putem depune mărturie".

• Mihai NECHITA-BURCULEȚ - *Vioara*

SAECULUM

nr. 3, aprilie 2008

Editorialul lui Mircea Dinut se află într-o ordine firească dar are în bună măsură un ton accentuat retoric care nu are cum să rezolve nici pe departe problemele semnalate. Un semi protest de o asemenea factură față de preocupările generațiilor tinere nu reușește altceva decât să se înscrie în linia altor numeroase "luări de poziție" ce au păcătuțit tocmai prin lipsa pragmatismului. Și chiar așa, "Quo vadis, juvenute?" Totuși, vina aparține neîndoielnic celor care au avut posibilitatea de a mai citi câte ceva din aisbergul numit Ministerul Educației (titulară incompletă!). Sunt trecute în revistă o bună parte din elementele ce au condus către această stare ce pare din ce în ce mai fără de speranță.

Sub sintagma de acum consacrată - "Universitatea care ucide" - se desfășoară interviul cu Magda Ursache; aceasta răspunde incomed pentru mulți din rândul universitarilor ieșeni. Același nerv care se luptă pentru adevăr, același discurs "la obiect" care își spune păsul direct, fără a face trimiteri inoperante. Tot sub semnul dialogului se află și rândurile pricinuite de Petre Fluieraș, odată cu interviul luat Luciei Dărămuș. E interesant în special în prima parte, acolo unde omul de cultură își justifică așezat nevoia organică de a scrie. Am reținut că în România nu ai nicio șansă să trăiești doar din scris, asta în situația când nu ai norocul să te bucuri de "traseul" lui Lițeanu sau de "notorietatea cărtăresciană", devenită între timp atât de agasantă. În ciuda momentului special, nu mi-au plăcut articolele despre Eugen Simion, realizate parcă la minut de către Florentin Popescu și Ana Dobre. Totuși, rămân convins de bună credința celor doi semnatar. Spus simplu - nu a fost să fie!... Eșel lui Petru Ursache ne înfățișează un Nicolae Iorga interesat de conceptul de artă populară. "Arta populară se oferă receptării din perspectiva esteticului, nu numai a îndemnatării meșteșugărești, ci de obișnuința să fie privite lucrurile din latura simplificatoare a activismului haretic, când fiecare comună mă răsărită își dorea să aibă un cerc de mâini îndemnatice la căminul cultural". Cu emoție și groază mă gândesc la faptul că multe din fostele cămine culturale au migrat către forme așa-zis mai importante; s-au regăsit în orasele importante ale țării, probând imberb "unu, doi... unu, doi / cultura se vrea la microfon"; a nu se uita nici Bucureștiul... Continuă atenția pentru Mihail Sebastian, autor descoperit și re-re-descoperit continuu. Înspre cât mai multe articole! - a mi se scuza lipsa de obiectivitate... Urmează două - trei titluri ce obligă cititorul să se întrebe dacă nu cumva se află cu revista în incinta vreunei noi universități ce își așteaptă acreditarea. Nu credeți? Atunci, scuzați lipsa de caracter, să le digerăm: "Diferențele identității - fenomenul titrării poetice între repetabilitate și originalitate" de Ana - Maria Cornilă - Noroceia (!!!),

"Integronica și «doctrina substanței» de Camil Petrescu" - Toader Aioanei, "Mircea Eliade și cunoașterea gordianică. Pretext pentru o biografie lectorială" de Teodora Fântânaru. La rubrica *Poesis* o întâlnim pe Silvia Miler, cu un grupaj reușit de versuri, îngrijit de Cornel Galben. Tot poezie, la *Meridiane*, versuri de Sylvia Plath în traducerea Elenei Ciobanu. De altfel, versurile se bucură și de o micro-prezentare cu posibila menire de a direcționa lectura.

Multe bune, puține rele - în final, o revistă ce se cere a fi căutată!

Vitrabilia

nr. 1-2, aprilie 2008

Așa cum ne-au obișnuit cei de la "Vitrabilii", un număr consistent și la această întâlnire. Plusul adus de revistă pare a fi acela că a reușit de mai multe numere să adune în propriile pagini aproximativ aceleași semnături, lucru care s-a transformat (iar asta se întâmplă mai rar!) într-un atu. Plecând de la o idee generoasă - Bacău 600 - întregul număr își propune să celebreze cifra rotundă prin articole care să amintească într-un fel sau altul de o parte din fețele Bacăului. Astfel, consemnăm amplul articol al lui Ioan Mitrea - "Civilizație și istorie mult milenară în regiunea de geneză a orașului Bacău", Grigore Ilisei "Bacăul secular - Bacăul vital", Alexandru Arimon "Orașul Bacău. Geneză și evoluție", Dumitru Zaharia "Bacău, începuturi, toponim, organizare și conducere" și "Primul sigiliu cunoscut al târgului Bacău", Eugen Uricaru "Fulgurări", Sergiu Adam prezentând Cărtea domnească din Bacău, Biserica Precista, Biserica din Borzești (se înțelege, ambele județul Bacău), George Bălăită "Bizar", Ioan Dănilă, "Constantin Platon și Grigore Tăbăcaru - începuturi școlii bacăuane". Un loc aparte ocupă discursul de recepție al profesorului Al. Hugar în cadrul Simpozionului Național de Estetică, un discurs ce împleteste preceptele etice cu un firesc estetic care amintește de caracterele cu iz de legendă din alte vremuri. Un adevărat cuvânt de învățătură!

Poesis vine să ne bucure prin versurile lui Ovidiu Genaru, Nicoleta Mihai, Ioan Tudor Iovian și Violeta Savu. Așa cum de obicei procedez, voi lăsa câteva frânturi să bucure ochiul, mintii: "Se-aud comenzi și ritmuri sangvinare / se picură sulfuric pe incizii; / păzit de câini electrici, capăt n-are, / acest tunel al noilor suplicii / străpuns prin suflute în aiurare. // O toabă bate: a foamei și a fricii, / iar primul toboșar, cu polonicul / împarte zeama socială. Un Da Vinci // malefic proiectează dom ridicul, / cu somnul cimentat la temelie. Nu scapi din buncăr. Doar cu dricul!" (Ovidiu Genaru - "Tunelul"); "poartă semnul asfințitului / pe obraz / mîntimea îl petrece în hohote - / vînzători de cenușă / îl cred nebulon orașului / paznic peste întinerul din biserică / cine nu l-ar crede văzându-l așa / cu clopotul uimirii de gât atârnat" (Nicolae Mihai - "Quasimodo"); "dar primul smogul atător inimii de

carton și chewing - gum și / priviri istovite și litere de sînge / eu așa stovite să mai văd / liziera de mesteceni / plină de fragi înrouați și / tablouri de Van Gogh" (Ioan Tudor Iovian - "pregătiri de război într-o după-amiază pe la 5 la «una mică»"); "cu petale de crini / bunica / îmi ștergea de pe buze / roua înroșită de colții / furioșilor zmei" (Violeta Savu - "Pieta"). Dacă ar fi să îndrăznesc un top al utimelor cronici citite, aș situa-o pe cea a lui Daniel Ștedan Pocovnicu în proximitatea excelenței. Acesta se oprește asupra cărții semnate de Constantin Călin "Gustul vieții. Varietăți critice", prilejuind câteva judecăți de valoare pertinente cu privire la întregul specific ce poartă marca unui critic de anvergură națională. Am reținut că, aflat „sub semnul tulburător al lui Anteu, Constantin Călin face, de când îl știu eu, gestul atent ritmat al revenirii neobosite la realități, din care își trage toată forța creatoare odată cu subiectele, pretextele, obsesiile fertile și detaliile înflorind sub asaltul observației fractale".

Luceafărul

nr. 16, 7 mai 2008

Editura *Cartea Românească* ne face o surpriză interesantă, ce nu e trecută cu vederea de către Dan Cristea. Așadar, sub lupă - Alexandra Tomiță "O istorie «glorioasă»". Dosarul protochronismului românesc, 2007. Aflăm că în cazul literaturii noastre, îndeajuns de bolnave, cel puțin pentru o anumită perioadă, protochronismul s-a folosit de mitul naționalist, propunându-și soluții sotiologice hilare. După prezentarea pe care o întreprinde parcă "prea în grabă", Dan Cristea concluzionează cu "nu puțin au ieșit din această experiență amară, sufocantă cu convingerea toți că scrisul rămâne o aventură existențială". Alexandru George dovedește în continuare că are un spirit viu, prin faptul că nu rareori abordează teme dintre cele mai neobișnuite. Prin încercarea sa de a trage o dungă de lumină, nu s-ar putea înțelege decât imperativul intelectualului care își dă seama că la un nivel superior existențial, esteticul este cel care guvernează. Ipoteza este simplă și pleacă de la amintirea unei situații ce se află la granița dintre grotesc și anecdotic. Sunt comparate două regimuri totalitare, cel hitlerist și cel bolșevic, a căror soartă nu poate fi decât înspre negativ valorificată. Deși se cunosc numeroasele exponate de pseudo-artă ce promovau concepțiile ariene, ideea de bază a celor scrise este că arta are menirea de a transcende existența efemeră iar în subsidiar răspunde celor care încă se mai întreabă de ce nu a fost, să zicem Hitler, un apropiat al domeniului estetic. Ce bine ar fi dacă, păstrând proporțiile, mulți dintre cei ce ocupă funcții politice ar pune mâna pe o asemenea articol. Dar... mai poate forma crea fondul? Gabriel Chifu asistă la o cădere din har a poporului nostru. Chipul țării în care trăim este unul cât se poate de anost, hilar, încercat de toate

"epitetele depreciative". E țara - tomberon, țara - ghenă, țara - grătar, țara - fleacurilor, țara - ca o bărfă mare". Iar posibilitățile pot continua... Ajungem, vrând, nevrând către o "simplificare a mecanismului uman până la cote alarmante, până la a se transforma în altceva". Aproape cu același ton ne prezintă și Bogdan Ghiu propriul București. Un mare plus pentru ancheta "Luceafărului". În paranteză, chiar dacă mă voi transforma pentru multă lume într-un fel de Gică nebunu, nu pot să nu declam antipatia totală pe care o resimt față de producțiile cinematografice actuale. Majoritatea acestora, inclusiv exces-galonalul premiu Cannes, nu merg decât pe o refetă a succesului imediat. Nu cred în niciun caz că multe din filmele produse după 1989 vor rezista în timp, dincolo de latura tip manifest. Așadar, o anchetă inedită în paginile revistei, ce pleacă de la câteva întrebări de bun simț: "Care credeți că au fost cele mai reușite ecranizări din cinematografia românească din toate timpurile? Ce lucrări ale literaturii române au avut parte de ecranizări nedrept de slabe și ar trebui reconsiderate acum? Ce opere literare românești, încă necranizate, credeți că ar merita să fie în atenția scenaristilor și regizorilor?" Au fost invitați să răspundă la întrebări Daniela Firescu, Mariana Cris, Constantin Popa Venerus, Liviu Antonesei, Radu Voinescu, Ioan Lăcustă, Gabriela Gheorghioșor, Simona Glățchi, Alexei Rudeanu; îl regăsim și pe Leo Butnaru cu o prezentare a filmului românesc în URSS, intitulată "Imagine și memorie".

CONVORBIRI LITERARE

nr. 4, aprilie 2008

Atitudini sub forma unui editorial semnat de Cassian Maria Spiridon "Secolul breslei scriitoricești". Un interviu interesant ce îl are drept invitat pe scriitorul - traducător israelian Yotam Reuveny. E interesant felul cum scoate în evidență greutatea actului de traducere literară. Traductologia rămâne o știință a celor care au puterea de a se sacrifica. Totodată, presupune un efort susținut, continuu, cât și o situare in vivo, undeva printre personaje. Exemplul oferit este cartea Gabrielei Adameșteanu "Dimineața pierdută".

Deși de atâtea ori am fost bruscat de excesul didactic al Mariei Carпов ori al Elvirei Sorohan, de această dată ambele articole ar trebui parcurse, deoarece așază în matca firescului două moduri de întrebuințare / apreciere a literaturii contemporane: "Autobiografia: un alt mod de întrebuințare" (Maria Carпов), "Intocarcerea la modele" (Elvira Sorohan). Constantin Ciopraga realizează un fericit și bine întocmit portret Marta Petreu, pe care o interperne conștiinței tragice.

În altă ordine a ideilor, avem George Popa - "Luceafărul la 125 de ani", Mircea A. Diaconu "I.L. Caragiale O lume de cuvinte - fragment dintr-un studiu", Constantin Coroiu "Un călănescian - George Pruteanu". Puțin cam întârziată, cronica la cartea lui Ion

lanosi pe care o întreprinde Radu Ciobanu, deși nu ar trebui sub niciun motiv să condamnă, fie și lectura târzie a unei cărți cu totul speciale. Ion lanosi rămâne pe mai departe o autoritate în domeniul literaturii rusești, dovedind în romanul Sankt Petersburgului că întreprinderea pe care a mizat este o carte a acumularilor și elaborărilor succesive, tipul de subiect care te urmărește o viață și care nu teeliberează în nicio condiție.

România literară

9 mai 2008

Facem ce facem și dăm peste aceleași idei în mai multe "editoriale". Și Radu Ciobanu se arată extrem de intrigat în fața evidenței neputinței actului cultural de a se impune într-o normalitate altădată de la sine înțeleasă. Deși undeva la mijlocul articolului, premisa este aceea că "adevărul de necontestat și că sistemul educațional românesc se află în coada lumii civilizate și pe treapta cea mai de jos din propria-i istorie, altădată glorioasă", suntem încă de la început de acord că așa stau lucrurile - nu ne trebuie probe. Rămâne către final, undeva pitită în vreun colț (asta îmi aduce aminte de melodia celor de la Roșu și Negru cu... "stă pitit un soricel"), speranța că în final se va deștepta românul și va găsi acea cale de a salva următoarele generații de la dezumanizarea consumistă. Să ne înțelegem: speranța aparține în întregime lui Radu Ciobanu!

E pentru prima dată când, în această prezentare, sar peste cele scrise de Mircea Mihaieș ori Ioana Părvulescu. Motivul e simplu și nu trebuie căutat nimic în spatele lui: efort zero, inspirație asemenea! M-am oprit însă la *Cronica ideilor* lui Sorin Lavric, mai precis la comentariile critice pe care le face pe textul lui Pierre Bourdieu, în fapt o carte - "Regulile artei". Pentru a vă invita la parcurgerea materialului, voi cita o frază cu un caracter concludiv: "[...] chiar asta se întâmplă azi: interdicțiile pe care ideologia le exercită asupra culturii sunt atât de puternice, încât procesul e desfigurat. Așvirevia culturii merge până la crearea unei relații de vasalitate: supunere contra protecție; supraviețuire contra îngenuncherii".

Printre altele, Cosmin Ciotloș cu o cronică la Ileana Mălăncioiu, grupaj ok de poezie Ruxandra Cesereanu, Alex Ștefănescu "Autori despre care ar trebui să se vorbească mai des", Daniel Cristea - Enache "Melancolii eline", Gheorghe Grigurcu "Noica între extreme", Ion Simu "Literatura subversivă", Liana Tugearu "Riscul de a reconfigura o capodoperă", Doina Condrea Derer "Dante, vizionarul care a dat greș".

LecTop

starea de grație

Victor MITOCARU

Pogoară scârba și urâtul

Odinioară, mergând spre locul meu de muncă, mă apucam să recit anumite fragmente, care exprimau fie generalizări despre existență, fie o portretizare memorabilă, fie o caracterizare a unei perioade literare, decupată din excursul critic al vreunui autor preferat. Dar mi se întâmpla să-mi petrec în minte și câte un lung poem a cărui cadență îmi însoțea pașii, făcându-mă oarecum absent față de cei pe care îi întâlneam și se întâmpla să nu-i salut sau să nu le răspund. Abstras astfel, treceam tăcut și remarcam instantaneu o privire, ochii unei doamne, încruntătura unui bărbat, asemenea unor succedaneve venite de departe sau luând ființă într-o altă lume, dacă nu e prea mult spus. În realitate, petrecerea aceasta diurnă mă sustrăgea de la multe observații care ne alimentează plinul vieții, dar în aceeași măsură mă și ferea de privilegiul nedorit. Reușeam în felul acesta să nu dau atenție vulgarităților străzii și atârur necurățenii care ni se ivesc în

cale la tot pasul. Pe de altă parte, terapeutica aceasta mă pregătea pentru întreaga zi, mă reconforta și-mi dădea necesara rezistență ca să întâmpin o serie de momente neplăcute care vin neplanificate și-ți rănesc sensibilitatea, colorând în cenușiu și, în general, pigmentând în tonuri sumbre impresiile momentului și ale duratei unei întregi perioade (zile, săptămâni).

Dar ce s-a petrecut între timp? Aflu că strofele poemului **Lucașafărul**, depănate de mine în gând, pe o distanță apreciabilă, sunt rodul inspirației unui „idiot național”, că respectul geniu în niciun caz nu se mai poate bucura de caracterizarea de „poet național” cu care l-a gratulat G. Călinescu. Acuma, e drept că vorba **național** a devenit caducă și că exprimarea ei e stânjenitoare. Dar o logică trebuie să funcționeze în ambele cazuri: căci dacă Eminescu nu mai e poet național, nu este (probabil) nici idiot național.

Am renunțat să mai trec prin memorie și capitolul **Geții** din

compendiul (1945) lui G. Călinescu, numit „Mica Istorie a literaturii române”. La ce bun așa mai face-o? Între timp geții care în cartea lui G. Călinescu erau „unul din cele mai vechi popoare autohtone ale Europei, contemporane cu grecii, cu celții, cu grupurile italice” precedând forța imperială a Romei, acum își dorm somnul de veci prin cele manuale bune de alternat indiferența cu nepăsarea. Câte o brătară dacică expusă la televizor mai amintește câte ceva de lumea aceea îndepărtată ale cărei fragmente de cultură sunt pândite de hoți ca să fie înstrăinate. Rău a fost cu naționalismul comunist care a lăsat de izbeliște o parte însemnată a patrimoniului. Nici acum nu e mai bine, când totul, dar absolut totul a devenit afacere. Patrimoniul e afacere, cultura e afacere, valorificarea unui nume scump trecutului nostru e afacere. S-a ajuns până acolo, încât dacă oamenii de cultură nu au reușit (încă) să devină oameni de afaceri, în schimb, oamenii de afaceri devin pe zi ce trece oameni de o așa-zisă cultură. Și acesta-i doar începutul capitalismului nostru național, care exaltă pe toate drumurile și în toate împrejurările ipocrizia și individualismul, temperându-le de ochii lumii cu gesturi de binefacere.

Vă mai amintiți de pasajul acela despre „seara lină de mai” din articolul lui Titu

Maiorescu, publicat în 1872? Acela în care marele critic pune în cumpănă vorbăria politică „de o importanță fără măsură în prezent, de o năruitate fără măsură în viitor” cu o statuie care imită o operă antică și care stătea „senină deasupra haosului”, neatinșă de flecăreala politică, nepăsătoare la trecerea eternă a timpului, tronând „cu o liniște supranaturală” peste superficialitatea intereselor meschine ale momentului.

Dar cum să mai reciti pasajul acesta a cărui armonie nemaîntălnită se frânge în vulgaritatea unei campanii ce-și zice electorală și care umple spațiul public până la refuz? Desigur, Maiorescu făcea o comparație între desertăciunea diurnă și nemurirea artei. Mi se pare că ceva se schimbă între termenii comparației: desertăciunea tinde să se eternizeze, pe când arta (încă) mai umple o clipă de răgaz, chiar și aceea drămuțată și primejduită de grilele zilei. Poate că în toiul acestei campanii electorale zgomoțoase și inutile, câtă vreme se dă o asemenea luptă cumplită pentru „salvarea și progresul țării”, e un lucru firesc să uiti că în luna mai s-a născut Argezești și că a murit Bacovia, după cum treci cu vederea atâtea și atâtea nenorociri întâmplate în vecinătatea ta planetară. Absurditatea acestei perioade provine din cu totul altceva: cum e posibil ca egoismul și individualismul corifeilor capi-

talisti să devină deodată altruism, griji neîțurmită pentru țară și pentru semenii aflați în suferință? Dacă nu te-ai podidi tristețea, ai râde cu gura până la urechi.

Să revenim la Maiorescu. Deunăzi, urmăream o crâmpă de luptă electorală transmisă la televizor, aflată în mare lipsă de argumente logice. Cățiva țineau morțiș la șeful lor care, nu-i așa, are voie să-și dea cu părerea în toate chestiunile, iar preopinții lor reproșau implicarea șefului în chestiuni în care constituția (care constituție?) nu i-ar permite. Atunci, primii avansară ideea că șeful, hă, hă, hă, s-ar fi exprimat între prieteni, nu între politicieni. Brusc, mi-am amintit de aforismul lui Maiorescu: „Nu există prieteni în politică, există numai prieteni politici.” Găști, cum am spus astăzi, prieteni la toartă care de abia așteaptă să toace banii veniți din partea Uniunii Europene. Dacă ar afla de acolo unde este, marile om de cultură (tăgăduit ca om politic de către unii exegeți) că e asemănat cu bastarziștia politici, probabil că s-ar răsuci cu scârba ca să scape de privilegiul urâtului pogorât peste noi și peste amintirea lui salutară. Desigur, nu generalizăm. Clasa politică de astăzi are și personalități de toată lauda. Din păcate, nu acestea domină politica de astăzi a României.

Victor MITOCARU

Călătorie în patria spirituală

Hofmann afirma: „Muzica e cea mai romantică dintre arte, dacă nu chiar singura cu adevărat romantică – obiectul ei fiind doar infinitul. Muzica revelează omului un imperiu misterios, o lume care nu are nimic comun cu cea exterioară”.

O seară de recital de neuitat la Sala „Ateneu” susținută de soprana **Bianca Manoleanu** și pianistul **Remus Manoleanu**, prefațată de criticul muzical **Ecaterina Stan**, mi-a readus în minte relația dintre poezie și muzică, aflate nu în paralelism ori coexistență ci într-o fuziune intimă; nu dominare a literaturii de către muzică, ci fecundare a acesteia de către ideea poetică. O fuziune ce reprezintă o entitate de sine stătătoare, asemeni celei – vorba lui Thomas Mann – de la începutul tuturor lucrurilor.

Remus Manoleanu a deschis recitalul cu *Intermezzo* op.117 nr.2 și op.118, nr.2 de Johannes Brahms, cucerindu-ne apoi cu Finalul *Sonatei* op.24, în fa diez minor de George Enescu.

Simțindu-se și completându-se reciproc cu adevărată voluptate artistică, Bianca și Remus ne-au purtat apoi prin cântecele unor binecunoscuți pianiști ai timpului nostru: Viniciu Moroiianu și Valentin Gheorghiu.

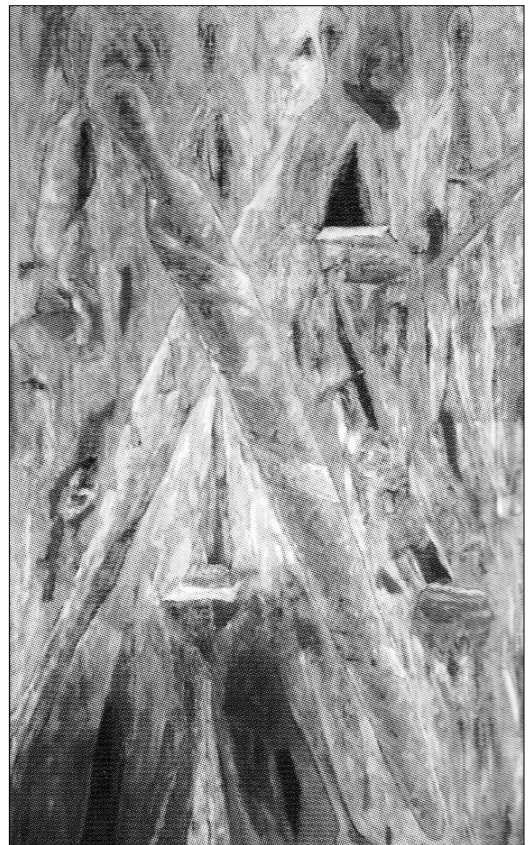
Ei au ales șase din cele 147 de superbe lieder-uri ale lui Edvard Grieg și au continuat într-un crescendo bine dozat cu cântece de

Fernando Obradors, Xavier Montsalvage, Juan Rodrigo, încheind cu *Apusul și Țigăncă* de Giuseppe Verdi.

Faust visa să oprească timpul în loc printr-o simplă poruncă, asemeni, de altfel, eroului lamartian care implora clipa de fericire să-și suspende zborul. Marcel Proust, la rândul-i, aspira să regăsească timpul pierdut, să-l ia prizonier, să-i înghețe sângele imponderabil, discreditând optica potrivit căreia moartea este un fenomen lent, implacabil dar opac și îndepărtat, prin aducerea în prim plan a afirmației că ea, moartea, ne jefuiește în fiecare clipă, transformând prezentul în trecut. Muzica ar putea fi antidotul, fie și iluzoriu al acestei neconținute jefuirii. Pentru că ea, muzica, nu lasă răni în memorie, ci se destramă ca dimineata, lăsându-și asupra ta doar imaterialitatea. Muzica e o „patria spirituală”, asemănătoare lumii platoniciene a ideilor eterne și „această patrie spirituală”, spune Proust, muzicienii nu și-o mai amintesc, dar fiecare din ei rămâne întotdeauna acordat într-un anumit unison cu ea; delirează de bucurie când cântă inspirat, sau o trădează din sete de glorie”.

Bianca și Remus Manoleanu au cântat inspirat, atingând parcă profunzimiile translucide ale spațiului infinit al spiritului.

Ozana KALMUSKI-ZAREA

• Mihai Chiuaru - Ritual IV

CONSILIUL EDITORIAL

Gheorghe Antochi (*Agricola Internațional*), **Constantin Avram** (*Consizo Serv*), **Mihai Banu** (*Agribac Com*), **Daniela Burlacu** (*B.R.D.-G.S.G. Grup Bacău*), **Ioan Chiriac** (*Rolex*), **Petru Cimpoșu** (*Directia Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național*), **Neculai Lupu** (*Universitatea „George Bacovia”*), **Gheorghe Popa** (*Centrul „G. Apostu”*), **Mircea Nicolae Rusu** (*Hidroconstrucția, Sucursala „Moldova” Bacău*), dr. ing. **Ioan Viziteu** (*Teletrans, Ag. Bacău*).

cogito

Ion FERCU

Omul, sclavul mașinii?

Agentele de știri au bulversat lumea literară cu o știre de senzație: a apărut, în Rusia, primul roman care nu este scris de o ființă umană, ci de un computer. O editură din Sankt Petersburg a găsit un titlu – *O iubire adevărată* – a căutat scriitorii dispuși să scrie romanul repede și genial și, pentru că n-a găsit pe nimeni, a contractat lucrarea cu o echipă de informaticieni. Aceștia au elaborat un program cu „talent epic”, au introdus în memoria computerului extrase din proza a mai multor scriitori importanți, au stabilit personajele principale, caracterul fiecăruia și câteva particularități de exprimare. A rezultat un roman captivant. Editorul este în culmea fetei și datorită faptului că romanul a fost finalizat în doar trei zile, în timp ce Tolstoi, de pildă, a scris *Anna Karenina* în cinci ani. În plus, costurile sunt de patru ori mai reduse decât cele ale unui roman realizat de un scriitor. Evident, protestul scriitorilor profesioniști a rămas fără ecou în sufletul editorului. Profitul nu are sensibilități de acest gen. Evenimentul nu a fost consemnat oriunde, ci chiar pe malurile Nevei, acolo unde a creat Doștoievski. Imaginați-vă cum ar reacționa autorul *Fraților Karamazov*, dacă ar putea fi receptorul unei asemenea vești...

Mărturisesc faptul că l-am privit cândva ironic pe S. Butler, atunci când mă avertiza: „Omul va fi pentru mașini ceea ce sunt astăzi câinele și calul pentru om. El va continua să trăiască, bineînțeles, va cunoaște în plus îmbunătățiri și probabil viața sa va fi mai agreabilă decât este astăzi,

domesticită sub triumfala putere a mașinilor... Dar în feroacitatea lor, mașinile câștigă teren pe zi ce trece, zilnic suntem mai tributar lor, există din ce în ce mai mulți oameni destinați să le servească, sclavi... Rezultatul final nu este decât o problemă de timp”. Astăzi, parcă-mi vine să-i cer scuze lui S. Butler, din cauza privirii ironice pe care i-am aruncat-o. Regina Lynn, autoarea *The Sexual Revolution 2.0*, comentează în publicația *Wired* pe tema cărții lansate recent de cercetătorul David Levy, *The Evolution of human-robot relationships: Love and Sex with Robots*. Volumul avansează ipoteza potrivit căreia, prin 2050, roboții vor ajunge atât de avansați, încât vor exista căsătorii între mașinile cu inteligență artificială și oameni. „În 2050 voi avea 80 de ani, dar ce contează? Cu ajutorul afrodisiacelor și a diverselor produse farmaceutice, voi fi la fel de funcțională și sprintenă ca acum”, zice regina Lynn. Robotul iubăreț al lui Levy va fi mai mult decât o mașină de sex. El va avea inteligență emoțională și de socializare, inclusiv gândire analitică. Ar putea fi și un amant perfect. Universitatea din Maastricht i-a acordat lui David Levy titlul de PhD (doctor în filosofie), pentru teza intitulată *Relatiile intime cu parteneri artificiali*.

„Tendințele în robotică și atitudinile aflate în schimbare privind mariajul vor duce, cel mai probabil, la crearea unor roboți sofisticati care vor deveni parteneri de viață ai oamenilor”, scrie David Levy în lucrarea sa. Vor fi oficializate căsătoriile dintre o ființă umană și un robot? Dacă da, vom

asista, probabil, și la divorțuri. Toate acestea ar avea ca efect, credem noi, o redefinire, de pildă, a conceptului de soacra. Legislația va trebui revoluționată. Teza de doctorat a lui David Levy examinează atitudinile oamenilor față de afecțiune, dragoste și sexualitate și concluzionează că, în viitor, relațiile dintre oameni și roboți vor fi aceleași precum cele dintre indivizii de astăzi. Se pare că evoluția robotică confirmă predicțiile lui David Levy. Robotica a ajuns la concluzia potrivit căreia nu inteligența umană – în aspectul ei mecanic – este greu de imitat, ci modul absolut umil și personal în care inteligența umană este comunicată prin emoții. Un ambițios proiect european, *Humaine*, încearcă să decripteze mecanismele emotivității umane, dimensiune a ființării pe care pozitivismul științific o consideră o reminiscență animalică. Proiectul angajează competențele unor specialiști IT, ingineri, medici, psihologi, filosofi. Prin această abordare interdisciplinară se încearcă realizarea unor programe care ar putea avea ca efect „zămislirea” unor roboți care vor avea armonizate latura hard a inteligenței cu dimensiunea soft a emotivității. Evident, nu lipsesc vocele care susțin că o identificare perfectă între mașină și om nu este posibilă și nici dezirabilă.

Am fost fascinat, încă de la începutul secolului trecut, de ideea unor *agenții non-umane*. *American Heritage Dictionary* definește un *agent* ca fiind o entitate „care acționează sau are puterea sau autoritatea să acționeze și să reprezinte pe un altul”

sau ca pe „obiectul prin care ceva este realizat sau cauzat; instrument”. Termenul provine din participiul prezent al verbului latin *agere* : a conduce, a ghida, a acționa, a face. Cuvântul *robot* își are originea în limba cehă și a devenit popular după punerea în scenă a piesei lui Karel Eapek, în 1921: *RUR: Rossum Universal Robots*. În timp ce roboții lui Eapek erau lucrători în uzină, publicul a îmbrățișat onoriar termenul de robot ca fiind un „servitor digital” care, într-o zi, va pluti prin sufragerie realizând sarcinile zilnice de bună întreținere a casei. În pofida acestui început inocent, imaginea publică dominantă asupra inteligenței artificiale a fost mult mai apropiată de un cosmar decât de cea a unui vis plăcut. Nu cumva puterea extraordinară a roboților va întoarce relația stăpân-sclav în defavoarea oamenilor?

La începutul acestui secol, Brian Herbert și Kevin J. Anderson au publicat trilogia *Legendele Dunei*. Între altele, cei doi imaginează și lumea unor planete aflate sub controlul Mașinii. Planetele formează Lumile Sincronizate. Fiecare dintre planete este condusă de o copie a Mașinii, autonomă Omnius. Aceste copii realizează actualizarea datelor, pentru a nu exista nici o discrepanță între copii. Odiinoară, aceste planete aparținuseră omenirii. Titanii (un grup de oameni) au preluat conducerea acestor planete, cu ajutorul roboților. Pentru a avea un control mai bun, cei douăzeci de Titani au alocat din ce în ce mai mult control Mașinii, care, într-un moment de neatenție a Titanilor, devine conștientă și preia conducerea. Pentru a recăștiga controlul, și a câștiga timp, aceștia renunță la trupuri, pentru a putea prelungi propria viață în noile forme numite *cymek* (ciber-mecanism). Oamenii acestor planete sunt distruși sau subordonați ca sclavi ai Mașinii.

Autorii specialiști în viziuni apocaliptice sunt din ce în ce mai mulți. Noel Sharkey, profesor de Inteligență Artificială și Robotică la Universitatea din Sheffield, ne avertizează cu privire la pericolul reprezentat de roboții ucigași. Pe lângă androizi militari ai

morții, consacrați de literatura SF, Sharkey atrage atenția asupra amenințării roboților ucigași ce pot fi controlați de militanți sau soldați. Roboapocalipsa nu mai pare doar o secvență SF. Amintind despre o dezvoltare a armatei de roboți din America și din țările sale aliate, profesorul consideră că inamicii libertății și ai democrației vor intra repede în posesia acestor tipuri de roboți. „Probabil că vor declanșa un măcel care va distruge omenirea de pe fața pământului. Sau vor mai exista câțiva supraviețuitori care se vor ascunde ca șobolanii prin tunele.”, spune el. Noel Sharkey, care crede că un robot ucigaș poate fi construit la un preț de 250 lire englezești, adaugă: „Este limpede că există o nevoie urgentă din partea comunității internaționale să analizeze riscurile acestei noi arme, mai degrabă acum, decât după ce va fi folosită în mod curent.” Ronald Arkin, un alt cercetător în domeniul roboticii, de la *Georgia Tech University*, deși împărtășește unele dintre temerile lui Sharkey, consideră că roboții militari pot avea un comportament mult mai moral decât ființele umane înarmate. Robotul este considerat superior omului... Arkin argumentează că roboții ar putea fi construiți cu un sistem care să-i oblige să respecte convențiile fundamentale ale războiului. El afirmă că ființele umane nu sunt perfecte pe câmpul de luptă, din perspectiva respectării normelor etice. „Am, spune el, mai mare încredere într-un robot. El nu va ataca niciodată un civil”. În sprinjini teoriei sale, Arkin prezintă episodul uciderii unor civili irakieni de către soldații americani.

Isaac Asimov, cel mai important creator de literatură SF, este convins de faptul că procesul de îmbunătățire a performanțelor roboților este ireversibil. El consideră însă că roboții sunt entități raționale care trebuie să funcționeze respectând trei legi fundamentale: 1. Un robot nu poate răni nicio ființă umană sau, prin neintervenție, nu trebuie să permită rănirea unei ființe umane. 2. Un robot trebuie să îndeplinească ordinele unei ființe umane, atât timp cât aceste ordine nu contravin primei legi. 3. Un robot trebuie să-și asigure supraviețuirea, atât timp cât aceasta nu contravine primelor două legi. Ulterior, Asimov a formulat *Legea Zero* a roboticii: *Un robot trebuie să acționeze având ca principal scop supraviețuirea societății umane*. Discipolii lui Asimov au formulat, printre altele, după moartea acestuia, și *Legea Minus Unu* a roboticii: *Un robot trebuie să acționeze având ca principal scop supraviețuirea speciilor inteligente din Univers*. Cert este că ființele umane încearcă să construiască „ziduri” de protecție în fața ofensivei mașinismului manifestat sub varii forme.

Revenind la demersul editorilor din Sankt Petersburg, comparându-l cu alte pericole care stau la orizont din perspectiva unei anumite evoluții pe care s-ar putea înscrie robotică, am putea crede că protestul împotriva computerului care se erijează în scriitor stărneste zăbetele. Noi credem însă că acest computer-scriitor nu a respectat prima lege a roboticii formulată de Isaac Asimov „Un robot nu poate răni nicio ființă umană...” Pe mine, scriitorul, computerul de la Sankt Petersburg m-a rănit deja, deși, paradoxal, îl cred că este capabil să scrie, tehnic, mai bine decât mine. Dar va scrie mereu fără suflet sau, ca să respectăm adevărul, va scrie fără suflet... uman, pentru că, din ce în ce mai mult, se încearcă și zămislirea unui suflet de robot.

...Depinde. În primul rând, de ce fel de telefon avem – de jucărie, de ebonită, de acum 45 de ani, fix post-revoluționar, ori mobil de ultimă generație – cu cameră de filmat, reportofon, frigider și calculator? Și de câte ori îl lăsăm pe apelant să sune? Iarăși, depinde. Și dacă ne deranjează, ori nu, dintr-o treabă importantă. Și dacă vocea e blondă, ori gural-oligoïdă. Și dacă e un telefon de afaceri, ori unul de la soacră. Dacă e greșeală sau farsă timpită. Vedeți, nu-i așa simplă chestia cu trestia lui Bell!... (mă refer la Bell ăla cu Grahamul, nu la ăla cu whiskyul!).

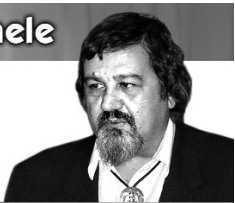
Personal, sunt un stresat al telefonului. Când sună fixul, știu că e un arghirofil, ori o rudă înapoiată. Când sună RDSul, știu că-i nevastă-mea (că numai ea are numărul). Când sună mobilul însă...na, că n-am cum să știu cine e... Nici chiar când mă uit pe ecran, că doar nu-i am pe toți zăpăciții în memorie.

Dar cum rubrica mea este una de *educație* și nu de accentuare a narcisismului, vom porcedea la sfaturi (am folosit idiotul cuvînt *porcedea*, deoarece scriu rubrica asta de *Ignat*, și mi s-a părut mai în ton cu guitațul din jur). În primul rând, cum știți (fiindcă cititorii mei sunt oameni naivi, dar informați) nu e muros să sune și să-nțrebi, brusc „acolo cine-i, bă?”; sau: „Costele, nu-ți preface vocea, că te-am recunoscut, bețivane!”; nu! Întii te recomanzi, apelînd la o rebelă inflexiune vocală plină de prestanță: „Mă numesc Spiridon Ațîrgovitoaie, sunt doctorand și vegetarian, am IBANul *RO778996644C0002* și as dori să vorbesc cu distinsul instalator de wc-uri Dănilă Papadopoulos-Bărzăune,

codul bunelor manele

Bogdan ULMU

Cum, cît, cum, de ce vorbim la telefon?

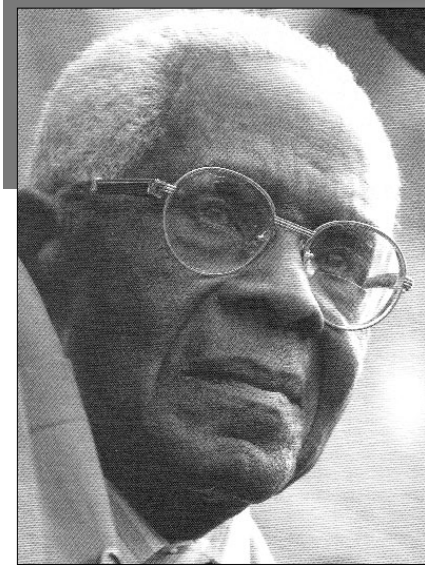
tatăl a patru fete caste”. Astfel, dovedești că ești bine crescut, sincer, și-n plus, îl obligi pe apelat să-ți ia cu 10 lei mai puțin cînd îți montează colacol, deoarece lui nimeni nu i-a zis vreodată că-i *distins*; unde mai pui și că fetele, de fapt, sunt niște pramatii ce n-a văzut Ferentariul!... (evident, cînd e vorba de un caz de forță majoră, puteți renunța la perifrize - n-ar avea sens să vă recomandați cu asupra de măsură, cînd apelați pompierii, Salvarea, Fiscul sau Poliția; am avut un unchi care după ce că era bilbiți, era și-un maniac al regulilor de politețe; pină să apuce să lege, la tel. 112, o frază despre explozia unei butelii, s-a trezit că-n jur erau numai pășuni verzi, Maica Tereza și, pentru contrast, o miță carbonizată).

O altă chestiune agasantă : nu sunați cunoscuții pentru a le cere numerele de telefon ale altor cunoscuți : eu cînd aud , brusc, „zii și mie cit are Păndele pe *Orange?*”, mor! *Mă astup* – cum zic bănățenii. Nu! În cazuri de-astea iei omul mai pe de departe, la modul „cînd mai bem și noi un sprîț de țuică?” sau „ce-ți face băiatul cel mititel, tot campion la oină?”, ori „s-a făcut bine agreabila ta soacră?” etc.

Apoi o aduci cu polițichie la genul „I-ai cunoscut pe Tudose, n-a apucat 55, sărucul! Prea le punea pe toate la inimă! Dă-mi și mie telefonul lui, să prezint condoleantele familiei – așa dezorganizată cum e ea!”...Că după aia, prostu’ care v-a dat numărul se-țîneste cu „mortu’ pe stradă și dă-n bilbiială, nu mai e treaba voastră...Ce, parcă gospodinele care fac infarct citind prețul la sticla de ulei, cer apoi daune magazinului?

Un alt sfat pretios : evitați să vorbiți tare, la mobil, în ocazii care cer o oarecare discreție. Nu-l pot uita pe preotul acela televizat căruia-i suna telefonul în timp ce ținea slujba, pe buza gropii. Nu se face! Ideea că mortul oricum nu aude conversația, nu-i o atenuantă...La fel, te trezești în lojă, la teatru, că sună mobilul, strident, taman cînd Hamlet încearcă, zadarnic, să plece într-o lume mai bună. Pentru ca asta să aibă, cît de cît, o logică, ar trebui două telefoane : unul cu sonerie-marș funebru (pentru *tragedii*) și altul cu semnal-hohot de ris – pentru *comedii*. La *drame*...dar cine vă pune să mergeți la *drame*? Nu-să-și așa destule-n viață?...

Acu’ vă las, că sună telefonul...

Martinica

Aimé Césaire

africani și nu am înțeles Martinica, până nu am vizitat Africa." Cel care i-a mediat, primul, contactul cu marele continent negru a fost Senghor. O confirma însuși Césaire: „Prin Senghor, am întâlnit un întreg continent. Un tărâm despre care nu aveam nicio idee, ci doar o imagine vagă și confuză (...). Aducându-mi Africa, el mi-a oferit cheia a tot ce mă intriga la mine însumi.”

Moștenirea comună afro-antileză și-a găsit expresia într-o carieră fecundă. Criticii consideră că Césaire și-a făcut debutul printr-o capodoperă: „**Cahier d'un Retour au Pays Natal**” (publicat în august 1939, imediat după reîntoarcerea în Martinica). André Breton, care l-a cunoscut pe Césaire abia în 1941, după o vizită în insulă, avea cuvinte elogiatoare la adresa primei realizări literare a colegului său de breaslă, pe care-l considera un „negru atât de pur”: „Acest poem nu este altceva decât cel mai mare monument liric al vremurilor noastre.” La rândul ei, exegeta operei antilezului, Maryse Condé, ea însăși originară din Martinica, își exprima admirația față de „**Cahier**” în paginile revistei **Jeune Afrique**: „Era ca și cum aș fi deschis Biblia. Am găsit în această carte istoria fondării lumii”. A lumii negre antileze. Pentru Maryse Condé, Césaire „este profetul **ethos**-ului antilez”. Din această perspectivă, ea apreciază că „**Le Cahier d'un Retour au Pays Natal** este unul din acele poeme cu valoare rituală ce simbolizează, de fiecare dată, nașterea comunității. Expresiile poetice sunt cuvinte creatoare, încercate de puterea magiei vindecătoare. Numai atunci când comunitatea va regăsi rolul jucat de strămoși, cândva la începuturile timpurilor antileze, adică imediat după crearea lumii, abia atunci vor apărea și contururile unei epoci noi. Însă, mitul pe care-l conține poemul nu este cel al unei Ere de Aur străvechi, la care comunitatea să se întoarcă. Nu, la Césaire, Era de Aur este pentru mâine”. Or, o asemenea traducție presupune **schimbarea statutului ontologic al lumii**, subliniază M. Condé, citându-l pe conaționalul nostru, Mircea Eliade. Acest rol prometeic revine „negrului antilez, cel mai desrădăcinat dintre toți negrii”. Arhetipul conștiinței antileze este tocmai poemul, cel ce mediază întoarcerea la surse, premisa determinată a purificării și a clădirii unui viitor liber și demn.

Viziunea lui Césaire nu este tributară formelor de antilocentrism sau afrocentrism. Din contră, ea este deschisă universalității. Afirmativa noastră își găsește sustinerea în două fragmente extrase din paginile omagiiale dedicate, la numai trei zile de la moartea sa, de revista **Jeune Afrique** (no. 2467, du 20 au 26 april 2008, p. 94-103). În primul fragment, Césaire își definește poemul ca fiind „odiseea dobândirii conștiinței unei identități reconciliate cu universalul”. Și el continuă: „Pentru a fi universal trebuia început cu negarea faptului că ești negru. **Le Cahier** produce o răsturnare: cu cât ești mai negru, cu atât ești mai universal”. În al doilea fragment, **Jeune Afrique** pune de acord cuvintele de mai sus cu personajul Césaire care „și-a făcut identitatea sa regăsită, refuzând, în ciuda tuturor încercărilor, să-și piardă sufletul său de nativ din Martinica, de *african transportat* în Caraibe, de negru”, dar care este „frate cu toți oamenii”. De altfel, întrebând dacă se simte francez, haitian sau martinican, Césaire a dat un răspuns demn de o veritabilă conștiință a umanității: „sunt o ființă umană!”

Creația de tinerete a lui Césaire a fost consacrată, aproape exclusiv, poeziei. Maryse Condé evidențiază filiația antilezului pe linia Baudelaire, Rimbaud, Mallarmé, Apollinaire dar și Breton sau Saint-John Perse. În perioada 1946-1961, Césaire a publicat mai multe volume, unele la edituri de prestigiu din Franța: **Les Armes Miraculeuses** (1946), **Soleil cou coupé** (1948), **Ferremets** (Seuil, 1960) și **Cadastre** (Seuil, 1961). Maryse Condé evidențiază trei trăsături de bază ale versului césarian: lirismul exuberant, muzicalitatea și ritmul. Părerea este împărțită și de Senghor care sublinia că antilezul simte nevoia „de a se pierde în dansul verbului, pe ritm de tam-tam, pentru a se regăsi, apoi, în deplinătatea Cosmosului”. Deși își trage seva dintr-o „lume cvasimitică a vulcanilor [*aluzie la relieful insulei Martinica* - subnl.ns.], legendelor și cântecelor”(A. Brink), poezia lui Césaire este de largă respirație. Așa se face că el este considerat „cel mai bun produs al insulelor de limbă franceză din Caraibe”, fiind și „unul dintre poezii ce mai studiată în lume” (**Jeune Afrique**). De altfel, adevărate „centre de studii césariene” au fost înființate în universități din Canada, Germania și SUA. Franța l-a omagiat în 1982, acordându-i „Marele premiu național pentru poezie”. Din nefericire, Césaire este cvasinecunoscut în România. Prin strădania marelui iubitor al **negritudinii**, poetul Radu Cârnelci, recent au fost publicate și în limba română opt din

poeziile sale (vezi **Totem, Poezie francofona din Africa și Caribe**, Antologie de Radu Cârnelci, Institutul Cultural Român, București, 2006, p. 156-167).

Opera lui Césaire este vastă: pe lângă poezie, ea mai cuprinde eseuri și teatri. Prin genul eseistic, Césaire își face auzită vocea de „om al cetății”, de „scriitor angajat”. Din acest punct de vedere, cel mai important produs al său a fost **Discours sur le Colonialisme** (1955), în care se dovedește un critic avizat al politicii asimilaționiste franceze și un veritabil inchiștor al colonialismului francez. Eseul este o construcție polemistă, a cărei forță transpare și din fragmentul de mai jos:

„Mi se vorbește de progres, de realizări, de maladii vindecate, de un nivel de viață net superior; Eu vorbesc de societăți gołite de propriul conținut, de culturi călcate în picioare, de instituții tradiționale distruse, de religii asasinatate, de măreții artistice înăbușite, de extraordinare posibilități suprimate.”

Perioada 1960-1973 a fost consacrată teatrului. Comparativ cu poezia, „piesele sale sunt mai puțin simbolice”, spune Maryse Condé. Fapt explicabil, ele trăgându-și rădăcinile din istorie și colportând mesaje foarte precise. Teatrul lui Césaire „are virtuți pedagogice”, încercând să instrumentalizeze sentimente, pasiuni, învățăminte etc. Trei titluri se detașează: **La Tragédie du Roi Christophe** (1963), considerată de critici o capodoperă și inspirată din istoria primei republici a negrilor, Haiti (montată de regișorul Jean-Marie Serreau și jucată la Paris, Bruxelles, Salzburg sau Berlin; din 1991 face parte și din repertoriul Comediei Franceze), **Une Saison au Congo** (1966), consacrată martiriului tânărului lider congolez Patrice Lumumba și **Une Tempête** (1969), o piesă psihologică de inspirație shakespeariană. Propensiunea lui Césaire spre teatru este explicată de M. Condé prin „voinea sa de a fi mai accesibil”, de „a se apropia de popor”. Aceasta pentru că, ilustrul antilez a cedat „cântecului de sirenă” al politicii devenind, cum spuneam mai sus, „un om al cetății”. Și Maryse Condé are dreptate atunci când afirmă: „nu trebuie separată, acțiunea lui Césaire de primar al Fort-de-France, de eforturile sale de dramaturg”.

Este fundamental să menționăm ca **negritudinea** a fost concepută ca o formă de manifestare pur culturală. Senghor pormea de la ideea că „marea realitate umana a secolului al XX-lea este cultura” și de aceea, gândea el, „politica este destinată să servească cultura și nu invers”. Nu după mult timp însă, cei trei corifei ai **negritudinii** s-au lăsat atrași de mirajul politicii. Senegalezul Léopold Sédar Senghor a urmat o carieră politică strălucită.

Césaire a evoluat oarecum atipic. În 1945, el a aderat la Partidul Comunist Francez, pe listele căruia a fost ales primar al Fort-de-France (reședința insulei Martinica). De asemenea, a reprezentat teritoriul în Adunarea Națională din metropola. Intervenția sovietică din Ungaria (1956) a dus la divorțul lui de PCF. Iată cum își justifică el gestul: „Mi-am dorit ca marxismul și comunismul să fie puse în slujba popoarelor negre și nu popoarele negre în slujba marxismului și comunismului. Am sperat că doctrina și mișcarea să fie făcute pentru oameni și nu oamenii pentru doctrină și mișcare.” Césaire a rămas un om de stânga și în 1958 a creat propria formațiune politică: Partidul Progressist din Martinica (PPM), partid ce conduce și astăzi insula. „Scriitorul angajat” a fost în practică politica mai reținut. El nu a cochetat cu ideea unei rupturi depline de Franța, preferând o autonomie sportată pentru Martinica, conform statutului de „departament de peste mări” (DOM). Prin aceasta, insula a rămas integrată, în continuare, marelui ansamblu cultural francez.

Césaire a avut o longevitate politică demnă de „Cartea recordurilor”: a fost primar, neîntrerupt, timp de 56 de ani (până în 2001, când s-a retras din viața publică). În fapt, primarul de la Fort-de-France era conducătorul întregului microcosmos martinican. De altfel, André Brink spune că „Césaire avea toate atribuțiile unui președinte, cu excepția numelui respectivei funcții. Dar, prestigiuul său și demnitatea sa făceau din el egalul oricărui șef de stat”. Pentru istorie, *era Césaire* va rămâne ca o *republica platoniciană*, în care *barzoul Antilelor* a fost complinit de primarul din Fort-de-France. De astăzi înainte, spiritul nostru va fi însă mai sărac, deoarece, așa cum scria numărul special al revistei **Jeune Afrique**: „cu Aimé Césaire dispăre un monstru sacru al literaturii francofone!”

Viorel CRUCEANU

Inițiator al seriei noi: Radu CÂRNECI Redactor-șef: Carmen MIHALACHE
Ștefan RADU (secretar general de redacție)

Adrian JICU, Marius MANTA, Dan PERȘA, Violeta SAVU (corectură)

Contabilitate: Anișoara TOMA Culegere text: Niculina MOISĂ

• Revistă editată de Consiliul Județean Bacău • Redacție: Str. Caișilor nr. 7 • Tel/Fax: 0234-512497 • E-mail: ateneubc@gmail.com •

• Materialele nepublicate nu se restituie. • Tipărit la SC LETA SA. Bacău, str. Leta 17, tel.: 0234 572900 • ISSN 1221-5813 • Tiraaj: 800 buc •

• Citiții se pot abona prin RODIPET și direct, la redacție. • Poziția în Catalogul Publicațiilor Interne RODIPET: P1938 •

51948465100034 05